

Treball de fi de grau

Títol

Autor/a

Tutor/a

Departament

Grau

Tipus de TFG

Data

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

Castellà:

Anglès:

Autor/a:

Tutor/a:

Curs:

Grau:

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Castellà:

Anglès:

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

Castellà:

Anglès:

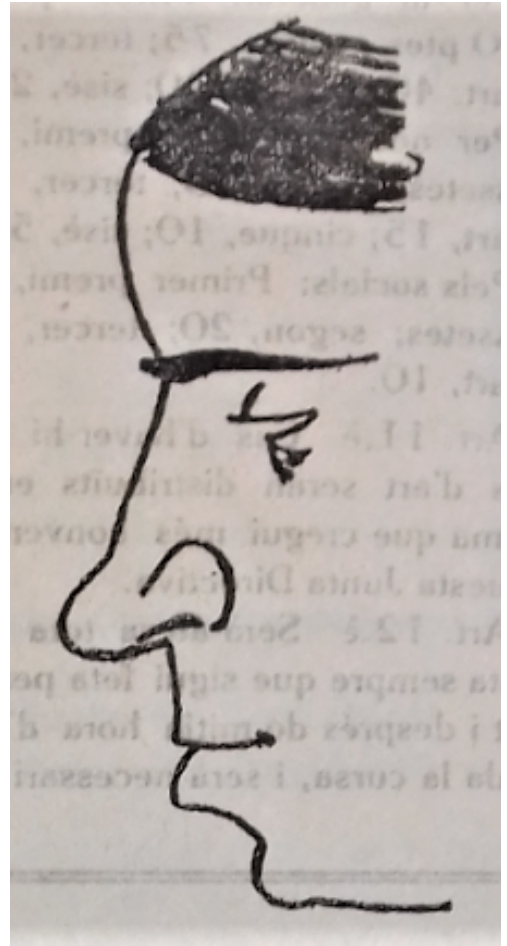
A JOSEP MARIA PLANES

*La barbàrie queda eclipsada per la incertesa i l'eufòria
que desprenen els primers compassos de la guerra.
Les vileses i les atrocitats de les persones s'emmaskaren
entre les corredisses que hi ha als carrers i a les places.*

*Cada ésser sense ànima es converteix en jutge
i tu, com tants d'altres,
t'obliguen a pagar el compte d'haver emprat
l'anelhada llibertat.*

*De matinada, t'arrosseguen fins al cotxe
i et transporten a la carretera de la Rabassada.
T'apunten amb la pistola i aconseguen que claudiquis,
t'agenollis i baixis la mirada.
T'assassinen sense miraments.
T'etziben set trets carregats d'enveja, ira, odi,
misèria, venjança i mort.*

*La sang vessa fins a assecar-se,
De reconeixible,
només queden els camins de paraules
traçats per la teva ploma.*

Aleix Solernou Puig (17 de novembre de 2016)

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	1-2
2. MARC TEÒRIC	3-18
3. METODOLOGIA	19-21
4. PRESENTACIÓ DEL PERSONATGE: JOSEP MARIA PLANES	22
5. LES ARRELS DEL PLANES	23-27
6. ELS PRIMERS PASSOS A LA PREMSA MANRESANA	28-30
7. EL PLA DE BAGES	31-53
8. A PLE AIRE I LA PREMSA ESPORTIVA A MANRESA	54-62
9. EL DIA	63-68
10. CIVTAT, IDEARI D'ART I CULTURA	69- 72
11. L'OM	73-75
12. LES CRÒNIQUES NOCTÀMBULES	76-79
13. UNA PORTA D'ENTRADA A LA MODERNITAT	80-84
14. EL LLIGAM AMB MANRESA	85-106
15. PLANES I AMAT I PINIELLA, DUES POTÈNCIES DE.....	107-108
L'INTEL·LECTUALISME MANRESÀ	
16. ENTRE L'OBLIT I LA MEMÒRIA	109-112
17. CONCLUSIONS	113-115
18. AGRAÏMENTS	116
19. BIBLIOGRAFIA I FONTS D'INFORMACIÓ	117-123

ANNEXOS

1. ENTREVISTES	1-6
2. LA PREMSA MANRESANA DELS ANYS 20 I 30	7
3. LLISTAT D'ARTICLES DE JOSEP MARIA PLANES	8-11

1. INTRODUCCIÓ

L'escriptor i periodista britànic Gilbert Keith Chesterton (1874-1936) va assenyalar que el periodisme consisteix essencialment a dir. I coincideixo en part amb aquesta definició si abans de poder transmetre el missatge, s'escolta i s'observa la realitat. El món és una fàbrica que genera incansablement històries i poder estudiar el grau de Periodisme m'ha permès descobrir tot tipus de relats.

Una d'aquestes històries vaig topar-m'hi per casualitat en una classe de l'assignatura Història del Periodisme, impartida pel professor Joan Manuel Tresserras. Mentre explicava el periodisme dels anys trenta a Catalunya i la modernitat que desprenien els articles d'alguns professionals va posar com a exemples a Josep Maria Planes i a Irene Polo. Quan va dir que Planes havia nascut a Manresa, em va deixar una mica en estat de xoc. Com era que un bagenc com jo i amant de la història no hagués sentit mai a parlar de Planes? Era dels pocs que desconeixia aquest personatge o compartia la ignorància amb la majoria de gent de Manresa i la comarca?

A partir d'aquí vaig començar a buscar informació sobre Planes i m'anava adonant de la importància que va tenir dins del periodisme català i manresà d'aquella època. Va ser un dels periodistes amb més activitat durant la Generalitat republicana i va ser director de la històrica revista satírica *Bé Negre*, i del setmanari gràfic *Imatges*. També va treballar a la capçalera de literatura, art i política *El Mirador* i al diari *La Publicitat*, entre altres mitjans.

Però no em vaig començar a submergir en el personatge de Planes fins que, en una entrevista acadèmica al cap d'Esports d'*El País*, Ramon Besa, me'n va parlar. Va ser al final de la conversació a la redacció d'aquest diari a Barcelona. Em va demanar d'on era i ens va explicar que col·laboraria en la comissió de l'Any Planes que s'estava duent a terme a la ciutat per aconseguir que Planes fos nomenat manresà il·lustre.

Que el meu referent en el món del periodisme, digués això, va ser l'espurna que em faltava per començar a devorar tot el que fes olor a Planes. Vaig veure que els seus articles eren brillants i em va captivar la potència intel·lectual que desprenen els seus textos; tant podia parlar de política, de cultura, d'esports o investigar els assassinats de l'anarquisme. Aquest últim fet va provocar que els anarquistes l'acabessin assassinant el 24 d'agost del 1936 a la carretera de la Rabassada que uneix Barcelona amb Sant Cugat del Vallès travessant la serra de Collserola pel coll de l'Erola.

En les primeres lectures que vaig realitzar, em va agradar la facilitat de transportar al lector en la realitat que recrea a través de la seva ploma i la mirada que projecta en els seus escrits de vegades amb espurnes iròniques. I en definitiva, la manera que tenia Planes de copsar sobre el paper les llums i ombres que arrossegava la societat del moment.

L'etapa manresana de Josep Maria Planes se centra en els primers passos que va recórrer de manera precoç per la premsa de la capital del Bages abans que decidís establir-se des de ben jove a Barcelona. També és un estudi exhaustiu dels articles que publica a la premsa de la ciutat al llarg de la seva trajectòria. El treball mostra el lligam i els textos que es van publicar als diaris locals manresans quan ell vivia a Manresa i quan ho feia a la ciutat comtal.

És un estudi de l'empremta que va deixar a les capçaleres de la ciutat i s'endinsa i investiga en la

seva obra per tal de projectar una mirada més àmplia i gairebé desconeguda sobre la figura d'aquest periodista. És un treball que vol posar en relleu el Planes més manresà que, tot i està triomfant com a periodista a Barcelona, intenta no desfer els lligams amb la ciutat i no vol perdre el contacte amb el municipi que el va veure néixer i créixer.

Aquest treball comença amb el marc històric per contextualitzar el periodisme i la situació política excepcional que va viure Catalunya i Espanya en els anys 20 i 30. Seguidament es parla dels inicis de Planes i de la seva formació autodidàctica que s'acaba convertint en un factor transcendental tant pel seu estil periodístic com per la forma que té de veure el món. Després s'aprofundeix amb les capçaleres de Manresa on Planes va col·laborar en els diaris *El Pla de Bages*, *A ple aire*, i *El Dia*, i en les revistes *Ciutat* i *L'Om*. Finalment s'analitza l'estil i les temàtiques que va tractar.

L'obra vol servir per desenterrar les capes de pols i d'oblit que cobreixen gran part dels seus escrits publicats a Manresa i que serveix per il·luminar el patrimoni periodístic i cultural que va deixar en aquest territori. Perquè en definitiva, el periodisme és això, il·luminar la foscor. I Planes ens va enlluernar.

2. MARC TEÒRIC

La societat ha necessitat la història i el periodisme per conèixer qualsevol fet i informació que es pogués generar en un territori i recopilar-la per poder-la emprar en un futur pròxim o llunyà. La ciutadania sempre ha volgut conèixer el que passava dins de les seves fronteres, o lluny de casa seva; saber el transcurs de les guerres, les polítiques i decisions que s'apliquen en els diferents països, etcètera. El periodisme ha sigut una font d'informació cabdal per poder recompondre la història de cada país.

2.1 Context històric i polític d'Espanya, Catalunya i Manresa

La Guerra Civil espanyola (17 de juliol de 1936- 1 d'abril de 1939) va escampar la vida de centenars de milers de persones, entre elles Josep Maria Planes. Els orígens del conflicte bèl·lic que van acabar amb l'explosió d'aquesta barbàrie es remunten a dècades enrere. Segons l'historiador britànic Paul Preston, la concepció de la societat del país era que la violència era l'eina que s'havia d'emprar per a poder solucionar els conflictes:

«La idea que els problemes polítics es podien resoldre mitjançant la violència de manera més natural que a través del debat havia arrelat amb força en un país on, durant mil anys, les guerres civils potser no havien estat la norma, però certament tampoc una excepció. La guerra civil va ser el quart conflicte d'aquesta mena d'ençà de la dècada de 1830. La propaganda de croada religiosa dels nacionals la vinculava alegrement amb la Reconquesta cristiana de la Península en mans islàmiques. En ambdós bàndols, l'heroisme i la noblesa van coexistir amb una crueltat i una brutalitat primitives d'una manera que no hauria desentonat en una cançó de gesta medieval» (Preston, 2013).

Les tensions portades a l'extrem en diversos conflictes com els que arrossegaven els regionalistes contra els centralistes, anticlericals contra catòlics, jornaleros sense terra contra latifundistes, obrers contra patrons va ser com un punt de no retorn i es va transformar amb un bany de sang. Els orígens de la Guerra Civil beuen dels odis que van arrelar amb força al llarg dels anys previs al conflicte bèl·lic:

«La guerra va ser la culminació d'un seguit de conflictes desiguals entre les forces reformistes i les reaccionàries que havien dominat la història d'Espanya des de 1808. Però quan es va proclamar la Segona República el 14 d'abril de 1931 amb gran alegria del poble, pocs espanyols, tret dels sectors més radicals de l'extrema dreta i l'extrema esquerra, els conspiradors monàrquics i els anarquistes, creien que els problemes del país tan sols es poguessin resoldre recorrent a la violència. Al cap de cinc anys i tres mesos, una gran part de la població estava convençuda que la guerra era inevitable. Els odis polítics que van polaritzar la Segona República en aquest període de temps eren el reflex de conflictes molt arrelats en la societat espanyola» (Preston, 2013).

Durant la Segona República es va intentar aplicar reformes principalment agràries i de redistribució de la riquesa. Però els reaccionaris van voler seguir imposant l'equilibri tradicional del poder social i econòmic com ho havien fet durant segles. Va ser un intent de democratització del país, però, «la manca de tradició democràtica d'Espanya» (Garcia, Gatell, Palafox, i Risques, 2009) va ser un factor destacat perquè no triomfés completament aquest sistema. I és que els moviments progressistes que havien sorgit a Espanya havien sigut esclafats pel general O'Donnell el 1856, pel

general Pavía el 1874 i pel general Primo de Rivera el 1923 amb l'objectiu de conservar la posició privilegiada que gaudien certs sectors de la societat.

El poder dels terratinents, de la monarquia i de l'Església a Espanya s'havia mantingut gairebé de forma intacta fins ben avançat el segle XX. Per contra, la burgesia es mantenia bastant feble i amb un segon pla en l'àmbit polític. El país no havia viscut la revolució burgesa clàssica que es va desfer de les estructures encarcerades de l'antic règim com ja havia succeït a altres territoris com l'anglès, el francès i l'alemany, entre d'altres.

L'economia espanyola era agrícola a finals del segle XIX. En aquells anys, les indústries tèxtil i química a Catalunya, la siderúrgica al País Basc i la minera a Astúries van permetre desenvolupar una economia capitalista força moderna a Espanya. Però el mercat interior estava marcat per alts índexs de pobresa i la producció i la qualitat que oferien seguia sent insuficient per tal de competir amb els principals països europeus, sobretot amb els productes britànics. Però aquestes indústries va afavorir el naixement d'un proletariat militant i va fer créixer els moviments nacionalistes catalans i bascos que veien que tot i haver de ser els territoris que pagaven més impostos a Espanya no tenien cap privilegi polític i poca representació als governs dominats pels grans propietaris agraris. En el cas català, va ser un factor important perquè el 1901 la Lliga Regionalista s'endugués la seva primera victòria electoral a Catalunya en el marc de les eleccions estatals.

2.1.1. La Setmana Tràgica, un esclat revolucionari «que no tenia cap, només peus»

La primera dècada del segle XX hi va haver una ràpida industrialització i en conseqüència, una organització parcial de la classe obrera que compartien amb altres sectors de la societat, un trauma post-imperial per la pèrdua de les colònies espanyoles d'ultramar de Cuba i Filipines l'any 1898. I l'escriptor Miguel de Unamuno, escriptor que va formar part del grup de la Generación del 98, va alçar el crit el cel per queixar-se de la situació que vivia Espanya:

«Cuando estalló la guerra, los españoles conscientes, los que saben de esas cosas de Historia y de Derecho, y de honra nacionales, le quitaron muchos hijos, a quienes sus padres vieron ir con relativa calma, porque era una salida, porque muchos hubieran tenido que emigrar. La vida es difícil, el suelo pobre, el porvenir incierto, ¿qué más da morir en la guerra que en otra parte? Y sobre todo, hay que servir, es una necesidad fatal. Y allá se dejaron llevar a morir, porque habían de morir al cabo, los héroes anónimos. ¡Héroes anónimos! (...) Han muerto muchos hijos en la contienda y sus padres les han rezado, mientras se preparan otros hijos a ocupar su puesto. Y ahora le van con la cantinela de la regeneración, empeñados en despertarle otra vez de su sueño secular (...). Si en las naciones moribundas sueñan más tranquilos los hombres oscuros su vida, si en ellas peregrinan más pacíficos por el mundo los idiotas, mejor es que las naciones agonicen», (Unamuno, 1898).

Després del desastre del 98, l'exèrcit va deixar de mirar a l'exterior per centrar els seus interessos en l'interior d'Espanya i en garantir i preservar l'ordre social establert i la defensa de la unitat nacional. El novembre de 1905, en represàlia per la publicació d'un acudit antimilitarista, 300 membres de l'exèrcit van atacar la llibertat d'expressió i van assaltar i saquejar els locals del setmanari satíric *¡Cu-Cut!* I del diari catalanista La Veu de Catalunya. Hi ha haver quaranta-sis ferits greus.

Les tensions augmentaven i la inestabilitat del país es va fer palesa amb l'esclat de la Setmana Tràgica el juliol de 1909. La societat veia amb mals ulls la guerra que es va declarar contra el Marroc. Consideraven que el conflicte era únicament per desfer-se de la derrota de les colònies a ultramar i perquè el rei i els propietaris de les mines de ferro es poguessin beneficiar dels recursos naturals que extraurien de la zona.

L'odi contra la guerra del Marroc es va anar estenent sobretot quan Espanya va cridar a files a una gran quantitat d'homes casats i amb fills, els reservistes. L'exèrcit espanyol va ser vençut pels guerrillers rifenys i es va declarar una vaga general a Barcelona el 26 de juliol. Es va decretar la llei marcial i les protestes van acabar amb aldarulls i la crema d'esglésies i convents. 1.725 persones van ser jutjades posteriorment i cinc van ser executades.

En l'obra del periodista i escriptor català Agustí Calvet Gaziel, *Tots els camins duen a Roma* va plasmar sobre el paper la vivència de la Setmana Tràgica per part de la burgesia catalana:

«La Setmana Tràgica fou el primer avís d'aquell avenir que a tots ens esperava. La burgesia barcelonina, tancada a casa sense saber per què ni de quina manera, anava escoltant els trons amb una certa sorpresa però no gaire inquietud. «Què fan les autoritats?», es demanaven els fabricants desenfeïnats, corrent per casa en pijama o batí de fil, i les seves senyores, tot inspeccionant el que la cuinera, malgrat una revolució tan esgarrifosa, havia portat del mercat.

De l'altra banda, els anarquistes de tota mena alçaven les barricades, es batien contra la tropa, calaven foc als convents, assaltaven les botigues. Però Lerroux, el cabdill del poble, s'havia fos. Era a Madrid o amagat. El seu estat major polític i els responsables de l'organització republicana també havien desaparegut. Era palpable que l'esclat revolucionari no tenia director, ni pla concertat, ni tàctica organitzada: no tenia cap, només tenia peus. I l'autoritat civil, el govern de la província que políticament hauria hagut de preveure o dominar la situació, també havia fet figa».

2.1.2. La dictadura governa el sud d'Europa

La crisi militar, l'agitació i inestabilitat social, les reivindicacions nacionalistes, i els problemes al Marroc, van ser un cúmul de problemes que els polítics de la Restauració no van saber gestionar ni reaccionar a temps. El sistema es descomponia a marxes forçades i un símptoma evident van ser els deu governs diferents que va tenir el país durant els cinc anys compresos entre el 1918 i el 1923.

El sistema de la Restauració no funcionava, en part per la poca transparència en les eleccions que hi havia. I Espanya va tornar a optar per una estratègia que ja s'havia implantat diverses vegades al llarg del segle XIX: la conjunció de l'exèrcit amb la monarquia. D'aquesta manera, la nit del 12 al 13 de setembre de 1923, el capità general de Catalunya, Miguel Primo de Rivera, va protagonitzar un cop d'Estat, va declarar l'estat de guerra i va suprimir la Constitució de 1876. El rei va sancionar el cop i Primo de Rivera va governar el país durant els set anys següents.

Va ser una època on les dictadures es van imposar sobretot al sud d'Europa, amb Benito Mussolini al capdavant d'Itàlia, Elefthérios Venizelos a Grècia i Antonio de Oliveira Salazar a Portugal perquè

no es repetís la revolució del bolxevisme soviètic. En el cas de Rivera, va tenir molt bona acollida per la burgesia industrial i financera, inclosa la catalana, i els terratinents i els cacics.

Els primers anys de la dictadura van ser de força bonança. Els anys 20 van ser una època de prosperitat econòmica i va disminuir la conflictivitat social. La repressió del sector més radical del moviment obrer, i la manca de llibertat de la societat en general també van ser claus perquè es passessin de 120.000 vauquistes el 1923 a uns 29.000 un any després.

Però l'enfonsament de Wall Street als Estats Units el 24 d'octubre de 1929 va comportar que molts països d'arreu del món també patissin greus conseqüències econòmiques. Espanya no va ser una excepció i va registrar alts nivells d'atur, les famílies es van endeutar i l'Estat va tenir un gran dèficit. Això, juntament amb l'oposició al règim que va anar creixent, també provinent de l'estament militar van acabar provocant la dimissió de Rivera el 28 de gener de 1930.

2.1.3. De la Dictadura de Primo de Rivera a la Segona República

Fins al 1931, el republicanisme espanyol estava marcat per una gran fragmentació política. En el pacte de Sant Sebastià el 17 d'agost de 1930, les forces antidinàstiques es van agrupar i van forjar una nova aliança formada per: monàrquics convertits en republicans com Miguel Maura i Niceto Alcalá-Zamora; republicans catalans que venien de diferents organitzacions polítiques com Manuel Carrasco i Formiguerera, d'Acció Catalana, i gallecs com Santiago Casares Quiroga; i el filòsof José Ortega y Gasset i el socialista Indalecio Prieto, entre d'altres. També es van afegir el PSOE i la CNT. Van acordar la supressió de la monarquia i proclamar la República.

El sentiment d'unificar les idees per fer front i enderrocar la monarquia en deixa constància un article titulat *Al servicio de la República*, un manifest de l'Agrupació d'Intel·lectuals al servei de la República escrit per al polític Ramón Pérez de Ayala, l'escriptor Gregorio Marañón i Ortega y Gasset el febrer de 1931.

«El Estado español tradicional llega ahora al grado postrero de su descomposición. La Monarquía (...) no ha sabido convertirse en una institución nacionalizada, es decir, en un sistema de Poder público que se supeditase a las exigencias profundas de la nación y viviese solidarizado con ellas, sino que ha sido una asociación de grupos particulares, que vivió parasitariamente sobre el organismo español, usando el Poder público para la defensa de los intereses parciales que representa. Es ilusorio pensar que la monarquía va a ceder galantemente el paso a un sistema de poder público tan opuesto a sus malos usos, a sus privilegios y egoísmos. Sólo se rendirá ante una formidable presión de la opinión pública. (...) Nosotros nos ponemos a su servicio. No se trata de formar un partido político. No es razón de partir, sino de unificar. Nos proponemos suscitar una amplísima agrupación al servicio de la República».

Es van convocar unes eleccions municipals el 12 d'abril del 1931. Les zones rurals van guanyar les candidatures monàrquiques però els resultats en general van ser favorables a les candidatures que estaven a favor de la República. El 14 d'abril es va formar el govern provisional de la República, presidit per Alcalá-Zamora i el rei Alfons XIII va exiliar-se.

La nova carta magna va servir per atorgar més drets i llibertats a la societat, es van separar el

poder legislatiu, executiu i judicial i establia la laïcitat d'Espanya. També estructurava el territori com un Estat integral amb la presència de governs autònoms amb els seus estatus d'autonomia.

Els primers compassos del govern republicà van estar marcats per quatre punts que va esdevenir fonamentals. Al camp, van reduir la jornada de vuit hores, i van decretar que els propietaris tinguessin totes les terres cultivades si no volien que el seu usdefruit passés als treballadors. En l'exèrcit es va intentar reduir el nombre excessiu de comandaments i de divisions i van crear la policia armada moderna i de fidelitat republicana, la guàrdia d'assalt. En educació, van teixir una xarxa de biblioteques i van crear 6.750 escoles i 7.000 places noves pels mestres. I en l'església, les tensions van augmentar. Estaven vinculats a la monarquia i les forces d'ordre públic es van mostrar força passives davant els atacs als edificis eclesiàstics i a membres del col·lectiu.

Però les diverses reformes que es van voler aplicar no van acabar de tenir l'èxit previst, no va resultar tan fàcil modernitzar el país i la conjuntura econòmica nacional i internacional també va ser un impediment. Al setembre de 1933 el cap de govern, Manuel Azaña va dimitir i es van convocar eleccions. El triomf va ser per les candidatures de dretes i de centre. Alejandro Lerroux, líder del Partit Radical, va comptar amb el suport de la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA) que no va entrar al govern. No ho van fer fins al 4 d'octubre de 1934 i les forces republicanes van preparar una insurrecció armada que havia d'anar acompanyada per una vaga general.

La insurrecció només va triomfar durant dues setmanes a Astúries i va ser reprimida per l'exèrcit d'Àfrica, encapçalat per Francisco Franco. A Catalunya, Lluís Companys que era president de la Generalitat, la nit del 6 d'octubre va proclamar l'Estat Català dins la República Federal Espanyola.

«Les forces monarquitzants i feixistes que d'un temps ençà pretenen de traïr la República, han aconseguit llur objectiu i han assaltat el poder. (...) La República, en els seus postulats democràtics fonamentals, es troba en gravíssim perill. (...) La Catalunya liberal, democràtica i republicana no pot estar absent de la protesta que triomfa arreu del país, ni pot silenciar la seva veu de solidaritat amb els germans que, en les terres hispanes, lluiten fins a morir per la llibertat i pel dret. Catalunya enarbora la seva bandera i crida tothom al compliment del deure i a l'obediència absoluta del govern de la Generalitat, que, des d'aquest moment, trenca tota relació amb les institucions falsejades.

En aquesta hora solemne, en nom del poble i del Parlament, el govern que presideixo assumeix totes les facultats del poder a Catalunya, proclama l'Estat Català de la República Federal Espanyola. (...) Aspirem a establir a Catalunya el reducte indestructible de les essències de la República. (...) El govern, des d'aquest moment, obrarà amb energia inexorable perquè ningú no tracti de pertorbar ni pugui comprometre els objectius patriòtics de la seva actitud. Catalans! L'hora és greu i gloriosa. L'esperit del president Macià, restaurador de la Generalitat, ens acompanya. Cadascú al seu lloc i Catalunya i la República en el cor de tots. Visca la República i visca la llibertat», (Companys, 1934).¹

La seva crida no va ser seguida per la societat catalana ni pels sindicats. L'Estatut d'Autonomia va ser suspès i el govern, empresonat i condemnat a trenta anys de presó. La repressió va deixar a tot l'Estat més de 30.000 empresonats. L'octubre de 1934 va suposar una profunda crisi a Espanya, els governs del centre-dreta van quedar relativament erosionats des del punt de vista polític.

1 Proclamació de l'Estat Català per Lluís Companys.

L'executiva del Partit Radical va patir una crisi provocada per greus casos de corrupció i el país va tornar a anar a les urnes. La divisió social, política i econòmica cada vegada era més pronunciada i es va fer evident amb el resultat electoral. Els partits d'esquerra, que es van presentar sota el paraigua de la coalició del Front Popular van arrebregar el 34,3% dels vots, i la centre-dreta el 33,2%. Però la llei electoral donava el 75% dels escons a la llista guanyadora i el Front Popular va obtenir d'aquesta manera la majoria al Congrés.

Finalment, la dreta va efectuar un cop d'estat el 17 de juliol de 1936 que es va acabar convertint en l'inici de la Guerra Civil.

2.1.4. Catalanisme, modernitat i tradició

A Catalunya, es va anar forjant un nou catalanisme durant els primers anys de la Restauració. Els sectors catalanistes van coincidir que els valors i els símbols es trobaven en la identitat de la societat catalana i que el passat que calia descobrir era el català. El catalanisme va ser la combinació de la modernitat (transformació industrial, artística, política, etc.), amb la tradició de la llengua i dels símbols del passat del país.

Un fet important en el catalanisme es va viure a Manresa. A finals del segle XIX, el moviment catalanista es va manifestar esponent a la ciutat. La localitat va viure la fundació de la Lliga Regional en el 1890, i la creació de les Bases de Manresa dos anys després². La Unió Catalanista que aglutinava grups, centres, associacions, ateneus i publicacions catalanistes, van redactar les bases per a una futura constitució política de la regió de Catalunya en unes assemblees del 25 i 27 de març. Va significar la plasmació del pensament catalanista conservador i tradicionalista i l'expressió del paper que Catalunya hauria de tenir en la vida política espanyola³.

Algunes de les bases que es van acordar van ser aquestes⁴:

Poder central. Base primera. «Les seves atribucions vindran a càrrec del poder central: les relacions internacionals; l'exèrcit de mar i terra, les obres de defensa i l'ensenyament militar; les relacions econòmiques d'Espanya amb els altres països i, en conseqüència, la fixació dels aranzels i del ram de duanes».

Poder regional. Base sisena. «Catalunya serà l'única sobirana del seu govern interior. Per tant, dictarà lliurement les seves lleis orgàniques; tindrà cura de la legislació civil, penal, mercantil, administrativa i processal; de l'establiment i la percepció d'impostos, de l'encunyació de la moneda, i tindrà totes les altres atribucions inherents a la sobirania que no correspongui al poder central segons la base primera».

Es tractava de la primera formulació d'un projecte d'estatut d'autonomia, que va coincidir paral·lelament amb la publicació cabdal de l'obra del bisbe Josep Torras i Bages, el qual donava suport al conjunt d'idees i formulacions que es van manifestar en el document aprovat a la capital del Bages.

2 COMAS, Francesc; Manresa, una història per conèixer; Edicions Parcir; Manresa (2006).

3 MORENO CULLELL, Vicente; Les Bases de Manresa; Sàpiens (10/11/2012); <http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2012/11/10/les-bases-de-manresa/>

4 Les Bases de Manresa 1892

Veient els adeptes que combregaven amb les idees catalanistes, el govern estatal va iniciar una repressió contra el moviment amb l'excusa que podia trencar la unitat d'Espanya. Tot i que el catalanisme polític no tenia cap voluntat d'independitzar-se, només volia un reconeixement de la pròpia personalitat i de regeneració política.

El catalanisme conservador va estar canalitzat per la Lliga Regionalista, organització creada el 1901 a partir del Centre Nacional Català (1899) i la Unió Regionalista. La Lliga va sofrir dues escissions que van desencadenar nous partits: el Centre Nacionalista Republicà (1906) i Acció Catalana (juny de 1922).

En el cas d'Acció Catalana, la formació va néixer per la disconformitat dels joves intel·lectuals i d'antics membres de la Unió Federal Nacionalista Republicana que consideraven que els dirigents de la Lliga tenien un vessant poc nacionalista⁵. El març de 1931 aquest partit es va fusionar amb Acció Republicana de Catalunya i van formar Acció Catalana Republicana, integrat sobretot per intel·lectuals, liberals i persones de classe mitjana. A les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 no van voler formar part de la coalició amb Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), amb Francesc Macià com a líder. ERC va ser la candidatura que va arrebregar més vots a les urnes.

Les arrels d'ERC van néixer del republicanisme federal de El Partit Republicà Català (1917) de Francesc Layret, Marcel·lí Domingo i Lluís Companys; i d'Estat Català (1922) fundat per Macià. El catalanisme d'esquerres no va tenir suficient base electoral i poder esdevenir, d'aquesta manera en una formació hegemònica, fins a la Segona República.

D'altra banda, l'espectre polític de Catalunya el completaven el Partit Republicà Radical d'Alejandro Lerroux (1908) amb una clara línia ideològica anticatalanista. I la Unió Socialista de Catalunya que el 1923 Rafael Campalans, Gabriel Alomar i Manuel Serra es van escindir del PSOE i van formar aquest partit.

2.1.5. La Mancomunitat, «el vas que espera el contingut»

El 6 d'abril de 1914 es va constituir la Mancomunitat de Catalunya. El seu president va ser Enric Prat de la Riba, líder de la Lliga. Tot i que el finançament que va poder gaudir la Mancomunitat va ser escàs, van fer una bona tasca en matèria educativa i cultural. Van impulsar la creació de l'Institut d'Estudis Catalans (1907), que va fixar la normativa ortogràfica de la llengua catalana. També van teixir el país d'una xarxa de biblioteques populars, van crear la Biblioteca de Catalunya (1914) i van construir molts centres escolars. A més, van emprendre iniciatives socials i van intentar edificar nombroses infraestructures perquè Catalunya esdevingués un país modern.

La Mancomunitat va ser un altre intent de governança catalana però que no va acabar de reeixir perquè l'Estat es va encarregar de no dotar ni de serveis ni de recursos a la institució. Va ser un intent de concentració i gestió conjunta de les atribucions que en matèries concretes ja disposaven les Diputacions Provincials del territori català.

En el discurs de presa de possessió de Prat de la Riba com a president de la institució ja va deixar constància de l'obstacle que suposava l'Estat espanyol:

5 <http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0000533.xml> Acció Catalana; l'enciclopedia.

«Catalunya tindrà una institució que la representarà tota sencera, que donarà forma corporal a la seva unitat espiritual, que donarà una organització jurídica a la seva personalitat. I això sol és ja d'una transcendència extraordinària». (...) Però la Mancomunitat ens planteja, amb més urgència que mai, un altre problema, un problema de poder, de funcions d'autonomia. L'Estat, autoritzant les províncies per mancomunar-se, no s'ha desensenyorit de res, no ha traspassat a la Mancomunitat cap de les funcions que congestionen l'Administració central. I sense les delegacions, La Mancomunitat (...) és la capsa buida, és el vas que espera el contingut. (...) Però l'obstacle més gros serà la resistència de l'Administració, la tradició d'absorció, d'abassegament de funcions i de mitjans del poder públic a Espanya (...). La resistència serà formidable; però també és formidable la nostra força. ¿No us heu deturat mai, senyors, a considerar com si en fóssim fora, com si hi fóssim estranys, aquest laborar nostre i de Catalunya per la Mancomunitat?», (Prat de la Riba, 1919).

El catalanisme va patir un nou revés polític. El cop d'Estat de Primo de Rivera va provocar que se suprimís la Mancomunitat al gener de 1924 i a més, va prohibir l'ús públic de la llengua catalana.

2.1.6. Manresa, cor de Catalunya

L'enclavament de Manresa al cor del país va permetre que la ciutat fos una referència en l'àmbit econòmic, polític i cultural de la Catalunya Central⁶. Manresa va passar de tenir 8.494 habitants el 1803 a 25.121 al 1898. I va ser la setena localitat més poblada del país l'any 1936 amb 36.478 ciutadans. Hi va haver un predomini del creixement migratori sobre el vegetatiu o natural, també característic de la població catalana. La mortalitat va experimentar, sobretot a partir dels anys vint, una davallada notòria⁷. Manresa va ser un territori d'acollida. Amb la Dictadura de Primo de Rivera (setembre 1923 – gener 1930), va arribar a la localitat i a Catalunya un nombre elevat de, principalment, persones procedents de Múrcia i Almeria a treballar a les obres públiques⁸ o a les fàbriques.

Després del pla de Barcelona, l'àrea compresa entre l'Alt Llobregat i el Cardener era considerada el segon centre cotoner de Catalunya. Manresa va aconseguir consolidar-se com un dels centres industrials tèxtils més importants del territori català a finals del XIX i a principis del XX. El 1900 hi havia un total de 27 fàbriques tèxtils que donaven feina a uns 4.800 treballadors⁹.

La indústria va ser una pota fonamental de l'economia de la ciutat. Les dones treballaven a la fàbrica i la majoria d'homes ho feien als tallers i obradors, o bé a l'agricultura. Tot i així, l'economia estava força diversificada. El 1910 la professió de pagès era la més freqüent a la ciutat però va disminuir considerablement en benefici del desenvolupament industrial, tant fabril com miner, i de l'activitat comercial. El 1889, un 30,8% de la població activa treballava en l'agricultura o la ramaderia. El 1936, la xifra va baixar fins al 10,6%. Per contra, en la mateixa franja d'anys, el sector secundari va passar del 53,3% al 64%. En el sector terciari, va anar del 15,9% al 25,4%¹⁰.

6 COMAS, Francesc; La població de Manresa; Història de Manresa (1900-1950), Volum I.

7 COMAS, Francesc; La població de Manresa; Història de Manresa (1900-1950), Volum I.

8 COMAS, Francesc; Manresa, una història per conèixer; Edicions Parcir; Manresa (2006).

9 COMAS, Francesc; La població de Manresa; Història de Manresa (1900-1950), Volum I.

10 COMAS, Francesc; La població de Manresa; Història de Manresa (1900-1950), Volum I.

Manresa també va ser una ciutat comercial històrica amb abundants i importants establiments mercantils¹¹. Documents de finals del segle IX, van deixar constància de la importància comercial d'aquest territori. L'enclavament geogràfic i les millores en les comunicacions que hi va haver al XIX i al XX va suposar un augment del volum de serveis de transports, tant de mercaderies com de viatgers, i va reafirmar Manresa com la capital, també comercial, de l'extens territori central del país.

Els primers anys del segle XX, la ciutat va viure un fort creixement de la mobilització política i social. El 1920, Manresa tenia dotze sindicats que arreplegaven a uns vuit mil treballadors afiliats. Un 84,21% dels treballadors estaven inscrits a un sindicat de la CNT.

Per això, els últims anys de la Dictadura de Primo de Rivera van sorgir diverses iniciatives de col·laboració àmplia entre sectors republicans i obreristes que es van oposar al règim. Un exemple va ser el diari *El Dia*¹². El pes polític dels republicans tenia una base que es justificava, no solament per l'existència d'una multiplicitat de centres i clubs republicans, sinó també pel foment de serveis socials i culturals, prestacions que ells havien sabut oferir a les classes populars manresanes¹³.

Durant les votacions que es van dur a terme en la República, la petita burgesia i els obrers, malgrat la seva orientació anarco-sindicalista, es van expressar a través d'Esquerra Republicana de Catalunya¹⁴.

La cultura també va jugar un paper fonamental en la societat del primer terç del segle XX. La capital del Bages va ser una de les poblacions de Catalunya que va veure crear i també desaparèixer, una gran quantitat d'entitats culturals i socials. Algunes de les organitzacions més importants van ser l'Orfeó Manresa (1901), el Centre Excursionista de la Comarca del Bages (1905), l'Esbart Manresà de Dansaires (1909), i l'Ateneu Obrer Manresà (1931)¹⁵. Van ser freqüents i importants els esdeveniments que tenen lloc a la ciutat: certàmens literaris, artístics, musicals, assemblees, aplecs, concursos de fotografia, etc¹⁶.

2.2. La premsa de masses

El periodisme juga un paper transcendental en la construcció social de la realitat en la societat de masses. La societat va passar de ser agrària i rural a industrial i urbana; i el sistema polític d'estamental a formalment igualitari. Això va generar noves necessitats, funcions i tècniques comunicatives per arribar a la població.

Anglaterra va ser una potència periodística en els segles XVII i XVIII. L'anglès John Milton en el *Areopagitica: A speech of Mr John Milton for the liberty of unlicensed printing to the Parliament of England* en el 1644 en el marc de la guerra civil del país, va defensar la idea que l'Estat no podia ni controlar ni censurar els continguts que es publicaven. Reclamava la llibertat d'edició, que se centrava principalment en els llibres però que va establir les bases de la llibertat d'expressió.

11 COMAS, Francesc; Manresa, una història per conèixer; Edicions Parcir; Manresa (2006).

12 Vegeu pàgina PREMSA MANRESANA.

13 SERRA, Jaume; Els conflictes socials; Història de Manresa (1900-1950), Volum II.

14 SERRA, Jaume; Els conflictes socials; Història de Manresa (1900-1950), Volum II.

15 Entitats culturals més significatives; La República a Manresa en un clic (1931-1936); Memòria.cat; <http://www.memoria.cat/republica/content/entitats-culturals-m%C3%A9s-significatives>

16 COMAS, Francesc; Manresa, una història per conèixer; Edicions Parcir; Manresa (2006).

«Dadme la libertad de saber, de hablar y de argüir libremente según mi conciencia, por cima de todas las libertades (...) Es la libertad, nutricia de todos los grandes ingenios; ella es quien refirió e iluminó nuestros espíritus (...) Si se quiere saber la inmediata causa de todo libre escribir y hablar: es la libertad» (Milton, 1644).

Segons la professora i Doctora de la Universitat de Huelva, Maria Nieves Saldaña (2007), Milton considera que la llibertat d'expressió és elemental pel progrés de la societat:

«El célebre discurso que John Milton escribió bajo el título de Areopagítica en defensa de la libertad de prensa en 1644 es considerado el ensayo fundacional de la tradición del libre debate y la génesis del argumento más esgrimido en el moderno proceso de formación de la libertad de expresión: el célebre “encuentro abierto” entre la verdad y el error, el conocido argumento de la búsqueda de la verdad como vehículo del goce de la libertad.

Sin embargo, esencialmente, Milton defendió en la Areopagítica una concepción abierta y dinámica de la libertad de expresión, vehículo de potenciación y canalización de la energía política y social. En efecto, la defensa de la libertad de prensa que Milton articula en el ensayo areopagítico integra un concepto de libertad plural: individual y colectivo, privado y público, abierto y dinámico, en la medida en que para la concepción miltoniana el ejercicio libre y racional de la libertad de expresión es fundamento de la energía política y de la consecución del progreso social, constituyendo así el dinamismo político y social postulado fundamental de la argumentación que Milton sostiene en la Areopagítica».

No va ser fins al 1777 que va néixer *Le journal de debat* que va ser el primer diari que va començar a publicar de forma constant. A Catalunya, *Diario de Barcelona* va aparèixer el 1792 i va ser un calc estructural de la capçalera francesa.

«La modalitat de periodisme més característica i preeminent arreu del món durant el segle XIX fou la de l'articulisme polític i de persuasió. Els periòdics eren apreciats, com una arma ideològica. (...) La història d'aquell segle explica, tanmateix, les raons del predomini, aleshores, del periodisme ideològic. Les grans confrontacions socials, econòmiques i polítiques derivades de les revolucions francesa i americana; les tensions entre liberals i absolutistes; els processos d'industrialització; el creixement capitalista i l'ascens de la nova classe social burgesa», (Casasús, 1996).

En el darrer terç del segle XIX, la premsa diària va ser un objecte cultural central per la societat. Encara no havia aparegut la radiofussió i la premsa va tenir el monopoli del periodisme i va viure una època daurada. Va esdevenir una eina que servia per educar dia a dia i transmetia informacions que ajudaven que la població configurés la seva opinió pública. Però l'analfabetisme seguia sent molt present i un bon gruix de les classes populars no sabien llegir i tampoc tenien els recursos econòmics suficients per permetre's el luxe de comprar cada dia el diari.

Un immigrant hongarès, de nom Joseph Pulitzer, va emigrar als Estats Units el 1864 per lluitar a la Guerra Civil americana. Després del conflicte bèl·lic, i treballar en algun diari local de Missouri, va tenir la idea d'alfabetitzar en anglès les noves persones que aterraven al país, d'aquesta manera, tindrien interès a conèixer les informacions que succeïen en el seu territori i es convertirien en consumidors de premsa. Pulitzer va ser el precursor de la premsa popular moderna americana. Va impregnar el seu diari, *New York World*, de temàtiques populars, atractives per la societat i es va convertir en el primer gran editor de la premsa de masses.

2.2.1. Espanya, una premsa política

A Espanya, el segle XIX i XX fins a l'esclat de la Guerra Civil, va estar marcada per la premsa política. Eren publicacions que buscaven difondre unes idees polítiques per tal d'aglutinar més seguidors a la ideologia. Generalment, aquestes publicacions van tenir una vida molt curta i no gaire difusió per l'escassetat de recursos econòmics.

França marcava la línia a seguir i va esdevenir un mirall per la premsa espanyola. A part del calc de *Le journal de debat* amb el *Diario de Barcelona*, un altre clar exemple de la inspiració amb el model de premsa francès va ser la Llei d'Impremta d'Espanya que va sorgir el 1883 i que va ser gairebé la mateixa que s'havia redactat a França dos anys enrere. Sobre el paper, va ser una llei impecable, la més liberal que hi havia hagut en el territori. En conseqüència, es van multiplicar les capçaleres i el periodisme a l'Estat va passar de la premsa política o de partit a la industrial. La llei va ser suspesa durant la Dictadura de Primo de Rivera.

El 1891 va néixer de la mà del polític conservador Torcuato Luca de Tena la revista *Blanco y negro*. Aquesta publicació il·lustrada va ser la primera capçalera periòdica que va utilitzar el color. I el 12 de maig de 1912 va sortir a la llum la primera fotografia en color a la premsa espanyola. La revista va tenir molt èxit entre la població, amb una tirada de 20.000 exemplars aproximadament, i va servir perquè es creés en el 1903 el diari de dretes, monàrquic i catòlic *ABC*.

Altres publicacions destacades a Espanya en el primer terç del segle XX van ser: el diari *El Debate* (1910). Tenia una línia editorial conservadora i catòlica i va ser impulsat pels sectors eclesiàstics que veien com el periodisme els hi estava disputant l'hegemonia en la propagació de les idees i conceptes. Van crear la primera escola de periodistes a l'Estat per tal de formar professionals amb una visió catòlica; *El Sol* fundat el 1917 per Nicolás María de Urgoiti bevia de la ideologia liberal i regeneracionista i estava adreçat a les elits intel·lectuals espanyols.

L'alfabetització va ser un dels grans problemes seculars que va arrossegar Espanya, i lògicament va influir i molt en la venda d'exemplars de la premsa escrita. En l'estudi del professor de la Universitat de Múrcia, Antonio Viñao, titulat *La alfabetización en España: un proceso cambiante de un mundo multiforme* fa una radiografia de l'analfabetisme en el territori i mostra els factors que en van causar els elevats índexs.

«La alfabetización a España no afectó, desde luego, a todos los grupos sociales por igual ni a todo el país. Se concentró en las zonas urbanas y, en especial, en las poblaciones y grupos sociales más abiertos a los intercambios comerciales y a la producción y circulación de la cultura escrita. Desde finales del siglo XVI, y sobre todo en el XVII, los niveles de alfabetización y de escolarización se estancan o incluso retroceden.

Habría que esperar a la segunda mitad del XVIII para ver elevarse de nuevo la demanda de educación y de material para el aprendizaje de la lectura o la producción impresa, aunque no con la misma intensidad que aquellos países del Norte y Centro de Europa –Escocia, Suecia, Prusia, Holanda, Inglaterra, Francia, Dinamarca, Suiza, Noruega– en los que la Reforma protestante o el desarrollo comercial, el fortalecimiento y expansión de la burocracia estatal o las exigencias de un ejército moderno habían actuado de modo más o menos ininterrumpido como factores favorecedores de la alfabetización y difusión de la cultura escrita».

Però l'expansió de l'alfabetització a Espanya va ser frenat pels sectors més conservadors del país:

«Este proceso ligeramente fue frenado una vez más por la reacción conservadora y aislacionista provocada en España por la revolución francesa y, sobre todo, por la crisis económica, política, educativa y cultural ocasionada por la Guerra de la Independencia (1808-1814), el reinado de Fernando VII (1814-1833) y el exilio, durante dicho reinado, de científicos, escritores, militares, profesores, clérigos, comerciantes, políticos e intelectuales de ideología liberal. El nuevo impulso a la alfabetización y la escolarización tendría lugar con la revolución liberal de 1836 si bien sería frenado ya a mediados del siglo XIX y ralentizado durante el resto del mismo».

A principis del segle XX, l'analfabetisme a Espanya era de més d'un 50% de la població. La xifra era equiparable a la resta de països del sud d'Europa com Itàlia i Portugal, entre d'altres, així com els diferents territoris que configuraven l'est del vell continent:

«Desde la perspectiva de la difusión social de la lectura escrita, se incrementaba la producción impresa y el número de lectores, en especial de la prensa periódica y las novelas por entregas. Si la encuesta de 1841 ofrecía un total de 3.327.247 alfabetizados, esta cifra se elevaba, en la población de 10 y más años de edad, a 5.915.870 en el censo de 1900. Sin embargo, a principios del siglo XX el porcentaje de analfabetismo neto era todavía del 56 % y España ofrecía, junto con Portugal, Italia, Grecia, Rusia y los países de la Europa del Este, los porcentajes de analfabetismo más elevados del continente europeo.

Por otra parte, el número total de analfabetos se estancaría durante la segunda mitad del siglo XIX en los casi doce millones del censo de 1860 no comenzando claramente a descender dicha cifra hasta los censos de 1920 y 1930, es decir, hasta finales del primer tercio del siglo XX. Cuando de nuevo este lento y débil proceso alfabetizador parecía cobrar fuerza en los años 30 del siglo XX, junto con la escolarización, la guerra civil ralentizó de nuevo este impulso durante casi veinte años».

2.2.2. El periodisme català en el primer terç del segle XX

Durant la dècada de 1930, sobretot en els primers anys, la premsa va viure una edat d'or. Hi havia una abundància de capçaleres i una gran riquesa informativa i cultural. Durant la Segona República a Barcelona es van editar dinou diaris: dotze en castellà i set en català. I la tirada global va passar de 62.000 exemplars diaris en el 1888, a 320.000 en el 1920 i 550.000 en el 1935¹⁷.

La riquesa d'aquesta oferta era perquè Catalunya no va ser una excepció de la resta d'Espanya, la premsa combregava i s'identificava amb unes idees concretes i exercia de portaveu oficial d'aquestes formacions polítiques. Les disputes polítiques i els desacords ideològics es van reflectir en els diaris. A part de les tradicionals diferències entre burgesos i obrers, republicans i monàrquics, i progressistes i conservadors, la posició sobre el nacionalisme català va ser definidor dels grups polítics i també va ser una font de discrepàncies.

La Vanguardia, una de les capçaleres més importants del territori català i espanyol gairebé des dels seus inicis, va ser un exemple significatiu de la politització de la premsa. El diari el va engegar el

17 Apunts classe Enric Marin

febrer de 1881 els germans Carlos i Bartolomé Godó Pié, dos empresaris d'Igualada enriquits per la indústria tèxtil familiar. La publicació va néixer com a òrgan d'expressió d'una facció del Partit Liberal de Barcelona, que aspirava a guanyar l'alcaldia de la ciutat comtal. Va ser una eina de lluita política, amb una clara vocació progressista. Els germans Godó eren militants del partit i més tard van ser diputats del Partit Liberal de Práxedes Mateo Sagasta¹⁸.

El 1878 es va fundar *La Publicidad* que el 1922 es passa a publicar-se en català amb el nom de *La Publicitat*. Es considera el primer diari modern en llengua catalana i el més important del primer terç del segle XX. Va ser creat per membres d'Acció Catalana que s'havien escindit de la Lliga, i per tant, van ser el principal òrgan del catalanisme intel·lectual i republicà. Hi van col·laborar intel·lectuals excepcionals de l'època com: Josep Pla, Antoni Rovira i Virgili, Pompeu Fabra, Josep Maria de Sagarra i Josep Maria Planes.

Un altre exemple significatiu de la relació entre mitjans i partits polítics va ser *La Veu de Catalunya* (1899). Prat de la Riba en va ser el director i el diari va adoptar una ideologia conservadora i va ser el portaveu de la Lliga Regionalista.

L'escriptor Tomàs Roig va fer un estudi sobre alguns altres diaris que van aparèixer en els quioscos en aquella època:

«*El Día Gráfico*, força llegit, s'hi reflectia l'enginy de Marius Aguilar (...); *El Noticiero Universal*, amb la seva hibridesa de sempre, estava molt arrelat; *Las Noticias* publicava les esqueles a la primera pàgina amb unes grans orles negres, encara que l'omplissin totalment; amb una tendència sensacionalista, dedicava pàgines senceres a les vistes que se celebraven a l'Audiència dels crims passionals (...); *El Diario de Barcelona*, el degà dels diaris barcelonins, era de tendència marcadament monàrquico-conservadora; *El Correo Catalán* era el diari dels tradicionalistes; (...) *El Progreso*, que ho era de les clavegueres, o sigui, dels lerrouxistes i tan sensacionalista com podia; *El Diluvio* tenia un esperit republicà federal, molt baix de to en les seves informacions gairebé sempre demagògiques, on solien col·laborar els ressentits vinguts d'altres camps ideològics; (...) Hi havia altres diaris, com *El Liberal*, *El Diario del Comercio*, *Solidaridad Obrera*, que era el diari de la CNT. (...) *La Rambla* era un diari esquerrà dedicat a l'esport i la ciutadania» (Roig, 1975).

2.2.3. La prolífica i abundant premsa manresana

La premsa va tenir un paper transcendental en la transmissió de la ideologia, sobretot en el primer terç del segle XX. Els mitjans en paper eren gairebé l'única opció de la societat per conèixer els esdeveniments més significatius del seu territori. La ràdio era un invent primerenc que no va començar a fer algunes emissions fins al 14 de novembre de 1924 a Ràdio Barcelona¹⁹. A Manresa, el 18 de març de 1924 es va constituir oficialment l'entitat Ràdio Club Manresa²⁰. El 1930, van passar de radiooïdors a radioemissors²¹.

18 <http://www.grupogodo.com/ca/historia/>

19 ABC (24/4/1974) <http://hemeroteca.abc.es/nav/Navigate.exe/hemeroteca/madrid/abc/1974/04/24/049.html>

20 GASOL, Josep Maria; Les imprentes. La premsa cultural. Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950), Volum III.

21 La ràdio; La República a Manresa en un clic (1931-1936); Memoria.cat;

<http://www.memoria.cat/republica/content/la-r%C3%A0dio>

La premsa manresana va ser molt prolífica i rica, per l'abundància de capçaleres i la gran diversitat de formes, estil i continguts. Des de principis de segle XX fins a l'esclat de la Guerra Civil espanyola el 17 de juliol de 1936 es van publicar a Manresa: 13 diaris²², 30 periòdics, i 84 revistes²³.

Les capçaleres d'aquesta època, normalment, eren òrgans i portaveus dels partits polítics, entitats o congregacions religioses. La vida política local era prou important i rica perquè quedés reflectida en una profusa premsa comarcal²⁴. I en conseqüència, les peces periodístiques que oferien estaven relacionades amb uns determinats interessos polítics i socials.

Les poques vendes i els costos força elevats van produir que bastants publicacions estiguessin durant escàs temps a disposició dels lectors. Un altre factor que també va influir de forma cabdal la premsa manresana va ser l'enorme competència entre els mitjans locals, i sobretot, els barcelonins.

«L'interès localista que, anys enrere era l'únic ambient en el qual es movien les publicacions comarcals, està ara gairebé apagat del tot. La politiqueta de la ciutat que, no fa molts anys, omplia columnes i columnes dels nostres periòdics, ara no interessa a ningú. Els diaris com el nostre, han de comptar amb una base fonamental, que és la informació de la Península i l'estranger. Actualment surten a Manresa quatre diaris, tots ells a la nit. Estem segurs que si aquests diaris sortissin al matí, quan arriben els de Barcelona, no hi hauria cap d'ells que s'aguantés», (Editorial d'*El Pla de Bages*, 1924)²⁵.

Una altra tendència destacable era que es creaven noves publicacions que bevien de la ideologia d'anteriors capçaleres que van morir d'èxit. Intentaven oferir un producte nou però la línia editorial, i alguns periodistes, acabaven sent els mateixos.

2.2.3.1. Diaris

A Manresa durant la República es van editar simultàniament quatre diaris, i en alguns moments, cinc. *Diario de Avisos de Manresa* (gener 1896 – 1937) va ser una publicació escrita en castellà i que va donar suport a la Dictadura de Primo de Rivera. També va ser el portaveu de la Unión Patriótica, i dels seguidors d'Alejandro Lerroux. Al subtítol de la capçalera es definien com a defensor dels interessos agrícoles, comercials, i industrials de Manresa i la comarca²⁶.

La Veritat (abril 1901 - març 1904) va ser el primer diari en llengua catalana publicat a la ciutat. Els seus continguts eren propaganda del catalanisme catòlic conservador. *El Pla de Bages* (març 1904-juliol 1937) va agafar-ne el relleu. Va ser un dels mitjans més importants a Manresa en aquella època. Tenien la voluntat de ser un *diari situat en un lloc preeminent, com pertoca per una ciutat com Manresa, que sent intensament les necessitats intel·lectuals i culturals*²⁷.

El Pla va ser el portaveu de la Lliga Regionalista (a partir del 1933, Lliga Catalana). Tenia una orientació conservadora, religiosa, i sobretot, catalanista. *El Pla de Bages, no és nostre, sinó que és de tots els que senten bategar dintre el seu pit el cor català*²⁸.

22Veure Annexos.

23TORRENTS, Ignasi; Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950).

24RUBÍ, Gemma i VICENTE, Isabel; Política i societat entre 1900 i 1931; Història de Manresa (1900-1950), Volum II.

25 EL PLA DE BAGES; Editorial - La premsa comarcal catalana (23/12/1924)

26TORRENTS, Ignasi; Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950).

27 EL PLA DE BAGES; Editorial - Vida Nova (3/4/1923).

28 EL PLA DE BAGES; Editorial - Vida Nova (3/4/1923).

Dos polítics que van destacar durant la República com Joan Selves i Carner i, Francesc Farreras i Duran havien dirigit aquest mitjà. L'11 de setembre de 1936, el POUM va apropiarse la capçalera i la van posseir fins als fets de maig del 1937, que es va il·legalitzar el partit²⁹.

Com a contrapunt a les informacions d'*El Pla de Bages*, el Centre Nacionalista Republicà va crear *Bages-Ciutat* (desembre 1909-abril 1919). Va ser un diari amb una ideologia nacionalista i republicana. Enfront del ruralisme tradicional defensat en *El Pla*, volien modernitzar el sentiment catalanista a través de la cultura, de la comunitat urbana que sorgia i del seu entorn comarcal.

Un altre mitjà important va ser *El Dia* (desembre 1929 – 1938). La seva redacció estava ubicada al carrer de Cirera fins al setembre del 1937 que va traslladar la seva seu al Passeig de Pere III. S'imprimia a la Impremta Boixeda. Va jugar un paper d'aproximació i de coordinació de tots els sectors republicans, sobretot durant la Dictadura de Primo de Rivera³⁰. A l'inici, va ser l'òrgan dels republicans catalanistes, però es va acabar convertint en el diari d'Esquerra Republicana de Catalunya.

A Manresa, igual que moltes ciutats del país, ERC s'havia imposat a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931. En aquest moment, la capital del Bages era en un territori republicà i això, va ajudar la venda de diaris d'aquesta línia ideològica. El tiratge mitjà diari d'*El Dia* era d'un miler d'exemplars. Els seus directors van ser Joan Baptista Claret, Joaquim Amat-Piniella, Antoni Invers, Josep Font i Cabanes i Josep Martí Farreres.

Alguns personatges polítics que van arribar a la Generalitat van sortir d'aquesta capçalera, a tall d'exemple: Tomàs Ramon i Amat, Francesc Senyal i Joan Selves. Durant el Bienni Negre (1933-35), el diari va ser censurat en diverses ocasions. La suspensió més significativa es va produir després dels fets del Sis d'octubre de 1934, ja que va ser inhabilitat durant tres mesos³¹.

Pàtria (desembre 1920 – febrer 1935) va ser el portaveu de la Unió Monàrquica Nacional. Un any després, es converteix en un diari catalanista i catòlic, que propugnava la veu dels carlins manresans i en recollia les seves activitats. A partir de finals del 1934, va ser l'òrgan d'Acció Popular Catalana (CEDA en l'àmbit estatal), amb una clara línia antirepublicana. Seguint la mateixa línia editorial, va sorgir *La Pàtria* (juny 1935 – febrer 1936) que va agafar l'herència de l'anterior mitjà³².

També hi va haver altres diaris com: *La Reforma de Manresa* (agost 1913 – abril 1920) s'autodefinien com liberals i republicans; *El Diario de Manresa* (abril 1920 – juny 1929) va ser el successor de *La Reforma de Manresa*, es basava en uns ideals demòcrates republicans i anticatalanistes; *L'Avenç* (abril 1919 – juny 1920) va ser una capçalera catalanista, burgesa, radical i d'esquerra³³.

2.2.3.2. Periòdics

En el terreny polític, *L'Amich del Poble* (1905-1908) va ser l'òrgan difusor de la Joventut Carlista. La capçalera va tornar a arrencar el 1913 fins al 1919 sota el nom *L'Amic del Poble*. Del 1921 al 1936

29 TORRENTS, Ignasi; Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950).

30 SERRA, Jaume; Els conflictes socials; Història de Manresa (1900-1950), Volum II.

31 Els mitjans de comunicació, *El Dia*; Memòria - La República a Manresa en un clic (1931-1936)

<http://www.memoria.cat/republica/content/el-dia>

32 *Pàtria*; La República a Manresa en un clic (1931-1936); Memòria.cat <http://www.memoria.cat/republica/content/p%C3%A0tria>

33 TORRENTS, Ignasi; Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950), Volum I.

sortiran a la llum amb *Seny*. Els monàrquics liberals espanyolistes es van aferrar a *El Demòcrata* (1912-19), seguit per *La Democracia* (1919-26) i *La Voz de Manresa* (1926-1936) per propagar els seus ideals³⁴.

La Montaña Republicana (1900 – 1916) que va sorgir de la fusió entre *El Republicano* i *La Montaña*, va tenir un pes important dins del republicanisme. *El Trabajo* (juny 1922 – setembre 1923) va ser la capçalera més transcendental de l'anarco-sindicalisme manresà. Va tornar a sortir des del 1931 de maig fins al setembre de 1934.

Del sector catalanista, *Joventut* (1918-1919) va ser una publicació quinzenal que propagava la ideologia de les Joventuts Nacionalistes de la comarca. Acció Catalana Republicana ho va fer a través del setmanari *Política* (1930-31). El 1929 va néixer *L'Om*, el quinzenari que va intentar ser un revulsiu de la vida ciutadana de la ciutat.

En l'àmbit religiós van aparèixer *La Llum* (1899-1901), *El Estandarte Manresano* (1899-1903), *El Heraldo de Manresa* (1900), *El Noticiero Manresano* (1900). I els setmanaris esportius més destacats van ser: *A Ple Aire* (1924-1926) i *Crònica d'esports* (1935-1936)³⁵.

2.2.3.3. Revistes

Les revistes econòmiques, comercials i de diferents sectors professionals va ser molt prolífica. Van publicar-se un total de 28 capçaleres d'aquesta temàtica. Les que van estar més temps disponibles van ser: *La PAGESIA* (1905-35), *Revista Il·lustrada Jorba* (1909-37), *Boletín bibliográfico* de la Llibreria Roca (1906-1929), *Boletín de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana* (1921-32), *Indústria i Comerç* (1926-1933).

També van ser nombroses les revistes sorgides de les institucions educatives. Se'n van crear dotze, a tall d'exemple: *Boletín escolar* (1923-26), *La Moreneta* (1930-1936, i a partir de 1944) i *Mi colegio* (1923-1932), i *Caritat* (1934-1936)³⁶.

Cenacle (1915-17) va ser la primera gran revista cultural del segle XX a la ciutat. Va suposar la implantació del noucentisme a Manresa i en va ser un revulsiu de l'ambient cultural. Va comptar amb una nòmina de col·laboradors extraordinària com: Josep Pla, Eugeni d'Ors, Josep M. de Sagarra, i Antoni Rovira i Virgili, entre altres³⁷. *Ciutat* (1926-28) va millorar la qualitat de la presentació formal de la revista. Va ser una capçalera d'un ampli abast cultural, tot i que la literatura era la temàtica que predominava més³⁸. El petit món cultural de Manresa també es va veure representat, principalment, per *Cròniques de l'Orfeó Manresà* (1910-18) i *Ateneo Obrero Manresano* (1922-1932).

Una revista important d'interès general va ser *Renovació* (1919-1928). En l'àmbit religiós van aparèixer capçaleres com: *Ave Maria* (1924-1936), *Butlletí Catequístic* (1916-1921), *Revista Mariana* (1914-1932). Davant d'aquest gran ventall de publicacions, l'humor també hi va ser present: *iPu-put!* (1906-1907), *La Bugadera* (1918-1919) i *Xerrameca* (1927), entre altres³⁹.

34 TORRENTS, Ignasi; Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950), Volum I.

35 TORRENTS, Ignasi; Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950), Volum I.

36 TORRENTS, Ignasi; Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950), Volum I.

37 GASOL, Josep Maria; Les imprentes. La premsa cultural. Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950), Volum III.

38 PLANES i BALL, Josep Albert; La Manresa Noucentista: Cenacle (1915-1917) i Ciutat (1926-1928); Publicat al 1995.

39 TORRENTS, Ignasi; Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950), Volum I. Manresa.

3. METODOLOGIA

L'etapa manresana de Josep Maria Planes parteix de la recerca en diferents àmbits. Per tal de poder documentar-me per elaborar el treball he utilitzat tot tipus de fonts. Primerament vaig endinsar-me en els últims segles d'història d'Espanya, Catalunya, la Catalunya Central, el Bages i Manresa per poder assimilar i comprendre el context en el qual Planes va exercir de periodista i la situació política, cultural, econòmica i social que es respirava en aquests territoris. El periodisme social que va practicar no s'entendria sense el conjunt de fets transcendents que van ocórrer en aquestes zones i són la base per començar a desxifrar Planes i la seva obra.

En aquesta part històrica, he seleccionat fonts documentals com articles, llibres, entrevistes a diferents persones i treballs acadèmics. En el cas de l'Estat espanyol i Catalunya he exposat alguns dels fets més rellevants que van succeir entre els segles XIX i XX i que serveixen per comprendre el panorama polític, social i periodístic que es va viure en aquelles èpoques. També he reproduït fragments d'articles de personatges públics per tal d'oferir-ne la visió i que complementés i reforçés els diferents successos.

En l'àmbit manresà, treballs com el de l'historiador Francesc Comas titulat *Manresa, una història per conèixer*; Ignasi Torrents sobre les fonts escrites a la ciutat entre 1900 i 1950; i Josep Maria Gasol amb l'anàlisi sobre les impremtes i la premsa cultural en la primera meitat del segle XX en la capital del Bages han sigut claus per copsar l'estat de la premsa manresana i les característiques estructurals de la ciutat.

Seguidament, vaig fer una recerca exhaustiva per descobrir els articles que parlessin sobre Planes i la petjada en el periodisme català. Però són pocs els estudiosos que han aprofundit en la figura del Planes. Jordi Finestres i Joaquim Aloy són les dues persones que han investigat i han dedicat molts dels seus esforços en realitzar un estudi força complet sobre el periodista manresà. I una part important del procés de la documentació centrat en el personatge de Planes beu d'aquestes dues fonts.

Finestres (Manresa, 1974) és el biògraf de Planes. En el 1998 va publicar *Josep M. Planes. Memòria d'un periodista assassinat* i deu anys després va sortir a la llum sota el paraigua del mateix títol, la segona biografia revisada i amb capítols ampliat. Finestres també va tenir cura de l'edició de l'obra a càrrec de l'editorial Proa de *Nits de Barcelona, Els gàngsters de Barcelona* i *Planes d'esport*.

Joaquim Aloy (Manresa, 1956) és llicenciat en Història Contemporània i ha focalitzat els seus treballs en les etapes de la República, la Guerra Civil i el franquisme a Manresa. En el 2007, en motiu del centenari del naixement de Planes va elaborar un web molt complet sobre el periodista. Ofereix una biografia sintetitzada que permet al lector fer-se una ràpida idea de la precoç trajectòria del manresà. És interessant perquè il·lumina la foscor que envolta la figura de Planes i ofereix al lector 100 articles perquè qui ho vulgui, pugui amarar-se dels seus textos. Entre els diferents capítols que apareixen al portal web, cal fer una menció especial al recopilatori, majoritàriament de periodistes i escriptors, que opinen i destaquen algun aspecte sobre Planes i la seva obra periodística i literària.

Una altra persona que ha estudiat Planes però només centrant-se en l'obra *Nits de Barcelona* és Pep Corral periodista de Regió7 i autor del treball de fi de màster *Les nits de paper*, un estudi de la

representació literària de l'oci nocturn a la ciutat comtal entre 1926 i 1936 a partir de la lectura de *Nits de Barcelona*.

Una part important de recerca del treball l'he dut a terme a l'Arxiu Comarcal del Bages. Allà he buscat pàgina a pàgina per diferents capçaleres manresanes a fi de trobar tots els articles de Josep Maria Planes. La premsa consultada també m'ha servit per poder projectar més llum sobre algun esdeveniment essencial en la vida de Planes que va tenir ressò en els mitjans de l'època com la seva estada al calabós, juntament amb amics seus com Joan Baptista Claret i Vicenç Prat, arran d'un telefonema que volien enviar a Primo de Rivera. A més a més, em va servir per descobrir que Planes havia sigut un dels fundadors de la revista esportiva manresana *A Ple Aire*.

Les capçaleres totals que vaig dur a terme la recerca van ser vint. *Joventut* (1918 – 1920), *El Pla de Bages* (des del 1921 fins al 1936), *Revista del Ateneo obrero manresano* (1921-1932), *Butlletí del centre excursionista "Avant"* (1922-1924), *Acàdia* (1923-1924), *Butlletí del centre excursionista "Montserrat"* (1923-1926), *Bulletí del centre de cultura* (1925), *Crònica esportiva* (1925), *Manresa atracció* (1926), *Manresa Film* (1927), *La Crònica* (1929), *Política* (1930-1931), *Acció* (1933), *Ara* (1930-1932), *Avançada* (1934), *L'Esport Comarcal* (1923-1924), *A Ple Aire* (1924-1926), *Ciutat* (1926-1928), *L'Om* (1929), i *El Dia* (1929 – 1938).

Vaig seleccionar aquestes capçaleres perquè engloben les dècades de 1920 o 1930, períodes en els quals Planes desenvolupa tota la seva tasca periodística. He fet l'estudi dels diaris generalistes, i capçaleres d'àmbit esportiu i cultural. He desestimat centrar la recerca en la premsa que combregava amb una ideologia pròpia de la dreta espanyola o radical pel pensament polític de Planes i perquè ni ell ni el seu cercle es movien per aquests entorns.

Una vegada vaig poder recopilar tots els articles que havia publicat Josep Maria Planes a la premsa de Manresa vaig realitzar una anàlisi sobre l'estil de la seva ploma així com les temàtiques que havia tractat.

L'etapa manresana de Josep Maria Planes està dividit en diferents apartats. En els orígens de Planes, he volgut deixar constància de les arrels de la seva família. La seva condició econòmica benestant van permetre que pogués exercir de periodista, ja que el sou del professional no donava per molt, i va ajudar que comences escrivint en un diari conservador com *El Pla de Bages*. En aquest apartat, més enllà del que ja es coneixia sobre ell, vaig profunditzar sobre el fet que fos empresonat de jove, juntament amb els seus amics, per fer una burla sobre el dictador Primo de Rivera.

Seguidament, dedico un capítol a parlar de les primeres passes que fa en el món del periodisme. Una correspondència que va mantenir Francesc Farreras i Joan Planas, un dels germans del periodista, mostra com els seus inicis els va fer en cròniques esportives, encara que no les firmés. I també, tracto la figura de Joan Selves i Carné que va ser director d'*El Pla de Bages* hi hauria pogut ser clau perquè Planes escrivís en el diari.

Després d'això, arriba el capítol dedicat a *El Pla de Bages*. És el més extens del treball, ja que el volum més gran dels seus articles es publiquen en aquest diari. Mostro els seus primers articles que va firmar amb només 17 anys i els analitzo, juntament amb d'altres que he seleccionat per la seva qualitat i transcendència. També he cregut important destacar aquells primers articles que

escriu sobre temàtiques que fins al moment no havia tractat com l'amor i la política. En el cas de la política, més endavant la premsa de Barcelona sí que era una temàtica que tractaria amb molta més continuïtat. Faig un especial apunt a Crònica de Barcelona, la secció que va englobar gran part dels textos que publica en aquest diari i que van ser com una finestra a la modernitat pels manresans.

A ple aire és un apartat especial pel treball. És un dels descobriments més importants que he pogut arribar sobre la relació entre Planes i la premsa manresana. Escric sobre la seva participació com a redactor en cap en aquesta revista esportiva de Manresa que ell mateix va ajudar a fundar. Fins al moment, només Finestres indicava en la biografia sobre Planes que havia participat com a jurat en un concurs per determinar el nom de la revista que havia de néixer. Però la seva vinculació amb el projecte va molt més enllà tal com s'explica en el capítol.

Tot seguit, em centro en la seva participació i vinculació en el diari republicà *El Dia*, on bona part dels articles són refregits d'altres mitjans on escrivia com *La Publicitat*. Però el diari segueix vinculat amb Planes i es fa un gran ressò de l'obra de teatre que presenta a Manresa i sobre la conferència que va dur a terme a la ciutat. La col·laboració de Planes amb la premsa manresana també arriba en les revistes on va escriure un article a *Civtat* i *L'Om*.

Fruit de l'observació i de l'anàlisi dels seus articles, he decidit dedicar uns capítols especials com per exemple al seu lligam amb Manresa que tot i estar a la ciutat comtal es preocupa, segueix l'actualitat de la capital del Bages i escriu sobre la ciutat; a les cròniques noctàmbules que són la base dels articles que inclourà posteriorment en el llibre *Nits de Barcelona*; a les modes com el charleston que el captiven des que posa els peus a Barcelona i són per la ciutadania manresana com una porta oberta a la modernitat; i al seu oblit per part de la societat durant dècades i dècades però que en l'actualitat, a través de la comissió que s'encarrega d'organitzar tot un seguit d'activitats en el marc de l'Any Planes, s'està recuperant la seva figura.

4. PRESENTACIÓ DEL PERSONATGE: JOSEP MARIA PLANES

El manresà de Josep Maria Planes (1907-1936) va ser una de les figures més importants del periodisme català dels anys 30. Va tenir una carrera precoç i meteòrica. Els seus primers passos els va fer a la premsa manresana a *El Pla de Bages*. Va compaginar la feina d'aquest diari amb la fundació juntament amb Joan Selves i Carner i Raimond Ferrer Ferrés de la revista esportiva *A ple aire*, on va exercir de redactor en cap.

En el 1926 es va establir a Barcelona i va començar a col·laborar en diaris de la ciutat comtal com *La Noche* i *L'esport català*. Planes no va perdre mai el vincle amb Manresa i els seus articles van anar apareixent al llarg de la seva trajectòria professional en els diaris i revistes de la capital del Bages, tot i que de manera irregular. A *El Pla de Bages* va centrar el gran volum de la seva producció, tot i que també participa en el diari republicà *El Dia*, i publica algun article a les destacades revistes manresanes *Civtat* i *L'Om*.

Amb només 23 anys va ser el director i el fundador de la revista *Imatges*. Als 24, va dirigir el popular setmanari humorístic *El Be Negre* i va escriure constantment en capçaleres de renom com *Mirador*, *La Rambla* i *La Publicitat*. A *La Publicitat* va executar una sèrie d'investigacions sobre els crims de la FAI que van fer que esdevingués un dels grans iniciadors d'aquest gènere a Catalunya. Tanmateix, aquests reportatges de denúncia van provocar la ira del sector més radical de l'organització i el 24 d'agost de 1936 el van assassinar a la carretera de la Rabassada, que uneix Barcelona i Sant Cugat del Vallès.

Algunes frases sobre Josep Maria Planes:

Manuel Cuyàs: «Tothom hauria de conèixer l'obra de Josep M. Planes, el periodista nascut a Manresa l'any 1907 que després de deixar escrites i publicades unes cròniques de joventut que feien prometre el bo i el millor de periodisme català i europeu va ser mort per la FAI al principi de la guerra, quan tenia 29 anys... Els periodistes i els estudiants de periodisme haurien de ser els primers a treure's de les mans l'obra de Planes». («El fang i la pols», *El Punt*, 24-10-2007)

Avel·lí Artís-Gener (Tísner): «Va ser un periodista amb vocació d'escriptor. Probablement hauria fet teatre, novel·les i contes. Tenia tots els elements a favor per ser-ho: la influència de la literatura francesa, una ploma fàcil i brillant... Crec que hauria estat una mena de Gómez de la Serna català, però amb més qualitat pel que fa a l'enginy. El situaria en l'escola del Francesc Pujols o de l'Eugeni Xammar. (...) Pel que fa al Planes-periodista haig de dir que era molt agut i enginyós amb les comparacions i amb la captació de les imatges. També crec que era excessivament frívol (...) però aquesta frivolitat de l'etapa d'*El Be Negre*, que es rifava de mig Barcelona, la va superar amb els articles de *La Publicitat* tot seguint una línia molt equànime, seriosa i digna»⁴⁰.

Josep Maria Cadena: «Josep Maria Planes murió -le mataron- sin haber demostrado todo lo que valía. No pudo madurar ni como escritor ni como periodista. Fue una estrella que, tras rápida ascensión con el brillo violento de todo lo nuevo, se apagó bruscamente, acribillada a balazos en la Rabassada. (...) Su nombre ha de identificarse siempre con el periodismo, en el que hubiera hecho cosas excelentes». (Josep Maria Planes, director de *El Be Negre*», *Diario de Barcelona*, 4-10-1970).

40(Conversa amb Jordi Finestres, 1996-1997).

5. LES ARRELS DEL PLANES

Josep Maria Planes va néixer al carrer de la Canal de Manresa el 31 de gener de 1907. Va ser el sisè fill del matrimoni Planas i Martí, els primers familiars que van deixar enrere el món rural i el mas de Sant Mateu de Bages i van establir-se a la capital del Bages. En el llibre *Les Planes de Sant Mateu. Una casa pairal*, escrit per Joan Planas, un dels germans del periodista, mostra la tradició rural de la nissaga familiar. Es té constància d'un document que indica que les arrels de la família es remunten el 1501, quan Sebastià Planas era amo dels masos de Cardó, Corts, Conill i Vila, que formen part de Sant Mateu.

Josep Planas i Salats, pare del periodista, va instaurar l'habitatge a Manresa per tal de poder complir les seves necessitats professionals. Però va seguir lligat amb el mas les Planes:

«El pare, des que es va casar, va viure fora de la casa pairal, però amb l'ànim sempre pendent de les coses que hi passaven. Per dir-ho amb paraula senzilla, n'estava enamorat. Altrament, patia el mal que a pagès en diuen 'mal de pedra'. No va parar mai de fer obres a la finca» (Joan Planas, 1969).

Tot i que mai se'l veia en un acte polític, ni presidint una processó, i les seves opinions se les reservava únicament pel seu cercle més íntim de familiars i amics, estava interessat en l'actualitat política que succeïa a la ciutat, a la comarca, a Catalunya i Espanya, i era un catalanista conservador i tradicionalista. Estava a favor de les idees nacionalistes de base burgesa i catòlica, pensament polític que van adoptar sobretot classes benestants com comerciants, un sector dels intel·lectuals de l'època, i professionals liberals.

«Tenia, l'home, una clara inclinació a la política dels seus temps, inspirada més aviat per simpaties personals que per les idees. Ara, que la sentia la política fins al moll de l'os. Era a Sant Mateu el que, en termes pejoratius, en diem 'cacic'. Però ni en el poble, ni fora d'ell, no va aspirar mai a un càrrec públic. Li agradava de tenir les brides als dits i d'estirar-les, des de dintre de casa, ara l'una, ara l'altra. Mai no se'l va veure en un acte públic, ni presidint una processó; aquests actes no li plaïen. En canvi, des de l'ombra féu sentir moltes vegades el seu pes específic, en forma decisiva, en la política de la comarca de Manresa» (Joan Planas, 1969).

Els dies previs abans de l'esclat de la Setmana Tràgica, la família va acollir al mas Les Planes membres de la comunitat dels Germans Maristes de Manresa que es van poder salvar de l'onada de violència que va impregnar moltes localitats de Catalunya. A Manresa, les protestes i la revolució va esclatar el 28 de juliol del 1909, i es van incendiar edificis religiosos com el de les Caputxines, el de Montserrat, i el de Sant Francesc i van morir cinc persones⁴¹.

«En iniciar-se els fets revolucionaris, el nostre pare va oferir al superior del col·legi i novicitat dels Germans Maristes de Manresa, d'allotjar la comunitat a Sant Mateu, tants dies com convingués. Aquell bon religiós va acceptar, i amb les presses i nervis del cas, va comprar a can Jorba una partida de vestits confeccionats. Tot just els religiosos s'hagueren

41 RUBÍ, Gemma; La Setmana Tràgica va deixar a Manresa almenys cinc morts i tres edificis cremats; Regió7; <http://www.regio7.cat/cultures/2009/07/30/cultures-setmana-tragica-deixar-manresa-almenys-cinc-morts-tres-edificis-cremats/39104.html>

canviat de roba – ho feren, és clar, per despistar els revolucionaris!-, es concentraren, en grupets de tres o quatre, darrere les parets del cementiri de Manresa, on els va recollir un mossò de les Planes, que els portà a Sant Mateu, camps a través, defugint els nuclis habitats. Aquella nit per sopar va haver-hi treballs; no es cabia a taula, i a nosaltres ens va tocar de menjar a la cuina, i em sembla que poca cosa. La nostra cambra de dormir fou, naturalment, ocupada pels invasors; i la colla desposseïda va anar a parar a una habitació de les golfes, on fou condicionada valent-se de matalassos posats a terra. Aquella mateixa nit, l'alguetir del poble va distribuir una dotzena de maristes per les cases veïnes. I l'endemà, de bon matí, va endur-se'n el gros de l'expedició per aposentar-lo de manera semblant. A les Planes en quedaren cinc, i allí varen passar una quinzena de dies» (Joan Planas, 1969).

Tot i que quan va succeir la Setmana Tràgica, Josep Maria només tenia dos anys i mig. Des de petit que va mamar la política a casa. Aquest factor va influir i va ser determinant perquè se sentís atret per aquest món. Però a diferència del pare, Josep Maria no es guardava el seu pensament pel seu cercle més pròxim i va expressar les seves opinions a través del periodisme i a tot arreu on es parlés de política a l'època. A més, va estar fermament vinculat en una organització política com Acció Catalana, un partit catalanista que va sorgir el juny de 1922 arran d'una escissió de les joventuts de la Lliga Regionalista. Jaume Bofill i Mates, Lluís Nicolau d'Olwer i Antoni Rovira i Virgili, en van ser alguns dels dirigents més destacats.

«Planes era una mica 'dandy'. Venia d'una família benestant, amb possessions, de tradició de dretes i no se'n va amagar. Però ell era d'Acció Catalana. És molt catalanista i és un gran admirador de Francesc Macià. Era un independentista però aquesta terminologia no s'utilitzava en aquella època. Era una persona que sintonitzava amb els ideals de justícia social, però això no impedeix que no tolerés el terrorisme anarquista. Era un catalanista autèntic i el sulfurava el silenci de la població davant les morts continuades que deixava l'anarquisme», (Aloy, 2017)⁴².

5.1. Formació autodidàctica

Josep Maria va ser inscrit a l'escola dels Germans de La Salle de Manresa. Aquesta escola es va fundar el 1910 a l'edifici de l'Ateneu del carrer de les Piques pels germans de les Escoles Cristianes⁴³, un moviment religiós fundat a França el 1682 per Joan Baptista de La Salle. Joan Baptista va ser un important sacerdot que va crear escoles per les classes populars⁴⁴.

Segons Joan Planes, Josep Maria ja va demostrar des de ben xic que posseïa una gran intel·ligència. Però va decidir deixar els estudis sense avisar a ningú que tenia intenció d'aparcar els llibres oficials de l'escola de La Salle:

«Era d'una intel·ligència privilegiada, llest, optimista, simpàtic, i dotat d'una desimboltura que li obria totes les portes. Ara, com a estudiant, fou una calamitat. Els llibres oficials li feien materialment fàstic. Era una estranya al·lèrgia la que sentia davant de les lliçons d'un

42 Entrevista, Joaquim Aloy.

43 MORROS, Jordi; La Salle, una història de cent anys; Regió 7 – Revista http://www.manresa.lasalle.cat/wp-content/uploads/2013/11/LaSalle_Revista_R7.pdf

44 La Salle – El fundador. <http://www.lasalle.cat/es/el-fundador-2/>

programa, fos la que fos la matèria que s'hi tractava. Sense dir res a ningú, va deixar córrer els estudis oficials, i va concentrar-se amb delit a llegir, a cremar-se les celles estudiant literatura clàssica i moderna, que és la feina que més li agradava de fer. Com a fruit d'aquestes lectures, que païa perfectament, es va fer una sòlida cultura, base des d'on es va llançar a les activitats periodístiques i literàries que ompliren la seva vida» (Joan Planas, 1969).

A principi de segle, hi havia un alt índex de persones que no havien sigut escolaritzades o que no havien acabat els estudis més elementals. Les famílies rurals des de ben petits que ajudaven a les feines que hi havia o s'incorporaven al món laboral. Per tant, el fet que abandonés el centre no era gens estrany, ja que la família no passava per una situació econòmica complicada.

A partir del moment que deixa els estudis, Planes arracona els llibres oficials del col·legi i va tenir cura de la seva alimentació cultural de forma totalment autodidacta a base de qualsevol llibre, sobretot els clàssics de la literatura, que el va permetre adquirir una gran riquesa intel·lectual. Segons l'historiador manresà Joaquim Aloy⁴⁵:

«Planes demostra des de jove una gran inquietud. Ja ho deia el seu germà, era un desastre a l'escolà però devorava molts llibres i tenia moltes ganes d'escriure».

En sintonia, el periodista Jordi Finestres, va assenyalar en la biografia de *Josep M. Planes, Set trets al periodisme a la Rabassada* que ell mateix va anar seleccionant els llibres que van servir per configurar el seu univers intel·lectual:

«Va optar per devorar els clàssics de la literatura i va aconseguir obtenir una formació d'una vasta cultura que estava molt lluny de la dels seus companys d'escola. L'aprenentatge es complementava amb l'observació constant del món que l'envoltava, qualitat que marcava decisivament la seva trajectòria professional. L'experiència personal, anar-hi i viure el fet, va ser la divisa clau del periodista Planes, una virtut que adquirí d'adolescent i consolidà d'adult gràcies a l'atenció i a la captació dels discursos dels seus mestres – Josep Maria de Segarra, principalment- a les tertúlies de l'Ateneu Barcelonès i a la terrassa de l'hotel Colón.

Gràcies a aquesta formació autodidàctica, ja des de ben jove, va ser capaç de copsar la realitat i plasmar-la sobre el paper de manera extraordinària. L'humorista i dibuixant Valentí Castanys i Borràs (Barcelona, 1898-1965) que va col·laborar en publicacions com *El bé negre*, *La Veu de Catalunya*, i *La Rambla*, entre d'altres⁴⁶, a la seva obra *La memòria es diverteix. Mig segle de records* explica com Planes aterra a Barcelona amb unes bones qualitats a la motxilla.

«En Josep Maria Planes vingué a Barcelona molt jove, però es pot dir que ja vingué ensenyat. Tenia una seguretat i un aplom que molts prohoms de l'Acadèmia de Ciències no han assolit els vuitanta anys».

5.2. Planes al calabós

45 Entrevista, Joaquim Aloy.

46 Valentí Castanys i Borràs; L'enciclopèdia. <http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0015890.xml>

El cercle d'amistats de Planes a Manresa va estar format principalment per Anselm Corrons i Perramon⁴⁷, Joan Baptista Claret i Llobet⁴⁸, Vicenç Prat i Brunet⁴⁹, i l'empresari Josep Noguera. Era un grup que destil·lava inconformisme, i un gran interès pel coneixement cultural i l'actualitat política que envoltava la ciutat i del país. Amb Planes, alguns d'ells, a part de professar-se una bona amiatat, els va lligar també una relació i admiració professional.

Un exemple significatiu és Claret que va començar a destacar entre la societat manresana com un gran intel·lectual preocupat per la doble opressió nacional i social que patia la classe obrera catalana. Quan Planes fa el salt a Barcelona, ell mateix recomana a la direcció del diari que confiïn amb el talent del cardoní per substituir-lo. I d'aquesta manera, Claret va poder entrar com a redactor a *El Pla de Bages* i va fer els primers passos en aquesta professió. A *El Pla* va créixer com a periodista i va firmar molts articles de la portada del diari. El 1929 va dirigir la revista *L'Om* on va coincidir amb Planes i Corrons. També va ser el primer director de la capçalera *El Dia*⁵⁰, mitjà on Planes col·labora.

Un dels fundadors de *L'Om* va ser Vicenç Prat, un amic de Planes. Ell també es va dedicar al periodisme i va treballar en tot tipus de diaris i revistes com *El Pla de Bages*, *La Veu de Catalunya*, *El Dia* i *Ciutat*.

Aquest grup d'amics, juntament amb l'empresari Josep Santasusana, van voler fer una broma dirigida al dictador Primo de Rivera el 10 de maig de 1925 que va acabar amb tots ells entre reixes. Josep Noguera, que també era empresari, va participar-hi però va marxar a Anglaterra, decisió que ja havia pres feia temps. Simeó Selga i Ubach⁵¹, que va ser un reconegut pediatre de Manresa i que va participar activament en la vida social, cultural i política de la ciutat, estava unit professionalment i emocionalment a la família Planes, va explicar a *Set trets de periodisme a la Rabassada* l'anècdota que li va succeir al grup:

«En Corrons, en Prat, en Noguera, en Santasusana, en Claret i en Planes surten del camp de futbol del Catalònia. I com que no hi ha televisió, ni ràdio, van a Telèfons, situat a la plaça Fius i Palà i demanen sis-plau si podrien preguntar el resultat del Barça que jugava la final de Copa amb l'Arenas de Guetxo. Mentre esperaven, bo i fent broma, van emplenar un telefonema per enviar al dictador Primo de Rivera, amb un lèxic ben fort. I a mig aire surt l'empleat dient que ha guanyat el Barça. Estripen el telefonema, el llencen a la paperera i se'n van a celebrar-ho. Un policia, minuts després, recupera els bocins de l'escrit i comença un gran sarau... Inenarrable la commoció de la societat manresana durant molt de temps. Detencions, interrogatoris, empresonaments i procés de jurisdicció militar. I bon

47 Anselm Corrons i Perramon (1901-1994) va ser un dels principals dinamitzadors culturals de la seva ciutat nadiua. Dibuixant humorístic, ninotaire, cartellista, il·lustrador i pintor, va participar activament en les activitats del Cercle Artístic, del Gremi de Sant Lluc, de l'Orfeó Manresà -era un gran afeccionat a la música- i del Museu Comarcal.

48 Joan Baptista Claret i Llobet (1903-1984) va néixer a Cardona i va ser un destacat periodista, intel·lectual, catalanista i socialista de Manresa dels primers temps de la República.

49 Vicenç Prat i Brunet (1902-1957) també va ser escollit regidor de Cultura de l'Ajuntament de Manresa el gener del 1934. A causa dels fets del 6 d'octubre d'aquell any, va ser empresonat primer a Manresa i després a Barcelona.

50 http://www.civtat.cat/claret_joan_baptista.html

51 (20 de febrer de 1914 – 18 d'agost de 2010). Va iniciar-se en el món de la medicina en el front d'Aragó durant la Guerra Civil espanyola. En la vessant política, va ser un dels fundadors de Convergència a Manresa i va ser regidor de la localitat des de 1983 a 1987. També va ser diputat de Convergència i Unió a les eleccions al Parlament de Catalunya de 1890 i les de 1984.

humor, malgrat tot...».

Tots els que van tenir alguna cosa veure amb l'elaboració d'aquest telefonema van acabar a la presó. El cas va tenir un ampli ressò a la societat manresana i capçaleres com *El Pla de Bages*, on ja treballava Planes, van anar informant de la situació del redactor d'aquest mitjà. Des de l'Associació de Premsa de Manresa i Comarca van fer costat a Planes i van enviar un telegrama perquè el Congrés de la Federació de Premsa Catalana i Balear que se celebrava a Girona s'interessés per la llibertat del periodista manresà:

«Ahir nit fou cursat pel nostre company de premsa, Marian Sarroca, vispresident de l'Associació, en funcions de president accidental, el següent telegrama: (...) Correspondiendo encargo compañero detenido José M.a Planas, saludo congresistas en su nombre manifestándole al propio tiempo que, Asociación Prensa de Manresa y Comarca, veria con gusto se interesara Congreso por la libertad de dicho compañero⁵²».

El Pla de Bages va intentar ajudar com va poder a Planes. La secció de Notícies del diari del 25 de maig del 1925 va informar als lectors que:

«Al regressar de Girona, nostres companys del diari com Roca, Austó i Soler, es trobaren en el tren amb el governador senyor Urquíia, a qui pregaren que s'interessés per la llibertat de l'amic En Josep Ma. Planas, redactor d'aquest diari. El senyor Urquíia, antic periodista, prometè que en arribant a Barcelona, visitaria al Capità General, per a recomenar-li amb tot interès l'assumpte».

L'endemà, aquest diari, va anunciar que després de quinze dies d'haver sigut detinguts, van posar en llibertat provisional a Anselm Corrons, Josep Santasusana, Joan B. Claret i Josep Ma. Planas.

«A les quatre d'aquesta tarda han sigut posats en llibertat provisional els joves d'aquesta ciutat Anselm Corrons, Josep Santasusana, Joan B. Claret i Josep Ma. Planas que avui fa quinze dies foren detinguts. A tots ells la nostra enhorabona, especialment al darrer, volgut company de la Redacció»⁵³.

El fet que Planes estigués unes setmanes entre reixes no només va transcendir a escala manresana sinó que a Barcelona, el Sindicat de Periodistes també va seguir el curs de les informacions i van emetre un telegrama a l'Associació de la Premsa Manresana quan va ser alliberat. La nota va ser publicada el 29 de maig a *El Pla de Bages* :

«El president de l'Associació de la Premsa de Manresa, senyor Roca, ha rebut un telegrama del president del Sindicat Professional de Periodistes de Barcelona, senyor Pich Company, felicitant els companys de Manresa per l'alliberament del redactor d'aquest Diari, Josep Ma. Planas».

El procés judicial finalment va acabar a finals del 1927 a causa de diverses causes i ajornaments. El fiscal va decidir absoldre a totes les persones que van participar en la mofa a Primo de Rivera, tot i que en un principi havia demanat dotze anys de presó.

52 *El Pla de Bages* (22/5/1925)

53 *El Pla de Bages* (26/5/1925)

6. ELS PRIMERS PASSOS A LA PREMSA MANRESANA

Tal com va apuntar Joan Baptista Claret, amic de Josep Maria, poder treballar en un diari local era un bon lloc per començar a aprendre l'ofici de periodista.

«En aquells temps fer un diari local era una bona escola de periodisme. Tant fèiem una necrològica de compromís -les esqueles mortuòries eren la millor font d'ingressos- que un editorial sobre política internacional. Fora del director, que cobrava una misèria, les altres col·laboracions eren generoses i espontànies. La informació es captava al carrer i als centres oficials com sempre. Les noves de darrera hora ens venien cada tarda per telèfon des de Barcelona. Les tisores i la goma treballaven de valent⁵⁴».

Amb el futbol va començar tot. Fins al moment, es creia que el primer article que havia publicat Planes en un diari era una glossa sobre la figura d'Àngel Guimerà el 19 de juliol de 1924 a *El Pla de Bages*. Però Planes es va iniciar en el món del periodisme tractant temàtiques esportives, concretament de futbol.

Així ho indica Baptista el 7 de juny de 1930 en un article que va sortir publicar a la portada del diari republicà *El Dia*. El text l'escriu amb motiu de la presentació a Manresa de la primera obra teatral de Planes, *L'home que s'havia de morir*. La peça lloa la figura de Planes i l'obra de teatre que va estrenar a la capital del Bages i també parla dels inicis en la premsa manresana.

«Josep Maria Planes va escriure primer en prosa que en vers. L'esport el va dur al periodisme. Era tan jove i tan criatura que la família va témer de seguida per la seva salut. I cosa més estranya encara. Tot home jove quan es veu amb una ploma als dits, el suc de la qual apareixerà després en lletres de motlle, o se li desborda la vena lírica es posa a dogmatitzar amb aire transcendental i amb un reforç de lletres majúscules. Amb En Planes la regla fallà. Amb l'aire més natural i més senzill del món ens parlà primer de les corredisses en els camps de futbol i de les xerrameques en les penyes futbolístiques»⁵⁵.

Seguidament, Baptista va afegir que, després de tastar el periodisme a través del futbol, va seguir practicant l'ofici sense canviar el seu estil a *El Pla de Bages*:

«Després, sense canviar l'estil ni la jeia, etzibà als lectors d'*El Pla de Bages* uns petits articles, al marge de les idees transcendents d'alta política i alta religió, que foren durant molt de temps un petit oasi per als lectors del diari del carrer d'Arbonés que no tenien aspiracions de cacic».

En l'escola de la premsa manresana, Francesc Farreras i Duran va jugar un paper transcendental en els inicis periodístics de Josep Maria Planes. Farreras va tenir l'oportunitat acompanyar en les primeres passes de Planes en la professió. El va aconsellar i guiar, va ser com un mestre per ell. I tot i que no ho sabem amb certesa, Farreras hagués pogut ser la porta d'entrada de Planes a *El Pla de Bages*, diari on publica el seu primer article. Era 7 anys més gran que Planes i ja feia anys que participava en la confecció de la capçalera, ja que havia començat a col·laborar-hi amb només 16

54 REGIÓ7 15-12-1984 http://www.civtat.cat/claret_joan_baptista.html

55 Article Joan Baptista Claret a *El Dia* el 7-6-30

anys. Va ser així perquè en aquella època, el seu pare, Domingo Farreras Serrahima, n'era el director. I en el 1925, Farreras va passar a dirigir la capçalera.

A més a més, Farreras unia una gran amistat amb Joan Planes. Joan, que també va tenir una gran passió per la política igual que el seu pare i Josep Maria, va coincidir amb Farreras en la fundació de la Joventut Nacionalista de Manresa el 1916 juntament amb Joan Selves i Carner, Ignasi Armengou i Torra, Antoni Arderiu i Pascual, i Ramon Martí Farreras, entre altres⁵⁶.

Farreras va acabar sent un polític força destacat dins d'Estat Català i va ser proper a Francesc Macià. Va exercir de secretari personal de l'alcalde Josep Selves i Carner el 1931, i va ser director general de la Conselleria d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya entre el 1931 i el 1933. El 1942 es veu obligat a establir-se a Mèxic i va exercir des de 1954 fins a 1980 com a president del Parlament de Catalunya a l'exili. Des d'allà, va mantenir una relació de correspondència amb Joan des del 14 de desembre del 1970 fins al 6 de desembre de 1974.

En aquesta correspondència, Farreras va assegurar que va acompanyar a Planes en els seus inicis en la premsa local:

«Em recordo molt de Josep Maria, que no vaig ésser a temps de salvar. Quan em varen dir que l'havien vist abocat en un balcó de més amunt de la Travessera, vaig córrer per a fer-lo marxar o fer-lo canviar de lloc, però ja fou tard. Havia fet la primera ressenya de futbol amb mi; després m'ajudà al diari i demostrà el que valia i volà sol en ple èxit. Jo me l'estimava molt i ningú sap com vaig sentir la terrible injustícia irreparable que els folls de la FAI feren amb ell. Perdona que et retregui aquests records quan n'hi ha de millors, que espero que tractem un altre dia⁵⁷».

L'article de Baptista que hem fet al·lusió anteriorment és d'un gran valor, ja que és un primer pas i una prova sòlida que Planes va dur a terme el seu debut periodístic en el món del futbol. Aquest fragment de la carta escrita per Farreras confirma i assegura que els seus inicis van estar vinculats a les cròniques esportives. Tot i que no hi ha cap article esportiu firmat amb el seu nom en aquella època.

En una altra carta, Farreres reitera que Planes es va començar a forjar en aquesta professió acompanyat per ell. Escriu que ja des del primer moment va mostrar unes capacitats innates que el van acabar convertint com un dels grans periodistes catalans de l'època. També va indicar que Planes va seguir el consell que li havia donat Ignasi Armengou a Farreres sobre que es deixés anar, agafés la ploma i escrivís:

«Jo de Josep Maria en puc dir moltes coses, es va formar inicialment al meu costat i va pair com pocs el que m'havia ensenyat Ignasi Armengou que periodisme no es podia pensar que hom agafava la ploma per escriure i pensar-s'hi, calia tirar pel dret... i si es duia a dins la flama, tot aniria bé. La prova és que va destacar de seguida⁵⁸».

56 Correspondència entre Farreras i Joan Planas.

57 (Carta a Joan Planas i Martí, 22-1-1971. Arxiu Nacional de Catalunya)

58 1-2-1973

Ignasi Armengou (1895-1954) va ser un dels pals de paller de la revista *Ciutat* i *Cenacle*. Va ser un dels fundadors del setmanari nacionalista *Jovent* (1918) i va ser el director d'*El Pla de Bages*. També va col·laborar en les capçaleres barcelonines *Mirador* i a *La Publicidad*.

No obstant aquestes referències de Farreres, no hi ha cap document que provi de forma fefaent com va entrar Planes a *El Pla de Bages*. No sabem si el seu pare hagués pogut intercedir però s'havia mort el 6 de gener del 1923, tal com indica l'esquela que ocupa la meitat de la portada del diari dos dies després⁵⁹ quan Josep Maria tenia 16 anys. Una altra hipòtesi podria ser que hagués pogut accedir al diari gràcies al lligam que l'unia amb Selves i Carner, que va ser director d'aquest mitjà:

«Que Selves i Carner fos director del diari hagués pogut afavorir la presència de Planes al mitjà. Si no va ser Selves, va ser el Ferreras qui li va obrir les portes. Un dels dos li devia donar una empenta i de seguida es van adonar del talent que tenia⁶⁰» (Aloy, 2017).

Les arrels de pagès i la proximitat geogràfica dels seus dos pobles natal, marquen el lligam amb Selves que era originari de Castelltallat, un municipi petit que va formar part de Sant Mateu de Bages gràcies a l'agrupació que hi va haver de diversos nuclis de la zona en el 1840.

«Podem imaginar que els Planes i Selves es van processar un gran respecte i una admiració mútua. Els dos vivien relativament a prop, eren joves, catalanistes i s'entien. Un des de l'àmbit polític i l'altra des del periodístic van apostar per la República, per fer un país nou. Selves ve d'una tradició burgesa i proclama la República a Manresa i té un paper de fidelitat absoluta cap a Macià i Companys⁶¹, (Aloy, 2017).

Plandes i Selves els va unir uns llaços d'amistat, que com hem dit es fonamenten en la proximitat geogràfica dels diferents nuclis de Sant Mateu de Bages, però que s'estenen en l'àmbit laboral. Ambdós coincideixen a *El Pla de Bages* i posteriorment, Planes va entrar a col·laborar al diari *El Dia* pel vincle amb Selves, que va ser president de l'Associació d'Amics d'El Dia que vetllava pel bon funcionament i orientació de la capçalera⁶².

Selves va ser el cap de llista a les eleccions del 12 d'abril del 1931, de la Concentració Republicana, que aglutinava diferents forces d'esquerra com Acció Catalana Republicana, i que va ser la candidatura més votada. Segons el llibre, *Josep M. Planes Set trets al periodisme a la Rabassada*, va donar suport a Selves però en els diaris manresans de l'època no hi ha cap article que faci campanya obertament a favor seu. Potser, li va donar suport però sense signant les seves peces.

Tot i això, va deixar constància en un article de *La Rambla* una vegada van passar les eleccions municipals on diu que hi va participar:

«El que escriu aquestes ratlles, per exemple, ha participat com ha pogut en les campanyes de premsa inflamades i truculentes quan l'atmosfera política ha imposat, per dir-ho així, una tàctica de violència⁶³.

59 8-1-1923

60 Entrevista Joaquim Aloy

61 Entrevista Joaquim Aloy

62 <http://www.memoria.cat/republica/content/el-dia>

63 Reflexions sobre l'actualitat, La Rambla 31-8-1931

7. EL PLA DE BAGES

El primer article que apareix a *El Pla de Bages* amb la seva firma es tracta d'una glossa sobre l'obra i la figura del dramaturg Àngel Guimerà el 19 de juliol de 1924, quan només tenia 17 anys. Però abans ja havia col·laborat amb el diari tot i que no escrivia el seu nom a les peces periodístiques. I és que no sabem amb exactitud el dia que Planes comença la seva vinculació amb aquesta capçalera. Com hem dit anteriorment, va ser Francesc Ferreras i Duran el que va iniciar i acompanyar-lo en els seus primers passos. Però Ferreras va deixar per escrit que l'havia ajudat en les cròniques esportives que va ser amb la modalitat de periodisme que va iniciar-se. Però no apareix cap article esportiu signat amb el seu nom a les pàgines d'aquest diari. Tot i que la majoria de cròniques majoritàriament de futbol que sortien publicades a *El Pla de Bages*, no estaven signades o ho feien amb un pseudònim.

Que el primer article firmat fos sobre Guimerà és significatiu. En els articles que publica a *El Pla de Bages*, observem com se sent còmode en les temàtiques culturals. Planes sent una clara admiració cap a la figura de Guimerà. I és que va ser l'únic dramaturg en llengua catalana del segle XIX que va traspasar fronteres en l'àmbit europeu i va ser l'autor d'obres d'un gran ressò nacional com *Mar i Cel* (1888), *Maria Rosa* (1894) i *Terra Baixa* (1897). Guimerà ja havia publicat els seus millors treballs quan Planes encara no havia nascut, però la seva formació autodidàctica el va empènyer a llegir les seves obres que el van captivar.

A part de ser un dels autors catalans més importants, Guimerà també va desenvolupar una faceta política. El 1889 va ser president de la Lliga de Catalunya i abans, en el 1882 havia format part de l'entitat catalanista Centre Català de Valentí Almirall. El 1892 va ser un dels ponents de les Bases de Manresa i el 1895, com a president de l'Ateneu Barcelonès, va pronunciar per primer cop en la història de l'Ateneu, el discurs inaugural en català.

Per tots aquests factors esmentats, Guimerà es va convertir en un referent en la defensa de la llengua català i de la literatura del país i va ser molt admirat per un gruix molt ampli de la societat:

«Va esdevenir un ferm militant del catalanisme de la seva època, un home de pau i confraternitat social —molt sovint idíl·lica— en uns anys de fortes tensions col·lectives. No va defugir qüestions discutides, des dels atemptats anarquistes fins a postures més autènticament cristianes que les defensades per l'Església oficial del seu temps. Sempre va manifestar una preocupació per les injustícies i les hipocresies que condicionen la vida humana, i tot això el va convertir en un escriptor popular, amb un sector molt ampli de públic que l'admirava» (Anton Carbonell, 2010).

Els últims dies de Guimerà es van viure com un esdeveniment tràgic per la societat catalana. Es va morir el 18 de juliol de 1924. *El Pla de Bages* també va fer seguiment de les últimes novetats de la salut del dramaturg i el diari del 18 de juliol anunciava que Guimerà estava molt malalt:

«Les noves de darrera hora sobre l'estat de salut de l'il·lustre poeta l'Àngel Guimerà són que continua dintre de la mateixa gravetat, sense haver-hi hagut cap variació en sentit de millora. El gloriós dramaturg, la salut del qual inspirava cert neguit d'un temps ençà, va agreujar-se la matinada passada. (...) A tres quarts de tres de la matinada, si bé l'estat de l'il·lustre malalt no era desesperat, les impressions són més aviat pessimistes».

En el mateix diari però en l'apartat Darrera Hora, que omplia les últimes pàgines, la informació que Guimerà havia mort era la més destacada. Unes lletres amb negreta molt grans anunciaven el desenllaç. El dramaturg havia mort a les 12 del migdia i l'anunci d'*El Pla de Bages*, tal com indica l'hora que apareixia sota del títol, va sortir a 1/4 de 6 de la tarda. El diari, tenint en compte els ritmes de comunicació i de producció de l'època, es va afanyar força per informar els seus lectors de la notícia:

«A quart d'una ha mort, en el seu domicili, carrer de Petritxol, 5, l'eminent poeta i dramaturg Àngel Guimerà, rodejat de la família Aldabert. La notícia s'ha escampat ràpidament per tot Barcelona i els plecs per a les firmes, posats a l'escala s'han vist, de seguida, plens. L'Alcalde ha enviat immediatament el condol. (...) Es prepara un gran enterrament» (Costa i Deu, 1924).

L'endemà *El Pla de Bages* va fer gairebé un monogràfic parlant de Guimerà. Com hem explicat, a part de ser un esplèndid dramaturg, va congregar amb unes idees polítiques que casaven amb la línia editorial del diari. I per això, aquesta capçalera es va bolcar per honorar la seva figura.

La notícia de la mort de Guimerà ja se sabia a la tarda, i els comerços o establiments que volien publicitar els seus productes o serveis van voler aprofitar la importància dels fets per sortir a la portada del diari que es va omplir de set anuncis.

En les pàgines interiors van aparèixer els articles sobre el dramaturg. A la pàgina dos, va sortir l'editorial del diari i el text de Fidel S. Riu-Dalmau titulat *L'Àngel Guimerà és mort!*. A la tres, *El cor d'en Guimerà* de Joaquim de Bertran Calderó; *Guimerà, català de soca-rel* de Josep Torra Pujol; *Guimerà, figura popular* de Josep Maria Planes; un article sense títol de Blai Padró i *Després de la mort d'en Guimerà*, un text anònim.

Planes era, i amb diferència, el més jove de tots ells. Els altres ja havien col·laborat anteriorment amb *El Pla de Bages* i eren persones conegudes dins de l'esfera pública manresana. Però Planes ja tenia una vinculació amb el diari, si no rarament hauria pogut firmar el seu primer article venerant la figura d'Àngel Guimerà l'endemà de la seva mort i compartint les primeres pàgines amb Riu-Dalmau, Padró i Torra.

Observem com tots els autors van optar per incloure el nom o cognom del dramaturg en el títol per convidar al lector a llegir la seva peça. Cadascú d'ells ressalta algun fet significatiu de la vida del dramaturg o resumeix la importància que té Guimerà per Catalunya. Però exposen un seguit d'idees i ja està i Planes aconsegueix crear una imatge i transportar al receptor al lloc on descriu.

L'article de Planes mostra l'experiència relacionada amb el dramaturg que va viure tres mesos abans a la plaça del Pi de Barcelona. Ja aleshores freqüentava la ciutat comtal. La glossa se centra amb la vessant social, amb la popularitat que va arrossegar Guimerà i aconsegueix plasmar la idolatria que sent la societat catalana i la que sent ell:

«Un dels aspectes més interessants de la personalitat de don Àngel Guimerà, fou la seva gran popularitat. Rarament, el públic, el gran públic, coneix, venera i estima un home de lletres. En Guimerà era conegut, venerat i estimat a tot arreu. Sobretot el poble de

Barcelona li professava una vertadera idolatria.

La figura de don Àngel, eternament vestit de negre, amb el seu barret fort, la blanca barba, alt i molt encorbat, com no podent aguantar el pes de tanta glòria, era coneguda per tothom. Aquests darrers anys, que ja caminava mig orb pels carrers de Barcelona, va accentuar-se encara més la veneració del poble envers ell. En passar, es descobrien totes les testes, i se li feia pas i se l'acompanyava enmig del batibull de la ciutat.

La darrera vegada que vaig veure'l, farà cosa d'uns tres mesos, fou a la plaça del Pi, de Barcelona. Tocaven sardanes. En Guimerà, acompanyat d'un jove i una noia, que gairebé el duien a coll, va passar. La plaça estava completament plena de gent, la qual en adonar-se de la presència del gran poeta, esclatà en una ovació llarga, formidable. Don Àngel, passà enmig d'una doble filera de públic, caminant amb prou feines, somrient, saludant a tothom. S'obligà la cobla a tocar «La Santa Espina», i es renovaren les ovacions i els visques. Quan En Guimerà passà pel meu costat tenia els ulls plens de llàgrimes. Una nena molt petita va dir-li: «Passi-ho-bé, don Àngel». En Guimerà contestà amb un «Adéu, nena», tremoladís d'emoció.

Escenes com aquestes, es renovaven en tots els llocs, i el seu pas per Barcelona, per Catalunya, ha estat un constant homenatge. Que el fet de recordar-lo sempre, sia en tot català la continuació d'aquest homenatge».

(«Guimerà, figura popular»; *El Pla de Bages*, 19-7-1924)

Planes va sentir una autèntica devoció per la figura d'Àngel Guimerà, i això ho veiem pels fets que narra així com el llenguatge que utilitza. Algunes vegades per referir-se al dramaturg emprà diverses formes de molt respecte com «don Àngel Guimerà», i «don Àngel».

Ja en un primer moment mostra al lector la importància del dramaturg per la societat de l'època i fa servir uns mots que deixen constància de la popularitat que arrossega Guimerà malgrat ser una persona de lletres:

«Rarament, el gran públic, coneix, venera i estima a un home de lletres. En Guimerà era conegut, venerat i estimat per a tot arreu».

El segon paràgraf el descriu físicament, i la seva manera de vestir. Fa èmfasi en els trets característics i que defineixen Guimerà com la barba o el seu posat a l'hora de caminar. La fascinació que sent cap aquesta persona és evident:

«La figura de don Àngel, eternament vestit de negre, amb el seu barret fort, la blanca barba, alt i molt encorbat, com no podent aguantar el pes de tanta glòria, era coneguda per tothom».

Després explica una anècdota que va viure amb els seus ulls. Però relata aquesta vivència perquè és representativa, i identifica i defineix Guimerà. Situa l'acció en la plaça Pi de Barcelona on tocaven sardanes i hi havia molta gent. Allà és reconegut pels assistents que l'ovacionen i els músics deixen les sardanes a banda i interpreten La Santa Espina.

Amb la seva descripció, relata el fervor de la gent envers Guimerà. A més, introdueix un breu diàleg entre una nena petita i el dramaturg que denota la figura transversal i reconeguda per tota la societat catalana, independentment de la seva edat. Amb aquests recursos, aconsegueix fer arribar al lector una imatge de com es va viure aquella situació, convertir-lo en un espectador més i crear una escena molt emotiva:

«Don Àngel, passà enmig d'una doble filera de públic, caminant amb prou feines, somrient, saludant a tothom. (...) Quan En Guimerà passà pel meu costat tenia els ulls plens de llàgrimes. Una nena molt petita va dir-li: «Passi-ho-be, don Àngel». En Guimerà contestà amb un «Adéu, nena», tremoladís d'emoció».

Al final, també hi trobem un altre element que mostra la presència del catalanisme en el text. Convida a tots els catalans a seguir recordant Guimerà com si fos una repetició d'aquest homenatge que li van rendir en una plaça de Barcelona.

7.1. El record a Guimerà segueix viu

El 18 de juliol de 1925, un any després de la mort de Guimerà amb motiu del primer aniversari de la seva defunció, *El Pla de Bages* va dedicar un seguit d'articles a recordar la seva figura. Joan Selves i Carné, Riu i Dalmau i Planes van elaborar uns textos per rendir-li homenatge.

Centrant-nos amb Planes, escriu un article més extens i que profunditza amb l'obra del dramaturg i els personatges que crea. Però amb la idea de fons de seguir enaltint Guimerà i el seu llegat. Assenyala que la seva obra va passar a la posteritat:

«Avui compleix un any de la mort de Guimerà i el seu record i la seva obra rau ben vius entre nosaltres. Passaran més anys i Guimerà serà una figura familiar entre els vivents. I quan la seva figura venerable s'hagi esborrat de la ment de les gents, la seva obra formidable perdurarà encara, viva i latent. Guimerà va rebre en vida l'alenada fantàstica de la immortalitat.

(...) Ho fa amb una traça tan formidable, amb una grandària de visió tan imposant, que col·loquen a Guimerà en un lloc d'honor al costat dels grans tràgics de totes les èpoques».

(...) Ell, potser era un mal observador de la vida, però el seu geni artístic, poètic i dramàtic va saber plasmar amb un tan formidable encert la seva visió del món, que la seva obra ha assolit la posteritat».

És evident que Planes era un gran admirador de Guimerà. En aquest article demostra que coneixia i dominava les obres del dramaturg. El periodista manresà fa una anàlisi sobre els personatges *guimeranians* i la relació que mantenen amb el dramaturg:

«Guimerà era tot passió, tot cor; en els homes no hi veia, no hi buscava matisos o segones intencions; els seus herois són bons o dolents, (...), però mai esdevenen complicats ni torturats. (...) Guimerà era un infant, tenia una visió simplista de la vida. No comprenia ni la subtilitat, ni la ironia, ni tot aquest sens fi de matisos i de contradiccions que s'amaguen

sota l'aparença fina de les coses. I per això, els seus herois, com a fills del seu caràcter, tenen un fons d'ingenuïtat infantívola, que els fan tan comprensibles, tan estimats del poble que es veu talment retratat amb aquells personatges que diuen i pensen el que ell diu i pensa».

(«Paraules», *El Pla de Bages*, 18-7-25)

7.2. Festa Major

El segon article que firma a *El Pla de Bages* és sobre la Festa Major de Manresa que se celebra els darrers dies del mes d'agost. Tal com apunta l'historiador manresà Jordi Bonvehí, aquesta festa commemora el trasllat a la ciutat de les relíquies dels patrons de sant Fruitós, santa Agnès i sant Maurici:

«Al principi del segle XX, el dia 29 es feien dues cercaviles amb el pregoner, els músics, els gegants i els nans, i després s'organitzava una tronada a la plaça Major. Al vespre, hi havia representacions teatrals, concerts, balls a l'envelat i actuacions diverses a la societat i els casinos de la ciutat, que duraven els tres dies de la Festa Major. La gran celebració s'iniciava l'endemà amb els oficis solemnes a la Seu, processó pública amb les relíquies dels Cossos Sants i castell de focs artificial al vespre⁶⁴».

El 28 d'agost de 1924, un anunci a les pàgines interiors del diari anunciava que l'endemà sortiria publicat un número extraordinari amb els articles de Joan Selves Carné, Josep M. Planes, Fidel S. Riu Dalmau, J.B. Claret, Miquel Coll i Alentorn, J.Sarret i Arbós, Vicenç Prat, Josep Torra Pujol, Joaquim de Bertran i Calderó, Josep Vives i Coll, i Blai Padró. Del llistat d'autors, Planes va aparèixer segon, per sota de Selves Carné. Sens dubte, un fet significatiu que mostra com va evolucionant ràpidament dins del periodisme manresà.

El diari del 29 d'agost va passar de tenir vuit pàgines a vint-i-quatre. Cinc pàgines eren els articles relacionats amb la Festa Major, i la resta sortien algunes petites informacions i un llistat de totes les activitats que es durien a terme a Manresa en els següents dies. Sota la capçalera, *El Pla de Bages* anunciava als lectors que:

«Aquest any *El Pla de Bages*, fa la seva Festa Major, confeccionant un número extraordinari, d'articles i d'anuncis, on es podrà veure aplegat, d'una part, el recull de firmes que amb més o menys assiduitat col·laboren durant l'any a la formació del nostre vell diari, i per l'altra, la manifestació de puixança industrial i comercial de la ciutat».

L'article de Planes surt publicat a la banda dreta del diari amb el títol de *Festa Major*. A l'esquerra, hi ha el de Selves Carné, *La tragèdia íntima de la Festa Major*. Planes fa una radiografia d'aquesta festa i n'evoca els records que té. Ho fa mitjançant l'enumeració, una exposició successiva i ordenada d'un seguit de característiques que fan que la societat identifiqui aquest esdeveniment. En aquest text ja s'observa el punt irònic que tant el caracteritzarà més endavant.

«(...) Campanes enlaire, gent excessivament endiumenjada, forasters amb guardapols encarcerat i maleta d'un vermell comprometedor; empentes, àpats pantagruèlics, cafeters

⁶⁴<http://historiesmanresanes.blogspot.com.es/2008/08/la-festa-major-de-manresa.html>

que fan l'agost, espectacles cridaners i òpera econòmica. Música: música bona, música mitjana i música dolenta; sobretot, música dolenta. Sol, molt sol; d'aquell que cau a plom, que sembla que rebot en tocar terra. Jovent que fa broma, donzelles que fan broma, tothom fa broma! Més forasters, d'aquells que de tant venir cada any, gairebé ja no ho són de forasters. Altra volta empentes i música i sol i processó de compromís. Sermons dissimuladament patriòtics, corporacions renegres amb olor de naftalina i balls d'etiqueta amb la mateixa sentor.

(...) Tot això és festa major. Tot això, i encara una pila de coses més que, com les tronades i castells de focs, estan oficialment destinades a alegrar-nos l'existència. I ens alegrem, ja que no ens queda pas altre remei».

«Festa Major! Font inestroncable de temes per poetes carrinclons, jo et saludo. Et faig saber que et saludo i et tinc un xic, un xic de malícia. La meva salutació és donada baix la «corda civil», que diria Pirandello, si Pirandello tingués el mal gust d'escriure alguna cosa sobre qualque festa major».

(«Festa Major», *El Pla de Bages*, 29-8-24)

7.3. Dickens i el Nadal

El Pla de Bages va seguir optant per fer monogràfics sobre temes de suma importància per la societat manresana del moment. Que les millors plomes del periodisme de Manresa d'aquells anys es congreguessin a les pàgines del diari, era un molt bon reclam pels lectors. Dotava de qualitat i prestigi la capçalera. En l'actualitat, hi ha diaris com *l'Ara* que, ocasionalment, també elaboren continguts monogràfics per informar més profundament sobre un tema concret.

El diari manresà es van adonar que monogràfics com el de la mort d'Àngel Guimerà i el de la Festa Major havia tingut una gran acceptació per part del públic i van fer un especial per les festes nadalenques. El van fer coincidir amb el 24 de desembre de 1924 i vigília de Nadal.

Les peces de Planes i Selves van tornar a aparèixer a la portada del diari aquell dia. El text de Selves va ocupar la major part de la pàgina, el de Planes era molt més breu i continuava al darrere. La importància de l'escrit de Selves és evident, era el director en aquella època del diari i era com una editorial que marcava el posicionament del mitjà sobre aquell tema.

També van publicar altres articles relacionats amb Nadal on la temàtica predominant girava entorn a la família i a la moral cristiana. Selves va fer un elogi a la família cristiana i va opinar que era el millor mitjà per l'educació:

«El fi moral de la família cristiana en que radica d'una manera preferent la seva eficàcia és per la gran importància que té com a mitjà immillorable d'educació. Le Play, diu: «En totes les races i en el curs de cada existència individual, la família és el primer mitjà d'educació. En efecte, no solament renova la raça, sinó que li transmet, poc a poc, la pràctica de la llei moral, sense la qual no podrà fruit de la pau ni del pa quotidià».

A més, va exposar que un dels motius perquè vagi sorgir l'anarquisme i el comunisme era degut a

la poca rellevància que s'atorgava a la família:

«Modernament, entre altres concauses, triomfà la revolució francesa per la destrucció de la família en les altes classes de l'antic règim. I en l'actualitat, el comunisme, l'anarquisme i altres plagues socials, es deuen al no donar a la família aquella importància social que revesteix».

A les pàgines interiors, Josep Maria Esterri, prolífic columnista d'*El Pla de Bages*, va escriure una peça periodística on mostra el sentiment d'enyorança d'una família cap a l'hereu de la casa que va marxar a descobrir món i no en saben res.

Planes també va introduir el component de la família cristiana i el rerefons del text denoten una postura de pensament similar a la de Selves i Esterri. Uns postulats que tenen molta força en la societat manresana de l'època. Planes es preguntava com podia ser que un escriptor tant brillant com el britànic Charles Dickens que havia sabut plasmar sobre el paper l'esperit nadalenc, tingués una vida personal tant desestructurada. L'article titulat *Dickens i el Nadal* va ser el tercer i darrer article que firma Planes a *El Pla de Bages* en el 1924.

La idea fonamental del text és mostrar el contrast entre la figura de Dickens i el seu conjunt d'obres que va realitzar. I ho exposa al lector ja des de les primeres línies:

«Hom nota un gran contrast entre la vida i l'obra de Dickens. És més: dintre la seva producció, tan nombrosa, hi ha contrasentits ben ovirables. Entre el Dickens glossador únic de les belleses de Nadal i el Dickens del «Míster Pick wich», posem per cas, hi ha una gran diferència. El que solament conegui el gran humorista anglès a través de l'admirable «Cançó nadalenca», (...) no tindrà una clara visió de la personalitat literària del novel·lista britànic».

L'article té un alt component biogràfic i demostra que Planes era un gran coneixedor de la vida i de l'obra de l'escriptor anglès. És un admirador del seu treball i el cataloga com un dels prosistes que ha sabut recrear l'esperit nadalenc:

«En alguns altres contes i petites novel·les de Dickens, hi hem vist també glossada tan bellament la joia nadalenca, que ens ha arribat a donar l'impressió d'ésser el prosista que millor ha sabut plasmar l'ambient inefable d'aquestes jornades de Nadal».

Seguidament, Planes fa un repàs dels inicis de Dickens i exposa les misèries que va haver d'afrontar quan era petit amb l'empresonament del seu pares. També remarca la idea que va ser molt aventurer i que va emprendre un seguit de viatges per tota Europa i Amèrica i que va dedicar els seus esforços amb projectes de tot tipus. Tot seguit, va voler deixar constància de la decisió que va prendre de desentendre's de la seva dona i dels seus fills. És un fet important en la vida de Dickens però Planes potser ho va voler ressaltar perquè, quan encara no havia complert la majoria d'edat, havia perdut la figura paterna el 8 de gener de 1923:

«En els seus darrers anys, Dickens, dugué a cap actes verdaderament estranys, que solament el seu esperit aventurer explica. Abandonà la família – esposa i onze fills- i va dedicar-se durant algunes temporades, al teatre, com a actor. Intentà publicar les desavinences amb la seva muller, en un setmanari que gairebé fundà exprofès per això».

Finalment, l'article s'acaba amb Planes tornant a evidenciar les contradiccions que arrossega la figura de Dickens. I diu que no s'entén com una persona que ha descrit majestuosament l'ambient familiar no en vagi gaudir:

«La *Cançó nadalenca* i altres produccions seves, respiren una pau, una frescor, de tal manera, que no pot comprendre's que el seu autor no fos un esperit plàcid i reposat. Però, després de tot, hem de convenir que Dickens és el més gran cantor de la llar, a pesar que durant la seva existència no en gosà, gairebé mai, les seves bel·leses».

(«Dickens i el Nadal», *El Pla de Bages*, 24-12-24)

7.4. Rumb a Barcelona

Abans de ser major d'edat, Planes ja havia visitat Barcelona. El seu primer article que firma a *El Pla de Bages* narra l'homenatge espontani que els assistents congregats a la plaça del Pi de la ciutat comtal li van fer a Guimerà. Segons escriu Finestres a *Josep M. Planes. Set trets al periodisme a la Rabassada*, el manresà es va instal·lar definitivament a la capital de Catalunya a principis del 1925:

«El 1924 hi passà algunes temporades, però fent una cronologia de les seves aportacions a les revistes i diaris de la capital, es pot assegurar que Planes no s'hi instal·là definitivament fins que no va complir la majoria d'edat, és a dir, el febrer de 1925».

Però per què va marxar tan d'hora a Barcelona? Ja començava a tenir un nom dins de l'esfera pública manresana però només havien sortit a la llum tres articles seus. Manresa li va quedar petita o es va sentir atret per la modernitat que es respirava a la ciutat comtal? En aquest punt hi ha discrepància.

L'historiador Joaquim Aloy creu que Planes, ja despuntava en el món del periodisme, que ja havia demostrat que tenia un gran talent per publicar en diaris de la ciutat comtal i que els mitjans de comunicació de Manresa se li van fer petits:

«És lògic que marxés tan aviat a Barcelona. Manresa i el diari se li fan petits, i era un home capaç d'escriure a la premsa de la capital de Catalunya. Un bon exemple és que acaba publicant a la primera pàgina de *La Publicitat*. Volia veure món i a Barcelona i és tot des del punt de vista cultural, de gaudi, de vida nocturna, de mitjans de comunicació, etcètera»⁶⁵.

Aquest historiador també apunta que una bona mostra de les capacitats periodístiques que tenia era el fet que Josep Maria de Sagarra l'avalés molt aviat:

«Amb el Sagarra no es coneixien però es van fer amics ràpidament i el va introduir a l'Ateneu Barcelonès. I està clar que Sagarra no introdueix a qualsevol. Ningú li va regalar res, era un home molt intel·ligent i vàlid. Encara que Planes hagués publicat poc, ja tenia un cert caché. En els seus escrits ja es veu una qualitat i una diversitat i riquesa de llenguatge espectaculars. Tenia un domini absolut de qualsevol registre i podia parlar de política, d'esports o del que fos».

65 Extracte de l'entrevista Aloy

Per altra banda, el periodista Pep Corral opina que Planes va anar a Barcelona perquè es va sentir atret pels aires de modernitat que es respiraven a mitjans de la dècada dels 20 a la ciutat. Un dels principals motius de la modernitat va ser l'organització i els preparatius per dur a terme l'Exposició Internacional de Barcelona el 1929. També indica que la procedència d'una família ben situada a escala econòmica va ser clau perquè pogués marxar de casa i dedicar-se exclusivament a la premsa:

«Manresa no li queda petita. Planes és molt curiós i ambiciós. Té moltes ganes de conèixer, veure el món i saber què passa. En aquella època, Barcelona comença a explotar, era un moment de gran ebullició. Aterra a la ciutat comtal quan s'estan fent els preparatius per l'Exposició Internacional de Barcelona el 1929. I per veure què passa, necessita instal·lar-se a viure a Barcelona, i ho pot fer perquè ve d'una família benestant. Molt poca gent es podia permetre el luxe de no treballar de res que no sigui de la premsa»⁶⁶.

El periodista manresà Joan Baptista va reflectir en un article aprofitant que s'estrenava la primera obra teatral de Planes, les vocacions que el van dur a anar a Barcelona:

«La vocació periodística i literària – i no sé si cap més altra vocació – portà l'amic Planes a Barcelona. Si el bagatge intel·lectual i espiritual fos controlat en passar davant dels burots, hauria tingut ben poca feina a estendre la declaració: joventut a dojo»⁶⁷.

A Barcelona, Planes no comença a participar en la premsa de la capital del país fins al 1926. Escriu en el setmanari *L'Esport Català* entre el 1926-1927, col·labora al setmanari satíric *Papitu* (1926-1928), i a *La Noche* (1926-1929) publica un centenar d'articles⁶⁸.

Però Planes no perd el vincle amb Manresa i la premsa de la ciutat. En el 1925, a part de l'article ja comentat anteriorment en motiu de l'aniversari de la defunció de Guimerà, va publicar dos textos més a *El Pla de Bages: En Montero, a Manresa* el 8 d'agost i *Parlant amb l'Emili Vendrell* el 2 de setembre.

7.5. En Montero, a Manresa

Joaquim Montero i Delgado (1869-1942) va ser un actor i comediògraf. Va tenir molta popularitat i va dirigir la companyia Romea. Va escriure textos per a varietats i un gran nombre de comèdies. També va dirigir *La Noche*⁶⁹. La idea inicial de Planes era realitzar-li una entrevista però va ser incapaç d'aturar Montero que parlava pels descosits. Però Planes és honest, i ho explica en l'inici amb un punt irònic:

«Nosaltres, no hem pas de dissimular-ho; dúiem l'intent de fer una entrevista amb el senyor Montero. Una entrevista d'aquelles tan enraonades que es comencen preguntant a l'entrevistat el lloc on ha nascut i s'acaben amb això tan tradicional del «no volguérem abusar més de l'amabilitat del senyor, etc, etc.» (...) En Montero no us deixa temps per a

66 Extracte entrevista Corral.

67 Josep Maria Planes; *El Dia* 7-6-1930

68 Memòria.cat

69 <http://www.encyclopedia.cat/EC-GEC-0043770.xml>

preguntar. Va dient, va dient, i vos us quedeu palplantat i amb tots els propòsits al diastre, davant d'aquella vèrbola fluïda que respira gràcia per tots els quatre costats».

El propòsit d'entrevista inicial es va convertir en un monòleg de Montero. Però Planes vol treure profit del fracàs d'entrevista i intenta trenar un article que pugui ser atractiu pels lectors, sobretot en la primera part del text:

«Joaquim Montero, us fa l'efecte d'un breviarí d'anècdotes convertit en figura humana. Posseeix una memòria fantàstica. Coneix a tothom qui ha pintat una mica dintre el món de l'art. Us parla d'aquest, d'aquell i el de més enllà, i us cita una tirallonga de noms cèlebres, d'aspirants a cèlebres i d'aprenents d'aspirants a cèlebres; I de tota aquesta gent en sap una anècdota, dues anècdotes, mitja dotzena d'anècdotes, que us conta amb una sal tan personalíssima, que tira per terra tota la vostra gravetat i seriositat protocol·làries».

Després es limita a dir sobre quina personalitat pública catalana parla en Montero i n'exposa l'opinió. Planes introdueix a l'article els comentaris que fa l'actor sobre Josep Pla, Josep Carner, Josep Maria de Segarra, Àngel Guimerà i Santiago Russinyol:

«Casualment, ve a la conversa el nom de Josep Carner. Montero hi posa el següent comentari:

-En Carner és per a Catalunya, un cas únic. De Carner no n'hem tingut mai cap ni en tindrem mai més cap. És un home amb el qual no s'hi poden fer comparances. Ja ho he dit; és un cas únic.

Parlem de Josep Ma. De Segarra.

-Deixant a part Josep Carner el qual, ja ho he dit, no pot discutir-se'l, després de Maragall, el nostre primer poeta és En Segarra. Com així mateix, és, actualment, el nostre primer autor dramàtic».

L'article acaba amb una pinzellada al món local. Ho fa amb una confessió de Montero al periodista que ho vesteix amb un punt de misteri i deixa amb la mel als llavis als lectors:

«També ens ha contat una cosa per demés curiosa a propòsit de l'originalitat de la producció d'un autor teatral manresà. I a l'arribar en aquest punt ens sorgeix un dubte. La publiquem?; no la publiquem?

No. No la publiquem. Fet i fet, bé hem de fer alguna concessió a la prudència que ens imposa el nostre patriotisme localista.

Mentrestant, pleguem».

(«En Montero, a Manresa», *El Pla de Bages*, 8-8-25)

7.6. Parlant amb l'Emili Vendrell

Tot i que no ho feien de forma sovint, *El Pla de Bages*, impulsava alguna activitat cultural a Manresa. Una d'aquestes accions va ser aconseguir que Emili Vendrell (1893-1962), tenor català

popular a l'època per interpretar sarsueles i cançons tradicionals de Catalunya, actués al Teatre Conservatori de la ciutat l'11 de setembre de 1925.

«Aquesta tarda sigut firmat el contracte amb el gran tenor Emili Vendrell, que farà un recital de cançons catalanes, el dia 11, a la nit, al Teatre Conservatori, a preus populars. L'acompanyarà al piano l'eminent artista Frederic Longas. Aquest concert és organitzat per *El Pla de Bages*»⁷⁰.

Però que Vendrell actués a Manresa gràcies a l'organització de l'esdeveniment per part del diari on Planes col·labora, no va influir perquè pogués dur a terme l'article *Parlant amb l'Emili Vendrell*, ja que el text del periodista ja havia sortit publicat dies enrere. Segons escriu Planes, el tenor ja havia actuat anteriorment a la capital del Bages però ho havia fet per interpretar *Por una mujer*, una obra de sarsuela. I li va preguntar si veuria en bons ulls tornar a pujar sobre l'escenari del Teatre Conservatori:

«Parlem de la seva actuació del passat diumenge al Conservatori. El nostre pacient interlocutor ens diu que va lamentar no poder-se presentar al públic de Manresa amb una obra de més lluïment que *Por una mujer*. Amb l'acte de concert que donà al final, però, pogué constatar el goig amb què el públic veia el seu treball. - He quedat molt satisfet de Manresa – ens diu. Al preguntar-li si tindria cap inconvenient en venir a fer un concert a la nostra ciutat, ens contesta: -Ben altrament. Fins i tot em plauria».

Planes conversa amb Vendrell després que l'intèrpret dugués a terme l'actuació al municipi de Sallent de la comarca del Bages. Ho fa des que Farreras els presenta a la sortida del concert, fins que acaben l'entrevista a l'estatge de l'Orfeó sallentí. Des d'un bon començament Planes segueix la idea d'humanitzar el cantant i mostrar-ne als lectors una altra visió. Una faceta més personal que s'allunya de la imatge que la gent estava acostumada a veure dalt dels escenaris. Per plasmar això sobre el paper, escriu que des del primer moment que el va conèixer ja va veure que era una persona nova:

«Ja no era aquell Vendrell que s'inclinava gentilment davant les ovacions de la multitud a la qual havia subjugat amb el tresor de la seva veu incomparable. Era el ciutadà, l'home del carrer, calçat amb una democràtica gorra i cobert amb la urbana gavardina, que ens avençava cordialment la seva mà, aquella mà que s'ha clos mil voltes sota l'encaixada de l'enhorabona.

(...) Generalment, els homes cèlebres quan descendeixen a la vida civil, topen per tot arreu amb l'inconvenient de la seva celebritat. És a dir: qui hi topa sou vos, el que teniu de canviar-hi quatre paraules. Amb en Vendrell, però, passa tot el contrari; res d'encarcament, res de teatralitat. És d'aquells homes que us guanyen la voluntat amb cinc minuts, amb els quals passejaríeu de bracet hores i hores fent-la petar graciosament».

En aquest article observem una clara evolució de Planes en el registre de l'entrevista. Passa de no obrir boca amb Montero a entrevistar Vendrell. No és una entrevista pura, amb la presentació del personatge i l'estructura pregunta-resposta. Però sí que una bona part del text l'ocupa la transcripció de l'entrevista que li ha fet. També hi apareixen elements de descripció de l'ambient

70 El Pla de Bages 7-9-1925

que recorden a una crònica.

Anem per parts. A l'inici de la peça periodística, no realitza la presentació de Vendrell perquè dóna per suposat que tothom el coneix:

«L'Emili Vendrell.

Cal fer-ne la presentació? No, no cal fer-ne la presentació. Precisa la tirallonga elogiosa preliminar de tota entrevista? No, no precisa.

L'Emili Vendrell és abastament conegut, està ja consagrat i les lloances que poguessin sortir de la nostra ploma no afegirien ni un bri de glòria a la seva carrera triomfal. Per tant, podem estalviar-nos l'encens de tota presentació; en aquest cas, gairebé podem dir que l'encens resultaria inoportú».

En referència a la part més purament d'entrevista, Planes li comença demanant per la seva vinculació amb Sallent, on ja ha anat a fer 15 concerts. També li pregunta sobre quina és l'activitat dintre de la música que li agrada més, i sobre la situació del Teatre Líric Català, entre d'altres.

La peça acaba amb Planes demanant a Vendrell que expliqui una anècdota. Serveix per reiterar la idea del vessant més humà, popular i fins i tot, caritatiu que envolta al cantant:

«Per terminar, li preguem que ens conti una anècdota. La inevitable anècdota amb què es clouen tots els entrevistes.

-Sóc un home sense anècdotes- diu. Faig una vida molt vulgarota. No obstant això, per a complaure-us, contaré un cas que va passar-me a Cardedeu.

I ens el conta. Vendrell estava allí fent un concert. En una llotja ocupada per senyores i senyoretetes, no es parava de riure i xiuxiuejar mentre ell cantava. Al fi, Vendrell va dirigir-se molt correctament a aquelles senyores i els digué que agrairia una major atenció, doncs, fet i fet, ell cantava per al públic i, per tant, també per elles. Llavors sorgí una veu gairebé mascle, de la mateixa llotja: «Mal educado!». Per tota contesta, es retirà de l'escenari, recollí l'import de la taquilla, que ell havia d'endur-se'n – unes 1.500 pessetes- i les feu repartir entre els pobres de Cardedeu. Al sortir del teatre, una gran gentada que escoltava el concert des de fora, li tributà una ovació formidable».

Com bé dèiem, Planes també dóna detalls de l'ambient que es respirava entorn de Vendrell després del concert. Incorpora el recurs de la descripció per fotografiar la situació que es vivia però no hi és present amb molta força al llarg de la peça periodística. Utilitza aquest recurs que serveix per donar pas a l'inici de l'entrevista:

Sortim del Cinema Condal, on ha tingut lloc el concert. Quan Vendrell apareix a la llinda de la porta, el públic que l'espera al defora li dedica uns aplaudiments entusiastes.

Seguim cap al local de l'Orfeó Sallentí. Pel camí, el nostre vici del periodisme, comença a fer de les seves.

- Segons tenim entès, sou un vell amic de l'Orfeó Sallentí, veritat?
- Ui, ja ho crec! Des dels començaments de la meua carrera m'uneixen grans vincles d'amistat amb aquest Orfeó.

7.7. 1926, un any prolífic

Un any prolífic. El 1926 va ser l'any que Planes va publicar més articles firmats a la premsa manresana. En total, una trentena d'articles van aparèixer a *El Pla de Bages* i també va escriure un reportatge per la revista *Civtat*, de Manresa. La periodicitat en què ho fa és irregular. No publica en uns dies concrets, sinó que apareixen de manera aleatòria.

Planes tenia 19 anys i l'etapa d'aprenentatge inicial de l'ofici ja feia temps que l'havia superat i amb nota. Ja tenia un cert bagatge i publica de forma abundant al diari de referència de la capital del Bages mentre combina la seva tasca amb les col·laboracions amb diferents capçaleres barcelonines.

7.7.1. Crònica de Barcelona

A partir del maig de 1926, Planes comença a escriure *Crònica de Barcelona*, uns articles que els fa des de la ciutat comtal i que pretén copsar aspectes de la realitat social i cultural que es viu en aquesta localitat. Parla sobre situacions o agents socials que li criden l'atenció, com l'arribada al port de Barcelona de dos creuers alemanys; la influència de França sobre els intel·lectuals catalans; una conversació amb Josep Carner; o els balls que estaven de moda com el charleston, o el black bottom. Sens dubte, el compendi d'articles que publica són els inicis i els fonaments dels textos socioculturals que sempre va seguir escrivint.

Planes, no era el corresponsal d'*El Pla de Bages* a Barcelona, i per tant, l'objectiu que perseguien els seus articles no era informar amb exactitud i precisió sobre les últimes novetats o els darrers fets transcendents que succeïen a la capital del país. Les informacions sobre Barcelona ja es tractaven cada dia en la secció *Darrera Hora*, que ocupava les pàgines finals del diari i les signava Costa i Déu, redactor instal·lat a la ciutat.

Crònica de Barcelona representava una finestra on els manresans podien observar el batec de la societat de la ciutat comtal. I una manera de tastar la modernitat i les noves modes socials que començaven a arrelar a Barcelona però que per motius geogràfics i socials evidents, encara tardarien a arribar a la capital del Bages.

Pels lectors que no podien anar a Barcelona, aquests articles, que normalment solien aparèixer a la portada del diari, era com un tast de l'efervescència que es vivia a mitjans i finals dels anys 20. Per moltes ciutats allunyades de l'àrea metropolitana, Barcelona era com un referent, portava els aires de modernitat.

Els mesos que Planes escriu més articles de *Crònica de Barcelona* són entre el maig i l'octubre de 1926. En publica algun de forma espontània però a partir de principis de gener de 1927 fins al març, ho fa amb molta més continuïtat. Els mesos i anys següents, surten a la llum alguns altres articles més sota el paraigua d'aquesta secció, però es publiquen de forma ocasional.

El primer article que escriu Planes en aquesta secció apareix a la portada del diari el 4 de maig de 1926. Es titula *Chesterton, transeünt anònim a Barcelona* i parla com un dels grans escriptors anglesos de l'època, va deixar de passar desapercebut en la ciutat comtal a rebre tot tipus d'homenatges i reconeixements. Revela com Chesterton és descobert per un llibreter i ho escriu com si ell hagués viscut en primera persona la situació, però en realitat és la informació que li dóna aquest venedor:

«El llibreter va creure reconèixer a Mr. Chesterton en el senyor que estava actuant enfront del seu establiment, i com sigui que la senyoreta que hem citat parlés l'espanyol, el nostre home va dirigir-s'hi i amb tota mena de reserves va aventurar una possibilitat:

-Aquest senyor que vostè acompanya, té una gran semblança amb Chesterton...

-I està clar que s'hi assembla, com que és ell mateix, en carn i ossos!»

Arran d'aquesta descoberta que va explicar el llibreter a Planes, el manresà es va presentar a l'hotel Majestic de Barcelona i el va poder entrevistar. Però ho va fer pel diari *La Noche*, on estava treballant en aquella època. Però com que les paraules que havia dit ja havien sigut publicades, no les va repetir en l'article. Tot i així, va extraure un fragment de la conversa on reflexiona sobre el periodisme:

«Chesterton parla molt malament el francès, gairebé tan malament com jo; així és que vàrem entendre'ns perfectament. (...) Chesterton, físicament, és un home formidable. (...) Al seu costat, hom se sent empetitit fins a la darrera porció. Té una por tremenda als intervisus. -Com que jo he estat periodista- va dir-me- sé com les gastem, els de l'ofici. A la millor, dieu una cosa i després llegiu astorat al periòdic, tot el revés d'allò que volíeu. I és que els periodistes som uns mestres de l'art de l'ensarronada. Fem veure que entenem de tot i no entenem de res. De totes les coses, en parlem amb un aplom que fa la impressió que sabem de què va».

La reflexió sobre l'ofici va continuar en les línies següents. En un primer moment, Planes confessa tenir remordiments per haver trencat l'anonimat de Chesterton entre la societat barcelonina. Però assenyalava que en el periodisme s'ha de ser ambiciós i es veuen les ganes que tenia Planes d'arribar a ser un dels grans professionals de l'època:

«M'aconsola pensar que el llibreter que va tenir la bona idea de venir-me a contar la gran notícia de la descoberta, en cas de no topar-se amb mi, l'hauria dita igualment a algun altre company, el qual tampoc hauria tingut gaires escrúpols d'anar a treure a Chesterton del seu dolç incògnit.

Fet i fet, però en aquesta feina del periodisme, que s'ha de pujar a batzegades i a cops de colze, qui primer hi és, primer mol».

(«Chesterton, transeünt anònim a Barcelona», *El Pla de Bages*, 4-5-26)

7.7.2. La influència francesa i les modes socials

França va captivar a Planes. París, ciutat de la llum, enlluernava a tothom i era l'epicentre de la cultura mundial. Entre el setembre i desembre de 1935, va exercir de corresponsal de *La Publicitat*, on publicava uns articles sobre la situació social i política que es viva a França⁷¹. La seva parella, Lilian, també era francesa.

Planes, des de ben jove, ja era un gran admirador de tot el que es movia a França. Aquesta fascinació cap a la cultura francesa va ser clau per molts dels articles que va elaborar al llarg de la seva etapa com a periodista. S'inspira en moltes ocasions en l'ambient nocturn, i la nit parisenca, que van ser essencials per vestir la prosa noctàmbula de *Nits de Barcelona*.

L'article *La influència francesa*, publicat a *El Pla de Bages*, és una primera declaració d'intencions dels seus pensaments i desitjos envers aquest món, tan diferent i allunyat del que es podia viure a Manresa. El text és una llavor de l'ànima afrancesada que portada dins i que temps després acaba sortint i aconsegueix amarar-se de la modernitat del país.

En l'article s'observa com Planes està enamorat de la cultura francesa i la reivindica com a eina per millorar la catalana. El manresà copsa el sentiment dels intel·lectuals barcelonins d'emmirallar-se amb França, i no amb Madrid. I és que els aires de modernitat arribaven del país veí, que era el bressol de l'art, un punt de pelegrinatge dels millors escriptors, poetes i artistes del moment:

«Entre totes les categories socials i espirituals hi descobrirem el comprador de diaris de la veïna República. (...) El ciutadà que té una certa inquietud, en trobar-se sense espectacle a casa seva, gira l'atenció cap a l'escenari del veí. Tinc els meus dubtes per a creure que gaires de les crisis dels governs espanyols de l'antic règim tinguessin a Barcelona un públic tan atent com els darrers esdeveniments polítics de París. (...) Tota la gent d'aquí que té cara i ulls beu en les fonts generoses de la capital del món. Cal veure el nombre crescutíssim de llibres francesos que es venen a Barcelona. El darrer crit de París no triga gaire a trobar eco entre nosaltres.

(...) Sempre ens serà més planer d'entendre'ns amb un ciutadà de la Gàlia que no pas amb un altre de latituds més properes. (...) Del nostre germanatge espiritual amb França, en pot sortir una cultura perfectament catalana, més moderna, més depurada i de més valor que la que tenim actualment».

(«La influència francesa», *El Pla de Bages*, 7-8-26)

Com dèiem, *Crònica de Barcelona* va ser una porta d'entrada a la modernitat pels manresans. La polifacètica temàtica de Planes el va portar també a escriure articles sobre les modes de vestir que apareixen a Barcelona. Aconsegueix retratar les contradiccions de la societat davant uns simples pantalons més amples que els que hi havia fins al moment:

«No passa dia que a la Rambla, o en algun altre lloc on l'aglomeració de gent és considerable, no hi hagi plantofades entre el públic. Per quina causa? Senzillament, per tal d'escatir fins a quin grau és lícit l'eixamplar-se els pantalons. Ha bastat tan sols que un

71 <http://www.memoria.cat/planes/content/biografia>

parell de minyons hagin tingut la gosadia de llençar-se pels nostres carrers, amb uns pantalons tremendament acampanats de baix, per tal de què aquest bon públic de Barcelona se sentís profundament ofès. (...) El barceloní que ha contemplat sense obrir boca com li esventraven les Rambles de mil diverses maneres; (...) el barceloní que ha estat befat i atropellat una i mil voltes, sense que el més petit clam de protesta fendís l'indeferentisme ambient».

(«Pantalons amples», *El Pla de Bages*, 8-5-26)

7.7.3. Autors de renom

A part dels articles que publicava sota el paraigua de *Crònica de Barcelona*, va escriure altres textos per *El Pla de Bages*. Les temàtiques culturals i socials seguien ben presents en les peces que tractava Planes. Cal destacar una conversa amb Santiago Russinyol, un dels grans autors del Modernisme a Catalunya; i amb Amadeu Vives, compositor i escriptor català. Només per les persones que Planes conversava, aquests articles ja feien un salt de qualitat al diari manresà. I si això s'afegeix el talent que tenia a l'hora d'escriure, era un còctel perfecte perquè *El Pla de Bages* fos una referència dins de la premsa de la ciutat i la Catalunya Central.

Quan entrevistava a autors de renom dins del panorama cultural català o europeu, Planes escrivia l'entrevista pel diari en el qual treballava, *La Noche*. El primer exemple que va succeir i que ja ho hem esmentat amb anterioritat, és l'article sobre G.K. Chesterton. Però després, oferia un altre article pels lectors d'*El Pla de Bages* on relatava la vivència, incorporant elements del caràcter de l'entrevistat o descripcions de l'ambient:

«Per unes hores, hem estat hostes del mestre Vives, en la seva bonica casa de Sant Pol de Mar. Sota el sol que queia a plom damunt dels carrers del gentil poble de la costa, la torre del gran músic constitueix un oasi d'ombra i de tranquil·litat en aquestes ardentes primeres hores de la tarda.

I també apareixien alguns fragments de les reflexions més importants que havia fet el protagonista:

«Els nostres músics, són els qui en tot el món, compten amb més bones disposicions. Els mancarà la tècnica dels estrangers, però el català és un home extraordinàriament ben dotat. El dia que ens deixem d'improvisacions i sapiguem unir l'element científic a les nostres disposicions naturals, no en dubteu, d'ací sortiran els millors músics de l'Univers».

(«'Encara que volgués, no podria desfer-me de la catalanitat que respira tota la meva obra', ens diu el Mestre Vives», *El Pla de Bages*, 25-7-26)

7.7.4. Temes literaris

Josep Maria Planes va escriure a la secció *Temes literaris* un article que va sortir publicat a les primeres setmanes del mes de setembre, octubre i novembre del 1926. En aquests articles, reflexiona sobre la literatura de l'actualitat de l'època, se centra amb els autors catalans.

Quan parla de la literatura, divideix i analitza els corrents o els bàndols que estan formats. Fins i tot diu que cataloguen a qualsevol persona que vulgui escriure segons si pensen d'una determinada manera:

«Davant de l'espectacle de la nostra literatura, només hi ha dues maneres de situar-se: al costat de la gent de seny i d'ordre, sota la fèrula dels dos o tres pontífexs màxims que porten la batuta de l'ajustat concert, o bé a l'altra banda, entre la colla dels que s'atreveixen a reaccionar davant de l'ordre de les coses que tenim establert.

(...) No se us preguntarà si escriviu bé o escriviu malament. L'interessant és conèixer les vostres idees i pobre de vos si aquestes idees no són les que corren per la confraria. Ja esteu ben llest! Us ho perdonaran tot, tot, menys que us proposeu esvalotar-los el galliner. Si sou un ase, però un ase dòcil, molt serà que no us trobin correcte; si sou un pedant, per alguna banda us entrellucaran una mica d'erudició».

(*La colla dels rebentaires*, El Pla de Bages, 3-9-26)

També parla de dos corrents oposades entre els escriptors barcelonins en els altres dos articles que realitza. Se centra a diferenciar els autors que practiquen una literatura catalogada com del bàndol del Districte V (Sarrià-Sant Gervasi) i de Passeig de Gràcia:

«Pel que fa als literats que hem anat anomenant de Passeig de Gràcia, cal esmentar que s'han trobat classificats així per raons d'ordre purament exterior. Ells no han aixecat bandera de *passeigdegracisme* ni res que s'hi assembli. Són els altres, els del Districte V, els qui en erigir-se en herois d'una literatura més o menys de barriada, han definit, automàticament, tots els que laboraven fora de llur cercle. Els cantors del Districte V no s'han cansat de proclamar a tot arreu llurs entusiasmes per a la típica barriada, tot barrejant-hi uns quants sarcasmes per als altres, aquella colla d'embriacs de carn d'olla, conreadors d'una literatura per a filles de Maria...».

(«El Districte V i el Passeig de Gràcia», *El Pla de Bages*, 9-10-26)

7.7.5. L'amor i la política

Planes, també va escriure articles sobre temàtiques que encara no havia tractat en la premsa manresana com la política i l'amor. Suposa el seu debut en unes temàtiques que fins al moment no s'havia interessat a plasmar sobre el paper les seves idees. Els articles sobre política seguiran apareixent al llarg de la seva carrera com a periodista. És un professional polifacètic que aborda molts temes i els moments excepcionals que li van tocar viure i d'una gran tensió política, no van fer que defugís a endinsar-se en aquest camp. Però de política rarament en parla als mitjans manresans, ho fa sobretot als diaris de Barcelona.

En aquest debut sobre la premsa política, Planes reflexiona sobre l'estat decadent del partit carlista. S'observa com té un gran domini de les arrels d'aquesta formació i és un bon analista de la política del moment. Fins i tot, compara els carlistes amb el partit polític Acció Francesa. El manresà utilitza el concepte de jaumisme per referir-se a aquest moviment polític, que també era conegut així en honor a Jaume de Borbó.

El carlisme va ser un moviment ultraconservador que feia bandera de rei, pàtria i Déu. Aquesta concepció ideològica tradicionalista va distar molt de les idees modernistes, catalanistes i antimonàrquiques de Planes.

«El carlisme és una cosa tan fora de to, tan infinitament desplaçada i antilògica, que francament no comprenem com li resta encara un nombre tan considerable de partidaris. Sembla mentida com l'entorn d'una cosa tan vaga, grisa i indeterminada com és el jaumisme s'hi ha format un nucli tant consistent com el que componen els incondicionals D. Jaume de Borbó.

(...) El jaumisme és un entrebanc, un destorb que treu el nas a cada cantonada; ara fent la guitza per ací, ara encenent foc per allà, aquests senyors tenen l'honorable missió de fer de 'pacos' de la vida social catalana.

Els jaumisme va tenir un gran suport en les zones rurals, ja que els pagesos es mostraven en contra del liberalisme per por de veure amenaçada la seva forma tradicional de vida. Planes, que com hem explicat, venia d'una família de tradició rural, també va destacar el passat d'aquest moviment polític i el paper clau que va jugar en el desenvolupament dels continus conflictes bèl·lics que hi va haver a Espanya i Catalunya al segle XIX i principis del XX:

Aquells temps, no gaire llunyans, del carlisme de guerra, heroic i combatiu, quan aquest partit polític era una cosa viva i real, li donen, encara avui, un to de glòria del qual els jaumistes poden vantar-se orgullosament. (...) Sentim un profund respecte per aquella exhibició de vitalitat i de valentia que donaren els nostres avis. (...) No podem per menys de descobrir-nos davant d'aquells catalans que saberen canviar pel fusell les eines de treball, arborats d'un impuls idealista. Equivocats o no, els carlistes de la guerra civil escriviren una pàgina de virilitat en la Història de la vida catalana».

Finalment, l'article acaba posant sobre la taula les dues vies possibles que va opinar Planes sobre el futur d'aquest moviment polític:

El jaumisme, lògicament, només pot seguir dos camins: o desaparèixer, o evolucionar radicalment en el sentit que cregui cadascuna de les seves individualitats. Evolucionar en nucli, en conjunt, és una cosa materialment impossible. El jaumisme ens fa l'efecte d'un d'aquells enfarfecs que embussen un rec: no se'l pot treure tot plegat ni és possible que segueixi el corrent de l'aigua. Per evitar el destorb, no queda més remei que anar-lo arrencant a miques».

(«El jaumisme i la inutilitat de la seva existència», *El Pla de Bages*, 5-3-26)

També va debutar a la premsa manresana en el camp de la literatura. A *El Pla de Bages* va fer les primeres passes en aquest àmbit. Fins al moment, en els seus articles havia jugat amb les paraules però sempre amb la matèria primera de la realitat. Amb l'article *Les noves corrents de l'amor*, s'endinsa amb el gènere de la ficció i el camp de l'amor, una temàtica gens coneguda en la figura del manresà.

Aquest text té un gran valor periodístic, ja que suposa el seu debut en aquest gènere. Les seves capacitats intel·lectuals permeten que, al llarg de la seva carrera, escrigui sobre temàtiques molt diverses. La ficció la cultivarà sobretot els anys trenta quan escriu i presenta les seves obres de teatre.

Les noves corrents de l'amor apareix dins de les pàgines del diari, sota la capçalera *Els contes d'El Pla de Bages*. Aquest mitjà a principis i mitjans dels anys 20, incorporava capítols d'una novel·la. En el març del 1926 que va ser quan va sortir la llum el text de Planes, ja no apareixien aquests capítols de ficció.

La capçalera *Els contes d'El Pla de Bages* semblava indicar la intenció d'anar publicant contes de forma ocasional. Però aquest text de Planes va ser el primer i últim que va aparèixer sota aquest enunciat. Anys més tard del seu debut en aquest gènere en el diari manresà, va tornar a escriure un conjunt de contes. En va elaborar quatre que es van publicar a *La Rambla* i a *Mirador*.

Les noves corrents de l'amor és un relat breu carregat d'ironia i amb altes dosis d'humor. Aquests elements són presents des del principi fins al final del text. L'argument entorn el qual gira l'obra, tracta sobre una noia que després de llegir una novel·la romàntica, s'enamora perdudament d'un estudiant de Medicina. El manresà se'n burla del gènere amb aquests tocs irònics.

La importància d'aquesta peça rau també que és un dels primers textos de Planes a la premsa manresana que l'humor té una presència molt destacada. Per això el reproduïm íntegrament:

«Un dia, ella es va llevar. Va llegir una novel·la blanca. Digué: «Deu ésser una bella cosa, això de l'amor!». L'endemà, s'enamora follament d'un minyó que feia el tercer curs de Medicina.

Ell, de moment, no se'n va adonar. Una tarda va rebre un anònim, escrit a mà, en un paper blau, d'una blavor i d'una qualitat d'habitant de segon pis de l'esquerra de l'Eixample. L'anònim deia: «Senyor: Sóc una noia. Tinc disset anys. M'he enamorat de vos. Llegeixo Folch i Torres, Rovira i Virgili i Rudyard Kipling. (A Kipling el llegeixo en l'idioma original). Us estimo, i els dimarts a la tarda vaig al Pathé Cinema».

Ell, que duia els pantalons molt acampanats de baix i de vegades fumava egipcis, de bell antuvi es va mirar al mirall. No digué res; primera, perquè estava sol i, després, perquè el somriure que se li dibuixà al rostre era prou eloqüent. Sortí al carrer. Aquell dia el bastó li giravoltava d'una manera quelcom frenètica.

La Medicina és una cosa complicada. Però ho és molt més l'amor. És més planer de fer un diagnòstic que de trobar la noia que us estima, un dimarts a la tarda, al Pathé Cinema. Mentrestant, de la butaca número vuit del rengle quinze, en sortien unes mirades foguejants. Ell, ho va veure. Llavors, ella, va abaixar els ulls. I, confidencialment, va dir a la seva germana: -Em fa un mal aquesta sabata del peu esquerre!

Tres dies després, un vespre, tot arrepenjats a la barana del carrer d'Aragó, entre Aribau i Muntaner, ell, li deia: -Jo, us estimo. Ella va contestar: -Jo, també.

Van passejar el seu amor des de la Barceloneta al Tibidabo, des de Badalona a Hospitalet. I arribà l'estiu. I arribà l'hivern. I un altre estiu i un altre hivern. I etc, etc.

Ara, ella està casada amb un fabricant de llonganissa, de Vic. Ell, mentrestant, encara estudia Medicina».

(«Les noves corrents de l'amor», *El Pla de Bages*, 10-3-26)

7.7.6. Les col·laboracions de Planes disminueixen

Tal com comentàvem, el 1926 va ser l'any més prolífic de Planes en la premsa manresana i concretament en *El Pla de Bages*. A partir de 1927, les seves col·laboracions amb el diari de Manresa van disminuint. Només una desena d'articles va publicar en aquell any, i tots van aparèixer en la capçalera entre el gener i el maig.

Planes s'anava consolidant dins de la premsa barcelonina i això es va notar amb la relació amb *El Pla de Bages*. El 1927 va entrar oficialment a l'Ateneu Barcelonès. En els següents anys, treballa a *La Nau dels Esports* (1929-30), *El Mirador* (1929-35), *La Rambla* (1930-31), *La Publicitat* (1930-36), i dirigeix la revista *Imatges* (juny-novembre 1930), i *El Be Negre* (1931-36). Però, tot i que va estar treballant en altres mitjans, segueix dotant d'articles la premsa manresana però amb menys abundància que el 1926.

En el 1927, segueix publicant *Crònica de Barcelona*, seguint la mateixa línia temàtica i d'estil que ho portava fent fins al moment. En aquell any, va publicar un article sota la secció de *Motius literaris* que parla del seu amic Ramon Martí i Farreras, i una crítica de cinema sota la capçalera *Blanc i negre*.

El 1928 només apareix un article seu a *El Pla de Bages*. Però després deixa de publicar al mitjà fins al 1936 on veu a la llum *L'error persistent*, un article extret de *La Publicitat*. Entre finals del 1929 fins al 1936 surt publicat algun text de forma irregular al diari republicà *El Dia*.

7.7.7. Crítica cinematogràfica

Després de França, un altre país que el fascina és Alemanya, país que aconsegueix visitar el 1936. La primera mostra d'aquesta admiració queda reflectida en un article de cinema d'*El Pla de Bages*. El text porta com a avanttítol *Blanc i negre* i és una crítica sobre la pel·lícula *Varieté*, d'Ewal André Dupont. El manresà queda meravellat del film i considera que marca un punt d'inflexió en la lluita entre el cinema i el teatre:

«És la producció que, fins a la data, he remarcat d'una manera més profunda les enormes possibilitats del cinema. Amb aquest film, la cinematografia alemanya ha patentitzat d'una manera inqüestionable la seva superioritat damunt la dels altres països. Els qui veuen que el cinema solament pot superar el teatre en les obres de gran espectacle, hauran restat sorpresos davant d'aquesta meravella de sintetització, d'estilització del sentiment, en la qual tot l'interès, tota l'emoció s'escau en la figura de l'actor, i el fons, el 'paisatge', podríem dir, no representa altre paper que el d'emmarcar i matisar l'element principal: el personatge.

El text seguidament desglossa les virtuts que té la pel·lícula. Malgrat dir que el film té un argument «simple i vulgar», ressalta la mestria que té Dupont d'aconseguir elaborar una obra esplèndida. També destaca la varietat de recursos tècnics, i el paper dels actors Jannings, Lya de Putti, Maly Delschaft i Warwick Ward.

En el darrer paràgraf es mostra crític amb la premsa barcelonina. Deixa constància que, a diferència de la resta del món, no han parlat sobre aquesta pel·lícula en les pàgines dels diaris i que s'ha hagut de fer a través de la premsa comarcal:

La premsa de tot el món ha dedicat llargs estudis a parlar de *Varieté*, la millor pel·lícula produïda fins avui, segons s'ha coincidit a tot arreu. Per la seva part, la premsa de Barcelona, atenta només als sotsanunci que autoritzen les respectives administracions dels periòdics, no n'ha dit una paraula. És una mica curiós que sigui precisament des d'una fulla comarcal des d'on hàgim d'unir la veu de Catalunya el clam d'admiració que s'ha aixecat en els diaris de París, Berlín, Nova York, Londres, Milà...»

(«A propòsit de 'Varieté'», *El Pla de Bages*, 5-3-27)

7.7.8. Calaix de sastre

Anys més tard, concretament l'11 de juliol del 1928, torna a publicar un article sobre Chesterton, però aquesta vegada no ho fa sota la capçalera de *Crònica de Barcelona*. En l'article valora *Herètics*, un llibre que havia publicat l'escriptor anglès en aquella època, el qual li processa una gran admiració. A través de l'article s'observa que domina el periodisme literari i és coneixedor de l'obra de Chesterton. Com a temàtica de fons, Planes no es mossega la llengua i es mostra crític amb els escriptors catalans que els compara, gairebé ridiculitzant-los, amb el britànic.

«El nostre jardinet intel·lectual és una cosa tan esquifideta, s'hi crien unes plantes d'una modèstia tan delirant, que per força ens ha de sobtar doblement l'exuberància chestertoniana. Els nostres escriptors es barallen per cosetes, quan no es barallen segueixen dient cosetes, sense que mai ningú no s'atreveixi a trencar amb un gran pinyol aquest cor d'escolanets a mitja veu. Relativament als gustos i costums dels literats catalans, Chesterton fa el mateix efecte que ens produiria un home que jugués a bales amb pilotes de futbol.

(...) Crec que la lectura de Chesterton ha de resultar enormement profitosa a tota la gent que a Catalunya es dedica a escriure. En una sola pàgina d'ell hi trobeu mil suggestions, us obre cent portes i us ofereix cent temes a seguir. (...) Posseeix un capitalàs incalculable, que li sobreix per totes les butxaques. Per a molts escriptors, el gran problema consisteix a trobar alguna cosa per dir; jo crec que en Chesterton el problema s'escau precisament en poder encarrilar el torrent exuberant de la seva imaginació».

(«Unes paraules sobre Chesterton»; *El Pla de Bages*, 11-7-28)

El 19 de juliol de 1936, Planes va escriure a *La Publicitat*, *Nit de vetlla*, el seu últim article, una peça que parla sobre la situació excepcional que viu el país, ja que dies abans s'havia produït la

sublevació militar. Curiosament, també havia sigut un 19 de juliol el dia de la seva primera publicació firmada en un diari.

L'últim article que arriba de Planes a la premsa manresana ho fa a *El Pla de Bages*. I tenca, d'aquesta manera, el seu cicle periodístic al mitjà on el va veure créixer. En aquella època, els manresans i bagencs que volien llegir algun text de Planes a la premsa comarcal havien de comprar *El Dia*. L'article és el mateix que surt publicat a *La Publicitat*, però no deixa de ser estrany que *El Pla de Bages*, aparegués aquest text, ja que feia vuit anys que no col·laborava en el mitjà.

En l'article *L'error persistent*, Planes mostra una de les característiques que el van definir al llarg de la seva trajectòria professional: deia el que pensava, i no li queien els anells en alçar la veu i criticar obertament una decisió del govern de la República. Es mostra contrari a la decisió del govern republicà, una vegada va guanyar les eleccions del febrer del 1936, d'alliberar els presos polítics. Creu que és una decisió desencertada, un error que es repeteix tal com va succeir en els primers compassos després de la proclamació de la Segona República, d'aquí el nom del títol.

També s'observa una preocupació pel clima de violència que hi ha al país i opina que és degut a la mancança de govern. Creu que si hi hagués autoritat, i un govern, l'anarquisme i el terrorisme deixarien d'existir. Planes havia investigat els crims realitzats pel terrorisme anarquista i ja havia publicat un seguit de reportatges a la mateixa *La Publicitat* sobre aquest tema. En total van ser una trentena d'articles que es van publicar el 2002 en el llibre *Josep M. Planes. Els gàngsters de Barcelona*.

«Ni una sola persona ben nascuda deixarà de sentir en aquests moments la indignació i la vergonya que provoquen els dos assassinats perpetrats a Madrid en la nit del diumenge al dilluns. Aquests crims, que són de moment, els darrers d'una llarga sèrie que dura des de fa alguns mesos, impressionen tant pel drama cru, descarnat, d'un home indefens mort miserablement a trets, com per la transcendència política que els dona la significació de les víctimes.

Quan un Govern creu complir la seva missió dedicant una atenció consternada a la caça de l'home organitzada en ple carrer, quan no hi ha més llei que la de l'audàcia, quan la impunitat està a l'ordre del dia, el natural és que esdevinguin fets com els que ara tothom lamenta. La gravetat de la situació prové, més que dels crims en si, de l'atmosfera, del clima polític que els fa possibles. Causes de tot això? Una de sola: la manca d'autoritat.

Sembla que els homes responsables no es volen adonar de la transcendència històrica dels moments que estem vivint. L'error comença ja el mateix 14 d'abril de 1931, però aleshores era mig perdonable, perquè la República agafà desprevingut tothom. El que ja no té excusa és el que ve succeint des del 16 de febrer. Els republicans tenien i tenen el deure de saber què volen. Però no n'hi ha prou amb les bones intencions; cal comptar amb la realitat. I quan es compta amb la realitat, té tanta importància saber què es vol fer com la manera de poder-ho fer. Quan vaig veure que l'endemà mateix del triomf electoral del Front Popular els ministres republicans estaven preocupadíssims per trobar la fórmula jurídica que els permetés posar en llibertat els presos polítics, em va semblar que altra vegada s'havien equivocat, es pensaven, simplement, haver guanyat unes eleccions, i el que havia triomfat era una Revolució.

Quan hi ha autoritat, quan hi ha un govern que governi, el terrorisme, l'anarquia, no tenen possibilitat d'existència. Però per a governar no es poden escamotejar els problemes: cal resoldre'ls. Aquestes solucions 'hàbils', destinades a ajornar indefinidament la solució de les qüestions vives, són bones en època de calma i de tranquil·litat. En moments com els actuals, no, perquè aleshores els governants cauen fatalment, víctimes de llur feblesa i de llur indecisió. I el més trist del cas és que amb aquesta caiguda poden arrossegar les il·lusions i les esperances de tot un poble».

(«L'error persistent», *El Pla de Bages*, 16-7-36)

8. A PLE AIRE I LA PREMSA ESPORTIVA A MANRESA

Les informacions esportives a Manresa es reduïen a l'aparició de petites notes o cròniques en els diaris d'informació generalista emesos des de Barcelona o des de la capital del Bages, com *El Pla de Bages*. Aquest diari, els dilluns publicava una pàgina sencera on hi havia cròniques, sobretot de futbol, i del Barça i del Manresa. Altres esports com el ciclisme, la boxa o la natació passaven en un segon pla. La resta de la setmana, apareixien avisos de pròxims esdeveniments o algunes polèmiques que havien sorgit, però els esports no generaven tanta informació i activitat com perquè sortissin de forma continuada i extensa a les pàgines del diari.

Si els manresans volia consumir una premsa únicament esportiva, havien d'optar per capçaleres que s'elaboraven fora de la comarca com el *Diario nacional de deportes*. Però els manresans van poder gaudir de la lectura de les cròniques esportives centrades en l'esport de la zona. El setmanari referent del periodisme esportiu que sortia publicat a Manresa era *L'esport comarcal*. Aquesta revista va néixer el desembre de 1923, tenia la redacció i l'administració al carrer Guimerà 28, i valia 15 cèntims.

Aquesta publicació es va centrar a cobrir les informacions esportives del Bages i el Berguedà. El futbol ja tenia una gran popularitat a l'època i cada vegada eren més els aficionats, sobretot homes, que seguien aquest esport. I per tant, la majoria d'articles que van aparèixer tractaven aquesta temàtica. A més, a Manresa hi havia una vintena de cercles esportius:

«El gran increment que ha pres l'esport en aquesta comarca, i l'entusiasme que en la mateixa ha despertat el futbol, són les coses que ens han animat a fer sortir aquest setmanari; ja que per la seva importància i pel nombre existent d'entitats esportives, es mereixia un periòdic exclusivament esportiu⁷²».

(...) Fer conèixer, als manresans i als forasters, la intensa activitat esportiva (futbolística, més que altra cosa) que en les extenses comarques del Bages i del Berguedà, contínuament es desenvolupa i que ignoraven la immensa majoria dels homes que s'anomenen esportistes⁷³».

L'esport comarcal va intentar ser un referent del periodisme esportiu a la Catalunya Central, tot i que també informava sobre els resultats de la primera i segona categoria catalana. El Manresa jugava a la segona categoria, i les cròniques i informacions sobre el club eren publicades en un lloc destacat del diari, i la peça tenia més caràcters que la resta.

«Ens oferim a tots per un igual, encara que d'una manera especial al nostre club degà, que amb tant entusiasme ha reprès la propagació i l'organització de l'esport, així com els altres clubs locals i forans, que en les nostres planes hi trobaran sempre acollida favorable i per tot el que creguin convenient consultar-nos. Guiarà la nostra conducta la imparcialitat, i a ella ens adaptarem sempre, dient la veritat per damunt de tot⁷⁴».

Però com hem dit, seguien de prop les competicions locals, com el Concurs Comarcal de Futbol. I

72 Al començar, *L'esport comarcal*, desembre de 1923, número 1

73 El nostre comiat, *L'esport comarcal*, 20-3-1924, número 14

74 Al començar, *L'esport comarcal*, desembre de 1923, número 1

ocasionalment, a la portada del setmanari sortia una fotografia d'un equip de la zona. El 18 de gener de 1924, apareixia la imatge de la formació futbolística Penya Joia i a sota hi havia un petit text que deia:

«Equip que semblava ésser predestinat a ocupar la davantera en el Grup IV, del Concurs Comarcal de Futbol, i que per una confiança excessiva estan classificats actualment al tercer lloc».

En les primeres edicions, les lletres del nom de la revista de la capçalera del setmanari, eren d'una tipografia molt formal, senzilla i rígida, imitant la línia de molts mitjans de l'època. Però en les edicions següents ho van canviar i van elaborar una capçalera innovadora, impactant i atractiva pel lector. Al mateix lloc, hi apareixia el dibuix d'una porteria de futbol i un porter llançant-se a atrapar la pilota que la toca amb la punta dels dits. Sobre el porter i sortien les lletres del setmanari que seguien una línia ondulada.

L'esport comarcal va intentar aportar un bri d'aire fresc, donar un valor afegit i distanciar-se de la competència de la premsa barcelonina. L'article firmat pel pseudònim *Ardit*, ho va deixar clar:

«Els periòdics esportius de Barcelona, almenys, la majoria d'ells, no tenen res de bo a ensenyar-nos. La major part són fets per una col·lecció de senyors que dissimulen la seva poca cultura amb uns dictolars de paraules rimbolants que causen un bonic efecte entre el gran públic. Aquests periòdics, amb la seva manera de fer, han desencaminat de tal manera al públic esportiu de Catalunya, que hi hauria molts anys de feina a tornar-lo al seu recer normal.

(...) No és que amb aquestes ratlles vulgui demostrar que la premsa comarcal val més que la barcelonina. Però el que si vull negar, és que aquesta ens pugui servir de model en cap aspecte. Dissortadament, per a dir tonteries bastem nosaltres sols. No ens calen models».

(«La gran premsa esportiva», *L'esport comarcal*, desembre de 1923, número 1)

En total, van sortir catorze edicions de *L'esport comarcal*. El setmanari va durar fins al 20 de març de 1924, coincidint amb el final de temporada. Malgrat els adeptes als esports que hi havia a l'època, el mitjà estava adreçat a un target molt concret, i per tant, en l'àmbit econòmic, els hi va resultar realment complicat poder-lo tirar endavant:

«A causa de la manca de suport moral i material dels aficionats a l'esport d'aquesta ciutat, devem renunciar forçosament a les nostres propagandes i campanyes, en pro de la cultura física, en pro de la regeneració de la nostra joventut, malmesa pels estralls del vici i per la corrupció de l'ambient que ens envolta»⁷⁵.

8.1. A Ple Aire

Abans que Josep Maria Planes debutés com a col·laborador d'*El Pla de Bages* el 19 de juliol de 1924 en una glossa sobre l'obra i la figura del dramaturg Àngel Guimerà, el seu nom ja apareixia dies enrere en aquesta capçalera. El nom de Josep Maria Planas Martí va sortir el 2 de juliol de

⁷⁵ *L'esport comarcal*, 20 -3-1942.

1924 a la part final d'un text adreçat a la ciutadania de Manresa practicant d'algun esport. Es buscava la participació de la societat de la localitat perquè proposessin noms per una revista de caràcter estrictament esportiu a la comarca del Bages. Planes, juntament amb Raimond Ferrer Ferrés i Joan Selves i Carner, van ser els fundadors de la revista, i membres de la comissió organitzadora i jurats d'aquest concurs.

L'avantítol que deia «Vos, esportista» encapçalava la peça i és un element identificador del target d'audiència que cercava la comissió organitzadora. Estaven interessats a arreplegar un públic practicant de qualsevol tipus d'esport o que n'estigués informat. Per cridar l'atenció del lector i suscitar-ne l'interès, la peça es formula sota aquesta pregunta: «Com intitolarieu una revista manresana d'esports?»

A dins del text, una breu introducció anuncia al lector que els preparatius per fer néixer un nou projecte s'estan acabant de gestar i que informaria sobre l'esport manresà, bagenc, espanyol, i fins i tot d'àmbit internacional:

«Enllestint els últims treballs per la formació d'una revista manresana d'esports, l'objectiu de la qual serà donar una acabadíssima informació esportiva de Manresa, Comarca, Espanya i Estranger. Els organitzadors obren aquest Concurs per tal que tothom pugui col·laborar en la seva formació, indicant el nom que hom judiqui apropiat per intitolar-la⁷⁶».

Seguidament, exposaven una enumeració de fins a set requisits que s'havien de complir si es volia participar en el concurs:

- 1r. Pot prendre-hi part tothom.
- 2n. Donar un nom curt, expressiu i de fàcil pronúncia i que indiqui la seva finalitat esportiva.
- 3r. Cada concursant pot donar el nombre de títols que vulgui.
- 4t. Els títols deuen enviar-se dintre un sobre clos a la següent adreça: «Concurs per una revista d'esports. Arbonés, 15. Manresa». (...)

Aquesta peça que anunciava el concurs, ocupava una part de la portada d'*El Pla de Bages* del 2 de juliol i tenia la mateixa tipografia i format que la resta d'articles del diari tot i que es tractava d'un text publicitari. En els següents dies es va seguir publicant el mateix text per incentivar la participació de la gent, fins al 15 de juliol, data màxima que va fixar l'organització per admetre els noms. En total, la ciutadania va enviar més de 280 propostes i Planes, Ferrer, i Selves i Carner van escollir el nom *A Ple Aire*, títol proposat per Antoni Mestres Cases que es va rebre 25 pessetes:

«FALL. Havent acabat el termini d'admissió de títols per a una revista manresana d'esports, i estudiats atentament per la comissió organitzadora els 280 noms rebuts, ha sigut escollit el títol *A Ple Aire*, per considerar que és el que reuneix més condicions⁷⁷».

A Ple Aire va ser una revista que es va centrar sobretot en les diferents competicions i esports de la comarca i que va agafar l'herència de *L'esport comarcal*. Fruit de les investigacions, podem determinar que els fundadors de la revista van ser Joan Selves i Carner, Raimond Ferrer Ferrés, i

76 El Pla de Bages (2/7/1924) *Com intitolarieu una revista manresana d'esports?»*

77 21-7-1924, Concurs per una Revista d'Esports; El Pla de Bages

Josep Maria Planes i Martí.

Selves i Carner va ser un dels creadors de la Joventut Nacionalista de Manresa (1916) que depenia de la Lliga i més endavant va ser el director i co-proprietari d'*El Pla de Bages*. El 1925 entrà en contacte amb Acció Catalana. Formà part del grup fundador del diari *El Dia*, que es va començar a publicar el 1929 i que seria el portaveu de l'esquerra catalanista. Va proclamar la República a Manresa i en va ser el primer alcalde d'aquest període polític (abril-juny 1931)⁷⁸.

Ferrer va ser el cunyat de Ramon Torra i Pujol (1887-1946), editor de *CIVTAT* Ideari d'Art i Cultura i propietari de la Impremta de Sant Josep. Torra va ser una persona que es va implicar a una multitud d'activitats i accions culturals, artístiques, i cíviques de Manresa. El 17 de març de 1920, Torra s'associa amb Ferrer i van constituir Torra i Ferrer Societat en Comandita i van traslladar la impremta al carrer de Sobrerroca, 25-27 de Manresa. L'1 de gener de 1926, Torra va decidir comprar les accions de la societat el seu cunyat i va modificar la denominació de l'empresa per la de Ramon Torra Societat en Comandita⁷⁹.

Tot i ser molt jove, Planes ja era un gran coneixedor de l'esport i aportava al projecte un aire de joventut i de renovació que va ser essencial per oferir un producte fresc i allunyat de la resta de publicacions que tractaven els esports amb més o menys profunditat. Com hem comentat anteriorment, Planes ja escrivia cròniques de futbol, tot i que no les firmava, abans que sortís a la llum la seva primera peça firmada. Per tant, podem preveure que ho devia fer a *El Pla de Bages* on escrivia Farreras, el periodista que el va iniciar en aquesta professió. I la seva implicació en la fundació d'aquesta revista seria degut al fet que ja aleshores seguia els esports que hi havia a Manresa, i a més a més, comptava amb la coneixença de Selves.

Planes, en la confecció de la revista, va exercir de Redactor en Cap. Si no tingués gens d'experiència en el món de la premsa, hagués sigut complicat que ocupés aquesta posició tan destacada dins d'un mitjà. Selves en va ser el director i l'altre fundador, Raimond Ferrer apareix com a primer dels redactors i col·laboradors. El germà de Josep Maria, Sebastià Planas i Ramon Martí Farreras que més endavant li va dedicar un article a *El Pla de Bages*, també formen part d'aquest projecte:

La Redacció d'aquesta revista està composta pels senyors següents: Director, Joan Selves Carné. Redactor en cap, Josep M. Planas. Altres redactors i col·laboradors: Raimond Ferrer Ferreres, Angel Planell, Josep Padró González, Sebastià Planas Martí, Josep Blasi, Ramon Martí Farreras, Antoni Casas, Agustí Pi Matalonga, Josep Santasusana, Marcelí Font, Francesc Busquet, Antoni del Cerro. A més a més, tenim corresponsals literaris a Barcelona i tots els pobles de la comarca, els quals formen també part de la Redacció.

(A ple aire, 1-9-24, número 1)

Però Planes no va firmar cap article amb el seu nom. Com que era Redactor en cap, és evident que algun text va publicar, o sense firma o bé utilitzant un pseudònim. Aquesta última opció no és gens descartable, ja que en el periodisme de l'època era habitual trobar molts articles firmats amb un pseudònim. A la revista també van aparèixer les cròniques firmades per periodistes que publicaven

78 <http://www.memoria.cat/republica/content/selves-i-carner-joan>

79 <http://www.civtat.cat/editor.html>

amb pseudònims com *Ardit* i *D'Oryl*.

En el cas d'*Ardit*, ja havia escrit per *L'esport comarcal*, i juntament amb *D'Oryl*, col·laboraven amb *El Pla de Bages*. Segons *Els pseudònims usats a Catalunya* de Josep Rodergas, *Ardit* va ser utilitzat per l'escriptor Joan Vives i Borrell en articles publicats a *La Publicitat*. Però no podem afirmar amb seguretat, que Planes estigués al darrere d'un d'aquests pseudònims o n'emprés un altre, ja que no tenim cap document que reveli.

A Ple Aire va néixer, créixer i morir dins de la redacció d'*El Pla de Bages*. La revista va ser un projecte que va sorgir de les entranyes del diari. Va compartir la mateixa redacció, administració i número de telèfon que la capçalera de referència dels manresans. El carrer Arbonés, 15, era el local on s'ideaven i es plasmaven sobre el paper aquestes dues capçaleres.

El Pla de Bages es va encarregar d'impulsar i donar visibilitat a la revista. Era el diari amb més pes per la societat manresana i el seu ressò mediàtic era molt important. Per tant, no hi havia un altre millor lloc per publicitar-se i gestar el projecte. No totes les revistes o diaris que van configurar la premsa manresana de l'època que intentaven començar comptaven amb el suport d'una capçalera tan gran i econòmicament estable com *El Pla de Bages*.

Cap mitjà que iniciava un nou projecte aconseguia publicitar-se a la portada d'*El Pla de Bages*. I *A Ple Aire*, lògicament, ho va fer i constantment apareixia publicitat en l'interior de les seves pàgines:

«Vos comerciant, el que sentiu l'esperit pràctic del negoci i que voleu que els vostres articles adquireixin la màxima difusió, teniu al vostre abast el medi segur de la propaganda, anunciant-vos a les pàgines de *A Ple Aire*, revista esportiva del dilluns, que el seu enorme tiratge us facilitarà l'expandiment dels vostres articles per tota la comarca»⁸⁰.

Per tal de dinamitzar i potenciar la vida esportiva de la ciutat, la revista va organitzar una vetllada de boxa al Teatre Conservatori de Manresa. La cita es va dur a terme el 3 d'octubre de 1924 i va comptar amb cinc combats professionals: Oliva contra Vendrell, Rey i Antonio, Ciclone i Molina, Albert i Zaragoza i Pere Sáez i Joan Alberich. *El Pla de Bages* va anunciar amb una publicitat molt gran a la portada del diari i a les pàgines interiors de diferents dies de la setmana per anar fent boca i incentivar la participació de la ciutadania.

La primera edició de la revista *A Ple Aire* va sortir a la llum l'1 de setembre de 1924 i es van publicar 81 números fins al 17 de maig de 1926. Totes les edicions van aparèixer als quioscos els dilluns, el dia més important de la premsa esportiva, ja que recollien els resultats i les competicions que s'havien dut a terme al llarg de tot el cap de setmana. Van fer coincidir el debut d'aquesta capçalera en l'inici de les competicions. *A Ple Aire* va ser un projecte seriós i ambiciós que va aparèixer amb la voluntat de ser un referent dins del periodisme esportiu de Manresa i el Bages. A diferència de *L'esport comarcal*, van reduir el territori en el qual se centraven les seves informacions i no van incloure la comarca del Berguedà:

«Estimat lector: Posem a la teva consideració aquesta novella revista d'esports, que més bé li escauria el títol de 'fulla de combat', perquè lluitarà ardidament per l'expandiment de tots els esports a la Ciutat i la Comarca, sense escatimar esforç, buscant i acceptant la

80 Exemple de text publicitari que apareixia a les pàgines d'*El Pla de Bages*.

col·laboració de tothom, perquè la revista serà de tots i per a tots.

L'esport a Catalunya, presenta unes zones d'intensificació, no podent-se girar la vista enlloc, que no s'hi trobi, fins en el més, minúscul llogaret, el seu club que el cultivi amb tot fervor. La comarca del Bages, és una d'aquestes més caracteritzades zones d'intensificació esportiva, però a voltes, la congestió per plenitud és una amenaça per la seva vida, per això aquesta brillant aportació de cultura física li cal una norma, una orientació que la menin pels bons camins.

A Ple Aire, vol aportar envers aquest ideal, la seva engruna d'energia, per això lector amic, depèn de tu i depèn de tots, que aquest setmanari d'esport tingui una vida fecunda i sembri una llavor, perquè *A Ple Aire* serà això que tu vulguis que sigui⁸¹».

Va ser una revista que es va vendre a 15 cèntims a primeres hores de la tarda de dilluns. Les informacions sobre futbol, sobretot l'actualitat del Manresa, del Barcelona i d'altres equips de la comarca, van jugar un paper molt important. El ciclisme, l'atletisme, l'excursionisme i la boxa van ocupar un segon terme en la revista. Apareixien principalment cròniques dels diferents esports, i taules amb les classificacions. També incorporaven entrevistes als protagonistes del moment, com el porter del Real Club Deportivo Español, Ricardo Zamora i l'entrenador del Manresa de futbol.

Va ser un setmanari que va estar en constant evolució. Ja n'havien deixat constància en l'última idea exposada en el text de benvinguda a la revista que diu que el setmanari serà el que la gent vulgui que sigui. Escolten els comentaris de la ciutadania, l'adapten i executen un seguit de canvis per fer-la més atractiva.

Planes, Selves, i Ferrer van anar transformant la revista perquè volien oferir un producte que es diferenciés de la resta de publicacions. Volien que fos una capçalera trencadora, fresca, molt visual, i atractiva pels lectors. Va ser un projecte revulsiu i que va marcar un punt d'inflexió dins de la premsa esportiva manresana. Una mostra d'aquests canvis és que les primeres publicacions no s'assemblen gaire de l'últim número que surt al quiosc.

Els dos primers números eren de vuit pàgines i la contraportada estava plena de publicitat. En l'edició número 3, la revista va patir unes millores significatives. *A Ple Aire* passa a tenir dotze pàgines i es van ampliar la quantitat d'informacions esportives. A més, la qualitat del producte va augmentar considerablement. En aquella edició, van emprar paper satinat que va permetre introduir clixés i caricatures a la revista. D'aquesta manera, van elaborar una capçalera molt visual, amb fotografies de gran dimensió i al mateix preu que abans. Tot i que ja havia tingut una bona rebuda per part de l'audiència de la ciutat, els fundadors de la revista es van mostrar molt satisfets per l'augment de les vendes:

«*A Ple Aire*, que des de la seva recent aparició ha sigut acollit amb tanta benevolència dintre la vida manresana, surt avui notablement reformat, amb vestit de festa. Ha sigut millorada d'una manera notablíssima la qualitat i la mida del paper. S'ha canviat la capçalera i comencem a publicar gravats i uns escaients títols a les seccions. També la informació i l'extensió del text han sigut ampliades.

81 *A ple aire* (1/9/1924)

Ja en el tercer número, inaugurarem la nova vida i una nova orientació, que representen un esforç màxim, tenint en compte que no hem variat el preu de quinze cèntims.

Aquesta bona voluntat nostra, demanem solament al lector i l'anunciant que la corresponguin amb la mateixa bona voluntat. Que si avui tenim la joia d'oferir a la consideració del públic les millores que hem implantat dintre la revista, no tardarem molt a oferir-ne d'altres si l'ajut d'aquest no ens manca, com no ens ha faltat fins ara».

(*A Ple Aire*, revista número 3)

A partir d'aquest moment, la imatge passa a jugar un paper cabdal en la revista. La portada hi apareix una fotografia molt gran i a les pàgines interiors, també hi havia instantànies. Eren fotos, normalment de partits de futbol, on es veia moments de l'enfrontament i situacions amb moviment on hi havia la pilota pel mig. Tot i que també van sortir imatges d'un corredor arribant a la línia de meta, o la instantània d'un ciclista amb uns aficionats a l'esport.

La revista va anar evolucionant de mica en mica. I van arribar a incorporar imatges d'esdeveniments esportius que s'havien dut a terme el dia anterior a la ciutat comtal. Fet que va ser molt important per la premsa manresana, ja que era la primera vegada que a la capital del Bages es publicaven fotos d'actes esportius celebrats el dia abans a Barcelona.

Les capçaleres de cada secció també van ser una incorporació trencadora i que els diferenciava de la resta de la premsa. Aquests títols separaven les informacions dels diversos esports que sortien a les pàgines de la revista. La lletra de la capçalera estava en majúscula i uns dibuixos d'aquell esport en qüestió decoraven el rètol.

Segons va dir en el 1925 a la revista el president del Centre Esports de Manresa, Vicenç Vilarasau, *A Ple Aire* va ser un projecte que va generar una gran sensació en la premsa esportiva de Manresa i, fins i tot, de Catalunya:

«*A Ple Aire* és la revista que més s'ha distingit en la seva actuació en pro de la cultura esportiva, i és una de les més importants de Catalunya».

I és que la revista no només va ser una publicació limitada geogràficament a Manresa i la comarca. Com que tenia molt ressò entre la societat, *A Ple Aire* va decidir expandir-se i intentar competir amb la premsa esportiva de la capital de Catalunya. I es va poder adquirir a Barcelona, concretament en el quiosc Mundo Gráfico, situat a la Rambla Caputxins, davant del carrer Comte de l'Asalt.

La gran acceptació de la revista entre la societat va ser evident. I és que es van publicar fins a 81 números. Però, el dilluns 17 de maig de 1926, va sortir als quioscos per darrera vegada. Havia nascut el setembre del 1924 coincidint amb l'inici de les competicions, i la fi de la temporada esportiva el maig del 1926, va fer que s'imprimís per últim cop.

En aquest últim número de la publicació, es van acomiadar dels lectors com havien fet l'any passat, ja que en els mesos que no hi havia competicions la revista no s'elaborava. Però el futur de la capçalera penjava d'un fil i es podia entreveure el final del projecte. Segons diu l'article de comiat,

van avançar les vacances:

«Un interval en la nostra tasca

Amb aquestes paraules, aviat farà un any que ens dirigíem als nostres lectors per a dir-los uns mots de comiat. Els emplaçàvem, a més a més, fins a les primeres setmanes de setembre, en les quals, complint la nostra paraula, vàrem reprendre la publicació del setmanari. Enguany, *A Ple Aire* ha cregut convenient avançar uns dies les seves acostumades vacances.

Liquidat, amb els actes d'ahir tot l'interès esportiu de la temporada, crèiem haver complert amb el nostre deure sostenint la comunicació amb els lectors durant tot aquest temps. No obstant, igual que l'altre any, un cop passats els mesos d'inactivitat esportiva, reprendrem la publicació de *A Ple Aire* amb el mateix entusiasme i bona voluntat de sempre.

Aquest interval en la nostra tasca servirà per a encomanar-nos noves energies per les activitats futures i sortits de nou a la llum pública, mirarem d'introduir a la revista totes les millores convenients.

Confiam en què tots els esportius es faran càrrec de la nostra actitud. I dit això, no ens resta més que trametre la salutació més cordial als nostres lectors, a l'ensem que ens acomiadem amb un 'a reveure!' ple d'esperances».

Esperaven que la revista tornés al setembre però no ho va fer. *A Ple Aire* va anunciar dins les pàgines de l'última edició de la capçalera que els esdeveniments esportius que succeeixin apareixeran a *El Pla de Bages* i va avisar els corresponsals que tenia desplecats per arreu del territori que la seva feina es veuria publicada en aquest diari:

«Com diem en altre lloc del present número, és el d'avui el darrer de la present temporada. Durant aqueixos mesos de vacances, els corresponsals literaris que tingui a bé seguir-nos enviant cròniques dels esdeveniments esportius que se celebrin en llurs localitats, veuran publicat el seu treball en *El Pla de Bages*, el qual, serà durant aquest temps un continuador de la nostra obra esportiva».

Aquest text de comiat, es trasllada la voluntat que *El Pla de Bages* fos el continuador de l'obra esportiva que havia deixat *A Ple Aire*. Però no ho va ser ni de bon tros. No va heretar el seu llegat esportiu per motius evidents, el diari dedicava els seus esforços en publicar informacions de la comarca i de tot tipus de temàtiques. I els esports passaven en un segon pla en cada dia de la setmana més dilluns, on l'espai era més extens. *El Pla de Bages* tenia una estructura rígida, clàssica que s'allunyava molt del format fresc de la revista. A més, tampoc es publicaven fotografies i els gèneres que empraven eren únicament els breus o les cròniques. No hi havia espai per altres formats que permetien un major aprofundiment com l'entrevista o el reportatge.

També en l'última revista, hi va aparèixer un anunci publicitari que feia una crida als esportistes que llegissin a partir de la pròxima setmana cada dilluns *El Pla de Bages*. L'anunci deia que en el diari hi sortirien extenses informacions de tots els actes esportius de Manresa, el Bages, Barcelona i la Península.

Aquest fet i el text de comiat que hem comentat anteriorment, torna a demostrar les relacions que hi van haver entre la revista i el diari. No van ser dues publicacions que es van elaborar pel seu compte i no tenien relació, sinó que va ser el contrari. *El Pla de Bages* va ajudar la capçalera en forma de publicitat des d'un principi i *A Ple Aire*, quan va deixar de publicar-se va remetre als lectors a consumir al diari per informar-se de la situació esportiva de Manresa i el Bages.

Planes, Selves i Ferrer van aconseguir trenar un projecte carregat d'il·lusió i que va marcar un punt d'inflexió en la premsa manresana. Va ser una capçalera que bevia dels fonaments de *L'esport comarcal* però que aconseguia fer un pas endavant i captivar als lectors amb un format molt visual i de qualitat. Van apostar per l'esport i el periodisme esportiu en un moment on la incidència dels esports i de la cultura física com un mitjà de vida no tenia tanta presència com la que hi ha en les societats actuals o de les d'èpoques enrere.

Van oferir les cròniques dels partits, les taules classificatòries i tot tipus de contingut perquè l'aficionat pogués seguir amb major precisió el desenvolupament i rendiment del seu equip. A més, van creure amb un periodisme esportiu mix que la base seguia sent les cròniques dels partits però que també hi havia espai per altres formats de més profunditat que no estaven tan lligats per la rigorosa actualitat com les entrevistes a personatges esportius públics, ja sigui un jugador del RCD Espanyol o l'entrenador del Centre Esports Manresa.

9. EL DIA

Com hem explicat anteriorment, *El Dia* (desembre 1929 – 1938) va ser un diari que va aglutinar tots els sectors republicans que hi havia a Manresa sobretot durant el transcurs de la dictadura de Primo de Rivera. L'aventura d'aquesta capçalera va començar sent l'òrgan dels republicans catalanistes però va acabar virant en el portaveu d'Esquerra Republicana de Catalunya a partir del 1931.

En el primer editorial del diari, van informar els lectors dels propòsits de defensar i propagar les idees republicanes:

«(...) unes columnes seran suport i defensa d'unes idees no pas inèdites entre nosaltres. La idea de república i els ideals que són l'essència de tots els partits d'esquerra del món- dintre els particularismes de cada poble- tornaran a tenir a Manresa una fulla on ser defensats i propagats.

(...) *El Dia* vol ésser la veu d'unes forces, que encara que en part inorganitzables i mudes, existents. I aquesta és tota la seva aspiració.

(...) Aquesta ideologia- sintèticament exposada- i l'esperit que l'anima, ha fet possible la publicació d'*El Dia*. Millor dit, ha permès que diversos elements de les tendències esquerranes més diverses, s'erigissin en organitzadors d'aquesta fulla diària. Un dia o altre la ciutat l'havia de reclamar».

El republicanisme a Manresa estava en auge i *El Pla de Bages* feia gala d'un pensament enquistat en el passat i que no seguia els nous aires que hi havia al país. Hi havia un sector majoritari de la societat manresana que no se sentia representat per la línia editorial del diari i en contraposició aquestes idees va sorgir *El Dia*.

(«Unes paraules preliminars, *El Dia*, 2-12-29)

Això comportava que socialistes, republicans, i gent d'Estat Català i Acció Catalana marquessin la línia ideològica que seguiria el diari. No van tenir cap problema en dur-ho a terme, ja que els periodistes que van configurar la redacció d'*El Dia* eren afins a les idees republicanes. Molts d'ells venien d'*El Pla de Bages*, com el primer director del diari, Joan Baptista Claret.

Segons el mossèn i historiador manresà Gasol, eren periodistes joves que «havent fet les primeres armes en l'òrgan local de la Lliga, n'havien desertat puix se'ls havien fet estrets els sols tradicionals i conservadors del vell diari catalanista».

El republicanisme a Manresa estava en auge i *El Pla de Bages* feia gala d'un pensament enquistat en el passat i que no seguia els nous aires que hi havia al país. Hi havia un sector majoritari de la societat manresana que no se sentia representat per la línia editorial del diari i en contraposició aquestes idees va sorgir *El Dia*:

«Si la frase no fos desacreditada per l'ús i abús, diríem que *El Dia* ve a omplir un buit; però només pròpiament podem dir, encara, que ve a ocupar una posició de temps deserta.

Hom pot tenir sobre la premsa comarcal i local les idees que es vulguin. Pot creure o no

creure en la seva eficàcia; pot, àdhuc, blasmar de la seva abundància. És innegable, però, que en una ciutat com la nostra on es publiquen tres diaris de dreta, ultraconservadors i reaccionaris, un diari d'esquerra hi és per naturalesa necessari. No assistirem, doncs, a cap naixença forçada. *El Dia* no ve a fer-se un lloc a cops de colzes entre la premsa local. I com que cap finalitat mercantilista el guia, cap altre col·lega pot sentir-se atacat en altre terreny que no sigui el de les idees.

(...) *El Dia* a més d'ésser republicà i de tendència federalista, aspira a la total aplicació de la neutralitat confessional; no defensarà altra forma d'autoritat governamental que no emani de la voluntat del poble; enemic de tots els privilegis, simpatitzarà i lluitarà per les reivindicacions obreres que, passant o no pel socialisme, tendeixin a un nou estat de coses on no sigui possible la desigualtat dels homes davant la llei, ni que els uns tinguin el superflu mentre els altres falten de ml menester».

(«Unes paraules preliminars, *El Dia*, 2-12-29)

Tots aquests factors van afavorir que Josep Maria Planes col·laborés a *El Dia*. A més a més, Joan Selves i Carner que com bé hem explicat en capítols anteriors l'unia una gran amistat amb Planes, va ser el primer president del grup editorial d'aquest diari.

D'aquesta manera, Planes va deixar de treballar per *El Pla de Bages* i va començar a enviar articles des de Barcelona al nou diari republicà. L'11 de juliol de 1928 amb *Unes paraules sobre Chesterton* talla la seva col·laboració esporàdica amb *El Pla de Bages* i a partir de finals de desembre de 1929, engega el seu vincle amb el diari republicà.

Publica articles amb comptagotes, amb la mateixa irregularitat que ho feia anteriorment a *El Pla*. El primer és el 21 de desembre de 1929 i l'últim el 17 de juny de 1936. En contraposició a la biografia de Planes que indica que només va escriure en el diari republicà entre el 1929 i el 1931.

La línia temàtica que segueix és gairebé idèntica que els articles que apareixen anteriorment en la premsa manresana. Escriu majoritàriament peces sobre la vida social i cultural barcelonina, però també n'hi ha sobre política. La gran majoria són articles que ja havien aparegut en les capçaleres de la ciutat comtal on treballava com *Mirador*, *La Publicitat* i *Imatges*.

Dels onze articles totals que surten a *El Dia*, cinc són de *La Publicitat*, un de *Mirador* i d'*Imatges*. La resta són peces que va elaborar únicament pel diari manresà. A diferència del que s'apunta en *Set trets del periodisme a la Rabassada*, només un dels articles apareix sota la capçalera de *Crònica de Barcelona* copiant la secció d'articles que havia escrit per *El Pla de Bages*. També en el diari surt un fragment sobre la Criolla, de l'obra que escriu *Nits de Barcelona*.

9.1. Els misteris del Premi Crexells

Els misteris del Premi Crexells és l'únic article que es publica sota el paraigua de *Crònica de Barcelona*. És el seu primer text que surt en les pàgines del diari. Explica que el guardó a aquest premi literari a l'obra de Joan Puig i Ferrer *El cercle màgic* no va satisfer a ningú per la manera com es van produir els esdeveniments.

Considera que el jurat s'equivoca quan dóna explicacions sobre l'elecció del llibre de Puig i Ferrater com a millor obra en català del 1929. I que procedint d'aquesta manera, alimenta la polèmica i les sospites en la ciutadania sobre si li van donar el premi per motius extraliteraris:

«El fall del Premi Crexells de 1929 ha tingut la virtut de no acostentar a ningú. -Ens referim, ben entès, a la gent més o menys afectada pel fet intel·lectual que passegen la seva curiositat per les redaccions o pels voltants de l'Ateneu.- No ha acostentat a ningú, per una sèrie de circumstàncies diverses que intentarem explicar.

Mirat de portes enfora, el resultat de la votació – 5 vots, un vot i un vot-sembla d'una contundència evident, que proclama una superioritat gairebé indiscutible. Doncs bé, per aquesta vegada, ens haurem d'acostentar en dir que la contundència dels números no reflecteix, ni remotament, un estat de convicció i de seguretat sobre el valor de l'obra premiada. Aquesta incertitud, els dubtes dels senyors del jurat, s'han posat en evidència per tota la tirallonga d'explicacions i de subtilitats amb què alguns d'aquests han volgut guarnir la nua eloqüència dels números. A què ve, sinó, l'extraordinària nota oficiosa, i tota la sèrie de declaracions, evidentment inoportunes, amb què s'ha volgut justificar l'adjudicació del Premi a En Joan Puig i Ferrater?

La missió del jurat era ben simple. Triar el millor llibre català aparegut en 1929. Què ells creuen que aquest llibre és *El cercle màgic*? Perfectament. Votant aquest títol han complert amb el seu deure i no han de donar explicacions a ningú.

Amb tota aquesta falsa diplomàcia, els individus del jurat del Premi Crexells han aconseguit dues coses. Primera: demostrar que no estan excessivament satisfets de la seva gestió. Segona: convertir l'adjudicació del Premi en un acte gairebé humiliant per al senyor Puig i Ferrater.

Tot l'embolic armat entorn del Premi es deu únicament i exclusivament a les expansions confidencials d'alguns elements del jurat, fetes abans i després del 13 de desembre.

Alguns dels senyors que van votar per *El cercle màgic* no s'estaven de dir a qui volia escoltar-los que el llibre d'En Puig i Ferrater era francament dolent. Aquestes coses, naturalment, s'escampen com la pólvora, i no podien per menys que motivar una reacció de sorpresa quan es va veure que els mateixos que malparlaven del *Cercle màgic* eren els que l'havien votat. Perquè l'estat de coses acabés d'ésser més confusionari el jurat es va creure en el deure de donar explicacions als autors no premiats, i tot va ésser tirar floretes a l'estil d'En Soldevila, a la bona traça d'En Mínguez, a l'empenta del senyor Coromines...

Després de totes aquestes coses, al ciutadà ingenu li queda el perfecte dret de sospitar que les raons per les quals s'havia donat el Premi a En Puig i Ferrater, eren unes raons extraliteràries. Nosaltres ja sabem que això no és veritat, com tampoc és cert que hi hagi hagut pressions de cap mena, però no per això hem de deixar de reconèixer que l'estranya actitud del jurat ha donat peu a què es formessin les més extraordinàries fantasies.

Deixant de banda aquestes constatacions d'ordre diguem-ne indiscret, hi ha la qüestió, més important, de discutir si *El cercle màgic* és, realment, el millor llibre d'imaginació de l'any. Per començar, cal reconèixer que la novel·la d'En Puig i Ferrater representa un esforç considerable, en el sentit de la quantitat i de les dimensions. Aquest fet sembla que ha

pesat molt en la balança del jurat. No obstant això, és qüestió de no deixar-se impressionar massa per això que en diem l'esforç. En literatura hi ha una cosa elemental, bàsica, que és la qualitat. Després ve tota la resta.

Cal no oblidar-ho. Sembla, però, que és la única cosa que s'ha oblidat a través de totes les incidències del Premi Crexells de 1929».

(«Els misteris del Premi Crexells, *El Dia*, 21-12-29)

9.2. La política pren protagonisme

Les inquietuds polítiques de Planes, són ben vives des que era jove, i va ser una de les moltes facetes que va explotar als diaris de Barcelona, però a la premsa manresana no solia escriure sobre aquest tema. Preferia parlar sobre la cultura i la societat de l'època.

L'etapa en *El Dia* és la que es reproduïen més articles seus sobre política. En total, van sortir a les pàgines del diari republicà cinc peces. En totes aquestes se centra en la política del país, però fa una especial menció a Lluís Prunés, un botiguer manresà que va aconseguir assolir els càrrecs de governador civil de Barcelona i ser Conseller de la Generalitat de Catalunya.

Coneixent la línia editorial republicana del mitjà, així com la posició i el pensament polític de Planes, és lògic que s'escollís plasmar a les pàgines del diari articles seus. Els articles polítics van ser dels últims en publicar-se a *El Dia*. Un va sortir a la llum el juny de 1931, però la resta ho van fer en el 1936.

És significatiu que la majoria de textos sobre política que apareixen a *El Dia* ocupessin un espai del diari en el 1936. És una evidència de com la situació política generava gran part d'interès dels mitjans i de la població. Van ser moments de tensió i de tibantor política i social. S'estava preparant el cop d'Estat i els enfrontaments al carrer cada vegada anaven a més.

La incertesa i la preocupació pels temps que havien d'arribar quedava palès a l'article de Planes titulat *Crit d'alerta* del 2 de juny de 1936. El manresà augura un xoc de trens i avisa sobre com quedarà l'encaix de Catalunya amb Espanya:

«Davant d'una Espanya històrica que sembla haver perdut la carta de navegar, la responsabilitat dels dirigents del catalanisme augmenta en unes proporcions dramàtiques. És urgent, però d'una urgència que no admet excusa ni dilació, fixar la nostra autonomia sobre bases sòlides».

(...) On va la República? No és pas fàcil de preveure. (...) Però mirant les coses fredament es veu clar que el que menys s'acosta és una temporada de pau i de tranquil·litat. I com que, fatalment, si alguna cosa ha de passar a Espanya, no podem evitar que les repercussions es facin sentir a Catalunya, cal procurar per tots els mitjans que si això arriba, la nostra autonomia sigui prou forta per a resistir les oscil·lacions de la política centralista.

Reclama que el traspàs de l'Ordre Públic es faci tan ràpid com sigui possible per tal que les institucions i les persones encarregades de defensar el territori català tinguin la màxima confiança per part de la societat. Insta que al capdavant dels màxims càrrecs de i responsabilitat hi hagi

«catalanistes segurs»:

«La Generalitat no es pot accontentar de disposar de l'Ordre Públic d'una manera teòrica. Cal posseir-lo d'una manera real i efectiva, i això sols pot aconseguir-se posant catalanistes segurs -no catalanistes ocasionals, dels quals, malauradament, ja s'ha fet l'experiència- a tots els llocs de control i responsabilitat».

Planes va redactar un seguit de frases en aquest text que són un reflex del seu anhel de transformar Catalunya. Aposta per fer-ne via i no seguir esperant que la situació canviés sola:

«Mai no tindrem els catalans una situació governant a Madrid més favorable a les nostres aspiracions que l'actual. Cal, doncs, no perdre el temps i aprofitar tots els minuts de l'hora que passa. Si més tard resulta que totes aquestes presses eren injustificades millor que millor, però en cas contrari, seria imperdonable que, havent disposat de tots els elements per a poder preveure una certa mena d'esdevenidor, ens haguéssim deixat sorprendre, per un optimisme beat, amb l'obra de mig fer».

(«Crit d'alerta», *El Dia*, 2-6-36)

Unes setmanes més tard i un mes abans de l'esclat de la Guerra Civil, trobem a les pàgines d'*El Dia* l'article *La política de la por*. Fa un crit a la tranquil·litat, a la prudència, a no deixar-se endur pel clima histèric que predomina en aquell moment prebèl·lic en els sectors afins a la República.

Creu que no s'han de preocupar pels moviments i les especulacions sobre l'aixecament militar per enderrocar la República. Seguint amb la mateixa idea exposada en *Crit d'alerta*, opina que amb el poder de l'Estat al servei de la causa republicana es pot acabar amb qualsevol insurrecció. El primer cop que parla de catalanistes i republicans en aquest article utilitza la primera personal del plural. Se sent identificat amb aquest pensament polític i se'n posiciona a favor i obertament:

«Després de la sèrie de jornades històriques hem arribat a la tongada de les jornades històriques. Mai no havíem vist tants nervis, tantes preocupacions, tantes alarmes. I bé, senyors: una mica de tranquil·litat, si pot ésser.

Que les dretes es belluguen; que la reacció, que el feixisme preparen un cop de força? Potser sí. Però els catalanistes i els republicans, els governamentals d'aquesta hora no hem d'oblidar una cosa: que tenim el poder i les nostres mans i amb el poder, totes les palanques de la formidable força repressiva que disposa l'Estat.

(...) N'hi ha prou que nosaltres n'estiguem convençuts perquè els enemics ho vegin clar. Ens sembla que ja ha arribat l'hora que la por la tinguin els altres».

(«La política de la por», *El Dia*, 17-6-36)

Anteriorment ja s'havia posicionat com a catalanista i republicà a les pàgines dels diaris. A la premsa manresana, en l'article *Sense Dubtar* que ja havia sortit a *La Publicitat*, defensa fermament i públicament que votarà la candidatura del Front d'Esquerres en les eleccions generals del febrer de 1936:

«Perquè hem arribat a un punt que, segons la Lliga, els catalanistes que no volen renegar dels seus ideals de tota la vida no són altra cosa que uns mandataris del comunisme. I bé: jo

no tinc necessitat de rebre cap instrucció de Stalin per saber que, per damunt de tot, m'interessa la dignitat i la llibertat de Catalunya. No em calen ordres de Moscou per a posar tot el meu esforç en l'obra de reconquistar l'Estatut, per a treure de les presons els milers de catalans que sofreixen condemna. Per això, votaré íntegra la candidatura del Front d'Esquerres, perquè sé que cap dels partits que el formen no s'oposa a l'amnistia, a l'anul·lació de la llei del 2 de gener, a la restitució de l'autonomia. Jo votaré les Esquerres perquè sé que votar les Esquerres és votar pel catalanisme.

(...) Veig a l'altra banda, confosos en l'escandalós conglomerat del «Front d'Ordre», els enemics de sempre de la meva pàtria, veig els que han saquejat l'Ajuntament de Barcelona, veig els que han convertit el govern de la República en una immensa timba de trenta i quaranta, veig els que en els seus mítings criden «¡A por Cataluña!». Com voleu que la tria sigui dubtosa?».

(«Sense dubtar, *El Dia*, 31-1-36)

10. CIVTAT, IDEARI D'ART I CULTURA

Per la seva condició geogràfica a mig camí del mar Mediterrani, i dels Pirineus, el noucentisme a Manresa no va tenir la mateixa repercussió que en altres localitats del país com Terrassa, Girona i Reus:

«(...) va impedir de rebre amb promptitud la influència de Barcelona i el concepte de civilitat tan estès en els pressupostos noucentistes. Manresa no té consciència de ser ciutat, aquella consciència a la qual es refereix Eugeni d'Ors en la seva glosa *La ciutat i les serres*, sinó de ser un poble gran. Solament uns intents per part de l'arquitecte Firmat i la presència de dibuixants com Anselm Corrons i la retardada aparició de Joan Vilanova, (...) marcaran el pas de l'estètica del nou-cents per Manresa, on el debat camp-ciutat és sentit amb més intensitat que en altres indrets de Catalunya», (Parcerisas, 1981).

Cenacle i *Civtat* van ser els dos màxims exponents dels nous corrents noucentistes que arribaven a Manresa i que van servir per intentar desfer-se d'una concepció purament localista. La revista *Civtat* (febrer 1926-1928) va ser una capçalera que pretenia emular el llegat que havia deixat *Cenacle* (1915-1917), un prestigiós mitjà cultural que va ser, sens dubte, la primera gran revista cultural del segle XX. *Cenacle* va comptar amb la col·laboració de personalitats de renom dins la societat catalana com: Josep Carner, Eugeni d'Ors, Josep Pla, Antoni Rovira i Virgili, i Josep Maria de Sagarra, entre molts altres.

«La projecció del Noucentisme fora de Barcelona tingué un viu ressò a les ciutats catalanes més dinàmiques. Com a tot arreu, el missatge noucentista es difondrà per actius elements de les professions liberals i de la burgesia mitjana identificats amb les expectatives de modernització que contribueix a desvetllar el catalanisme polític del moment. A Manresa, la particular recepció del nou ideari -centrada sobretot en dues publicacions, *Cenacle* (1915-1917) i *Civtat* (1926-1928)- tingué inicialment la virtut, mal que sembli una contradicció, de reflectir la inevitable consciència de la «comarcalitat» i el desig de superar l'estret localisme», (Planes i Ball, 1995).

La revista *Cenacle*, impresa a la impremta d'Antoni Esparbé al carrer de Santa Llúcia, va ser el bressol de joves escriptors locals com Fidel Riu i Dalmau, Ignasi Armengou, Antoni Arderiu i Pascual, etcètera. Riu i Dalmau i Armengou també van formar part de *Civtat*. Aquesta revista, amb el subtítol d'*ideari d'art i cultura*, va sortir a la llum quan els primers anys de màxima esplendor del noucentisme ja havien passat i van enganxar la segona etapa d'aquest corrent. Va aparèixer, doncs, amb el primer alè de la dictadura de Primo de Rivera i amb la Mancomunitat de Catalunya que ja havia sigut dissolta.

Civtat es va editar a la impremta Sant Josep de Manresa i va comptar amb una àmplia gama de temàtiques. Hi apareixien articles sobre ciència, lletres, art però sobretot, de temàtica literària:

«Reflectirà al llarg dels seus vint números i dos anys d'existència l'intent contradictori de lluitar contra el provincianisme, el localisme, en favor de la civilitat, però sense renunciar totalment a la rusticitat pròpia dels homes de comarques», (Parcerisas, 1981).

Ja a l'època va comptar amb una bona publicitat feta per altres mitjans, com la barcelonina *Revista de Poesia* que en la seva edició número 10 deia:

«Al costat d'aquesta tradició moderna, ens pervé l'ofrena novíssima de *Civtat*, aquesta revista d'art i literatura que Ramon Torra imprimeix, edita i patrocina, de Manresa estant. Aquest número, avalorat amb pulquèrrimes reproduccions artístiques, té una presentació impecable, i una variada densitat d'aportacions cabdals, harmònicament diverses. Entre totes elles destaca la rúbrica de Farran i Mayoral: teorització esplèndida sobre l'estètica de la realització poètica; aquest treball, qualitativament extraordinari en valoracions i en intuïcions mestrívols, faria honor a la ploma de qualsevol crític i assagista europeu».

El projecte de *Civtat*, tot i ser una revista de molta qualitat, va ser deficitari. I a mesura que s'anaven acumulant les pèrdues, va disminuir la periodicitat de la revista.

El director va ser Riu, i malgrat les desavinences que havia tingut amb Planes⁸² mesos enrere, no va impedir que pogués publicar un article en les pàgines de la revista. Ho va fer en el número vuit del desembre de 1926. L'article titulat *Quatre vel·leitats filosòfiques a l'entorn de quatre fotografies*, no fa una descripció acurada de les imatges que es presenten. Com que el lector ja compta amb aquest suport visual, no creu necessari entretenir-se i profunditzar sobre l'arquitectura de la ciutat.

Les fotografies que acompanyen el text van ser preses des de l'aire pel manresà Josep Gaspar, i es poden veure construccions que formen part del skyline de Manresa com la Seu, l'antic convent del Carme, la plaça Major, el salt dels Gossos, i la Cova de Sant Ignasi.

Planes mostra que, només amb 19 anys, compta amb un gran bagatge intel·lectual i fa aparèixer al text referències a autors d'àmbit català, espanyol, europeu i mundial com Gómez de la Serna, J.V. Foix, Giuseppe Fraccaroli, Marck Twain.

«La veritat canvia a cada punt de contacte de la realitat amb la vida». Aquesta cita del filòsof italià Fraccaroli serveix per vestir la idea principal de l'article. Aquest pensament és present al llarg de tota la peça i és aplicable en el periodisme, ja que esberla el concepte d'objectivitat i la capacitat de percebre les coses tal com són.

Planes reflexiona sobre les reaccions de la ment de les persones quan es topa amb alguna cosa que fins aquell moment era del tot desconeguda. Fa èmfasi en la lliçó que s'aprèn només mirant unes fotografies preses des de l'aire. Aquest canvi d'òptica trenca amb la concepció del món que tenia la societat i mostra la insignificança de les persones. El coneixement va més enllà de les coses i conceptes que es creuen saber.

S'observa una gran originalitat del periodista manresà. El més fàcil hauria sigut redactar un article relatant els diferents monuments emblemàtics de la ciutat que apareixen a les imatges i fer un seguit de divagacions i ja està. Però Planes repudia aquest fet i en deixa constància a l'article. Per plasmar aquesta idea juga amb la reflexió que va fer el nord-americà Twain sobre les cascades del Niàgara. Va dir que estaven bé però que preferia la xocolata desfeta. I Planes va lloar aquesta opinió sincera, i va indicar que «Un home vulgar, davant les cascades del Niàgara, reaccionarà d'una manera vulgar. "És esplendorós, superb", dirà, i després farà una vaga referència als grans espectacles de la Naturalesa».

82 Vegeu capítol El lligam amb Manresa, Dèria combativa (Pàgina,)

Aquest exemple que utilitza, reforça la idea que va reiterant que, per ell, és millor una opinió com la de Twain que no pas adoptar un to solemne i divagar seguint aquesta línia en tot l'article:

«Il·lustrar un article amb unes quantes fotografies, és una cosa del tot enraonada i escaient. Ara, això de fer un article per a il·lustrar unes fotografies ja és francament arriscat i, en certa manera, pot establir un precedent ben desmoralitzador. I si aquestes fotografies són les d'una ciutat vista a vol d'ocell, qui us garanteix que la literatura que en surti no tingui un cert regust de Cocteau o de Gómez de La Serna? Certament, es necessita posseir una sensibilitat ben asserenada per esguardar un panorama en aeroplà -encara que sigui per aproximació com en aquest cas- i escriure després quatre coses perfectament normals i que toquin de peus a terra- entengui's que no cerquem la paradoxa.

De totes maneres, haig de confessar que, en aquest precís moment, seria per a mi un alt motiu d'orgull, de posseir la fèrtil imaginació del meu amic J.V. Foix, posem per cas. Jo sóc dels que creuen que, davant d'un espectacle extraordinari, l'home ha de reaccionar d'una manera extraordinària. A Mark Twain li parlaren un dia de les cascades del Niàgara. "Sí, ja estan bé-comentà el gran humorista- però a mi m'agrada més la xocolata desfeta". Vet aquí una opinió sincera, feliç, apropiada, plena de caràcter i de color. Un home vulgar, davant les cascades del Niàgara, reaccionarà d'una manera vulgar. "És esplendorós, superb", dirà, i després farà una vaga referència als grans espectacles de la Naturalesa. Aquest home, dit sigui entre nosaltres, no té cap mena d'imaginació. Les cascades del Niàgara són una cosa prou fora del corrent, perquè la literatura que es faci al seu entorn pugui tenir així-mateix un caire perfectament extraordinari. Parlar de la xocolata desfeta davant d'aquests enormes salts d'aigua resulta, al meu entendre, molt més entonat i de bon gust que no pas agafar un to ple de solemnitat i de respectuosa erudició.

Jo no diré que aquestes fotografies que ara tinc damunt la taula posseeixin una força emotiva prou important per a empenya'm cap als viaranys relliscosos del surrealisme. Però sí que tenen un no sé què d'anormal i d'inversemblant que m'encomana una febreta plena de nebulositats. Aquesta Seu que es retalla amb una precisió geomètrica damunt del fons vague i inconcret del paisatge, no em produeix, ho creuríeu?, cap mena d'inquietud mística. Les coses, vistes des d'enlaire, agafen tot un altre to i tota una altra grandesa que no pas esguardades de terra estant. Aquesta mateixa Seu, que a centenars de vegades ens ha imposat amb la seva dolça majestat, ara se'ns apareix en una actitud ardidament combativa. Més que una pregària, sembla un repte. Efectes d'òptica? Qui sap! Potser aquesta elevació material ens ofereix una manera més clara de veure les coses...

Els nostres ulls eren avesats al panorama de la ciutat, en els seus aspectes més diversos. Aquestes vistes a vol d'ocell ens presenten una Manresa nova, en el sentit més material de la paraula. Si haguéssim de fer cas de la filosofia de Fraccaroli, ara diríem que aquesta Manresa no té res a veure amb aquella altra Manresa que tots coneixem. "La veritat canvia a cada punt de contacte de la realitat amb la vida". Però no ens enganyem. Això és Manresa, una altra visió de Manresa, si voleu. Nosaltres, en el nostre trist egoisme, ens havíem imaginat de conèixer pe a pa la ciutat nadiua. Ha calgut només que un parell d'homes ardits s'enfilessin en un astre volador per a mostrar-nos tot un món nou que teníem arran d'ulls i que encara no havíem vist.

Quina lliçó més depriment i més significativa a l'hora! Mantes vegades ens pensem tenir-ho tot resolt, i vet aquí que la més petita circumstància es basta per a tirar en orris tot el pedestal del nostre innocent orgull, per a mostrar-nos-en tota la seva crueltat la nostra tremenda insignificança.

Potser ens hem embrancat en unes elucubracions massa transcendents. Segurament ens hauríem sortit molt més airosos de la nostra feina si ens haguéssim limitat a dir: "En la fotografia de mà dreta hom pot admirar el bell panorama que ofereix, etc." I anar continuant d'aquesta guisa».

(«Quatre vel·leïtats filosòfiques a l'entorn de quatre fotografies», *Civtat*, desembre de 1926, número 8)

11. L'OM

L'Om va ser un quinzenari manresà que només va tenir dotze números i que va sorgir de la mà dels editors que van publicar més endavant el diari republicà d'*El Dia*. El primer número va sortir a la llum el 15 d'abril de 1929, i l'últim el 30 de setembre del mateix any. Es va dur a terme a l'entresòl de la Granja Costa, situat al carrer del Born de la capital del Bages. Aquest carrer acollia a la burgesia i a la classe treballadora:

«Els anys 30 el carrer presentava una estranya però agradable simbiosi: la rica burgesia de la ciutat i alhora la gran classe treballadora manresana es barrejaven en aquest carrer. Així doncs, és encara un carrer amb comerç de proximitat i d'ambient manresà cent per cent i que sempre ha conservat un paper destacat en la cultura de la ciutat, així com en l'àmbit social», (Bonvehí, 2015).

En aquest espai doncs, es va confeccionar la capçalera que es titulava així perquè el carrer comunicava amb La Plana de l'Om, punt on també s'uneixen el d'Alfons XII, el de Vilanova, el de Sant Miquel, el de les Piques, i el Nou.

L'Om, Publicació quinzenal de crítica i comentari va ser una revista cultural que els anhels dels seus editors era convertir la capçalera en un reflex del setmanari barceloní *Mirador*. *L'Om* es definia com un mitjà d'esquerres i aglutinador del sector liberal de les persones que combregaven amb aquest pensament a la ciutat:

«El manresà d'esperit liberal, ha de ser subscriptor de l'Om (...) [que] es complaurà a establir el canvi amb totes les publicacions que ho desitgin, sigui quina sigui llur ideologia».

Seguien un estil que barrejava elements de sàtira semblant a *El Be Negre* i una font d'intel·lectualisme modern com *Mirador*. Un projecte que casa a la perfecció amb la personalitat i l'estil periodístic de Planes.

Plandes va participar en un article en aquest setmanari en el seu primer número. El seu amic Vicenç Prat li va obrir les portes a *L'Om* amb la idea que pogués enviar alguns articles des de la ciutat comtal, seguint un model semblant a la secció *Crònica de Barcelona* que havia signat a *El Pla de Bages*, i que posteriorment també ho faria a *El Dia*.

Però finalment, només apareix en les pàgines d'aquest quinzenari una peça que era un refregit d'un reportatge que havia escrit dos mesos abans al diari barceloní on treballava, *La Noche*. L'article es titulava *Carco i Henry de Montherland* i el precedia la capçalera de la secció *De Canaletes al Born*, dos emplaçaments referencials de les dues ciutats.

La peça és una crítica literària sobre *Printemps d'Espagne* (1929) de Francis Carco i *La petite infantine de Castille* (1929) de Henry de Montherland. Aquestes dues obres parlen sobre Espanya però tenen força pàgines que intenten fotografiar la realitat social que es viu a la ciutat comtal, especialment en alguns barris.

Però Planes opina de forma crítica que les paraules que plasma sobre les pàgines dels seus llibres no s'ajusten a la realitat social de Barcelona. Considera que són superficials i que projecten «una

impressió cinematogràfica», que no aprofundeix en el tema en qüestió que narra i que agafa els trets que sobresurten per ensenyar-ho al lector.

Fonamentant-se amb això que diu, explica el trajecte que va fer Carco que va passar pel Paral·lel i el Passeig de Gràcia, entre altres llocs, quan va posar els peus a Barcelona per 'amarar-se ' de la societat i poder escriure unes quantes pàgines com si veritablement ho conegués i hagués extret unes conclusions després dies d'observació.

La crítica se centra més en Carco però l'estén a Montherland. Amb Carco ja havia coincidit anteriorment. Segons Finestres, «l'obra de Carco *La 'belle vie' en Barcelona*, té un interès especial perquè Planes va tenir l'oportunitat de tractar l'escriptor francès tot acompanyant-lo pel Barri Xinès quan Carco vingué a documentar-se. D'aquestes visites noctàmbules, Planes en prengué interessants notes, recuperades posteriorment a *Nits de Barcelona*».

Però en la crítica vol destacar que van ser aquests dos escriptors francesos els que es van dedicar a projectar llum sobre temes foscos pels autors catalans com per exemple, els invertits i les prostitutes. En canvi, deixa en evidència els escriptors del país que, per raons òbvies, coneixen millor el territori i la societat en què viuen. Els hi recrimina que no participessin en fotografiar i donar a conèixer la vida que succeeix en els barris més marginals i pobres de Barcelona.

Tot el que fes olor a antic i que no segueixi el corrent dels aires de modernitat que bufen a la ciutat comtal ho rebutja, i més si és una visió encarcarada i tradicionalista com la que imperava en la majoria d'autors autòctons que no s'atrevien, per la pudor que sentien, a tractar un seguit de temes reals i presents en la societat.

«Amb pocs dies de diferència, Francis Carco ha publicat el seu llibre *Printemps d'Espagne* i Henry de Montherland *La petite infantine de Castille*. Són dos llibres sobre coses d'Espanya i en tots dos es dedica una especial atenció a la ciutat de Barcelona.

Carco ja va donar un avenç de la seva obra en el setmanari parisenc *Gringoire*, on va publicar quatre grans capítols en forma de reportatge trepidant sobre la 'belle vie à Barcelone'. Aquest 'avant-gout' del seu llibre va indigestar de bell antuvi una sèrie de comentaristes locals. Que si la mala fe, que si les ganes de buscar cinc peus al gat... Els articles de Carco sobre Barcelona tenen un gran defecte: és que no estan gaire ben fets. Més clar: que són molt inferiors a l'obra general de l'autor de *Jèsus Lacaille*. Carco va passar massa de pressa per Barcelona. Va tenir el temps just de treure'n una impressió cinematogràfica. Els seus escrits es ressenten precisament d'aquest cinematografisme. L'home no va disposar de la calma que li convenia per veure, per adonar-se del que era Barcelona. Arribà al Baixador del Passeig de Gràcia amb un itinerari ja assenyalat, a base de Paral·lel, de carrer del Cid i de carrer de Migdia, i l'escriptor va treure tot el partit possible de la seva ràpida visió.

Situar-se davant del llibre de Carco amb una posició patriòtica i xovinista, és exagerat. Creure que Carco va venir a Barcelona disposat només a treure els drapets al sol als nostres estimats conciudadans, és simplement ridícul. Jo crec que el llibre de Carco es pot combatre molt i molt, però només des d'un punt de vista literari.

Al cap i a la fi, no conta res més del que ha vist. Hi haurà en alguns fragments una certa

complaença en carregar el color, però, qui gosarà retreure-li aquesta normalíssima vel·leïtat d'artista? Per la meua part, ho repeteixo: *Printemps d'Espagne* no m'acaba d'agradar. No per les seves punibles falsedats, ni per la pretesa visió pejorativa, sinó purament i simplement per motius d'ordre literari. Seria grotesc de pensar que Francis Carco hagués vingut expressament a Barcelona per a retreure'n els 'magueraux', els invertits i les prostitutes. Cal conèixer només una mica la seva obra per a veure que aquests són els seus herois predilectes. El que li ha passat, simplement, és que no domina la gent de l'Arc del Teatre i de 'La Criolla' amb la mateixa precisió que el personal i el paisatge de la 'rue Pigalle' i de la 'Place Blanche'.

Unes reflexions molt semblants es poden fer sobre *La petite infantine de Castille*, de Montherland. Fa l'efecte que ja començaria d'ésser hora que la nostra gent s'adonés que aquest món i aquestes habituds que ens vénen a 'descobrir' els escriptors estrangers, existeixen realment a Barcelona. El fet que els literats locals, víctimes d'un ridícul pudor imposat per alguns crítics influents i per la majoria de lectors catalans, no s'atreveixin a atacar certs temes i certes realitats de la nostra actualitat ciutadana, enormement vius, no dóna cap dret per posar-nos a cridar com uns desesperats cada vegada que vingui un senyor de més enllà dels Pirineus, i, a la seva manera, descrigui l'aspecte tèrbol, ple de color i de caràcter, de la vida barcelonina».

(«Carco i Henry de Montherland», *L'Om*, 15-4-29)

12. LES CRÒNIQUES NOCTÀMBULES

Algunes de les temàtiques que Planes es va centrar més i va despuntar amb la seva prosa fresca i realista, van ser les cròniques noctàmbules. La vida de cabarets, *music-hall*, i bars, que hi havia a Barcelona en el període d'entreguerres, i l'ambient bohemi, el van captivar des del primer moment en què posa els peus a la ciutat comtal.

Barcelona estava emergint en els darrers anys de la dictadura de Primo de Rivera. Van millorar les comunicacions i la ciutat s'anava obrint a les tendències i corrents que arribaven procedents d'altres països. L'exposició universal del 1929 va resultar ser la confirmació d'aquest pas endavant. En els seus articles sobre la vida nocturna, aconseguí mostrar al lector la Barcelona moderna, que s'està despertant, i els nous ímputs socials que arribaven de Londres o París i que es congreguen en els locals d'oci vespertí.

A *Nits de Barcelona* publicat el 1931, Planes va recopilar en un llibre l'ambient que batejava en la vida nocturna de l'època. Ho va fer a través de catorze textos, cada un dels quals està situat en un local nocturn com Granja Royal i Café Catalán, entre altres. En l'obra, hi ha un capítol especial dedicat a la seva estimada Rambla, el «final obligat de les nits de Barcelona, tant en la literatura com en la realitat».

En el llibre, el manresà juga amb la realitat i incorpora elements literaris que fan un còctel deliciós pel lector. El pròleg el va escriure el seu gran amic Josep Maria de Sagarra, i el colofó va anar a càrrec de Carles Soldevila. El pintor i escenògraf Oleguer Junyent es va encarregar d'il·lustrar-lo.

A la premsa manresana també hi trobem articles sobre la vida nocturna barcelonina. Va aparèixer un text que parla sobre el local de La Criolla, i que forma part de *Nits de Barcelona*. Anteriorment a la publicació del llibre, ja havien aparegut cròniques al diari com *Nit de revetlla*, i *Les matinades de l'Olímpic Bar* que mostraven la seva vivència nocturna i l'ambient que es respirava a Barcelona. Es pot apreciar els fonaments de les cròniques nocturnes que, més endavant, ajudarien a inspirar *Nits de Barcelona*.

Planes freqüentava de manera habitual locals nocturns. I a partir d'aquesta coneixença, aconseguí recrear els ambients que va veure constantment a través dels seus ulls i transportar al lector al lloc dels fets.

12.1. Nits de revetlla

Nits de revetlla és una crònica que escriu Planes sobre les nits del 23 de juny, la nit de Sant Joan, i la del 28 de juny, que l'endemà és Sant Pere. Surt publicada a *El Pla de Bages* el 3 de juliol. Considera que els barcelonins viuen amb molta emoció aquestes dues revetlles. I fa un trajecte pels carrers de la ciutat i cospa l'ambient festiu i alegre de la gent. Es deixa endur per la màgia del moment i això queda reflectit en l'article. El recorregut comença de nit i acaba de dia. Ho fa a la Rambla, que és també l'última parada a *Nits de Barcelona*:

«Jo comprenc perfectament que en unes nits així, l'home més escèptic del món se senti una mica poeta. Tota la ciutat es converteix de retruc en un tema literari de primer ordre. Els fanalets venecians, els balls de carrer, el piano de maneta que amenitza una tonada sen-

se font i sense aigua... Tot, tot, fins als vulgars tramvies estan xops de literatura. (...) I us en-
amoràrieu tremendament d'aquella altra qui, una mica borratxa, entona a grans crits una
variant de *L'airet de la matinada*, sota la desautoritzada mirada dels papàs...

(...) El carrer està tot guarnit i les serpentines que baixen dels arbres sembla que us volen
entortolligar el cor en aquell remolí de festa. Amb els amics ens entretenim a filosofar. Una
noia estupendament es creua amb nosaltres i, al seu pas, s'esvaeixen totes les nostres preo-
cupacions filosòfiques. (...) La seguim amb la vista fins que la veiem en els braços d'un pos-
sible dependent de *colmado*, que se l'endú vorera amunt al trot lleuger d'un pas doble. Per
un moment -ai, l'home és feble!- donàriem cinc anys de vida per tal de saber ballar.

(...) passen tot de gent agafats pel braç. A alguns, encara els queda alè per a anar cantant.
Passen uns taxis plens de cares llargues i ulleroses. Els crits dels venedors de periòdics us fe-
reixen esgarrafosament les oïdes.

(...) Van amb els llavis despintats i el blau que els circumda els ulls és natural. Res de *rimel*.
Parlen un francès que fa de molt bon entendre. Diuen que s'han divertit molt. Nosaltres
també ens hem divertit molt. Tota la gent que, amunt i avall, passa per la Rambla, també
s'ha divertit molt.

El sol està ja molt enlaire i la nostra ombra es projecta en terra perfectament definida».

(«Nits de revetlla, *El Pla de Bages*, 3-7-26)

12.2. Les matinades de l'Olímpic Bar

Les matinades de l'Olímpic Bar descriu el que succeeix en una nit a l'interior d'aquest local
barceloní. A diferència de *Nits de revetlla* que relata el que passa en aquelles dues nits concretes
que només se celebren una vegada l'any, la crònica sobre l'Olímpic Bar es pot donar perfectament
en qualsevol matinada de l'any. Això permet que el lector pugui copsar amb només un article,
l'ambient que es vivia en aquest local cada cop que pujaven la persiana.

És el text que surt publicat a la premsa manresana amb més similituds amb els que apareixeran
posteriorment en *Nits de Barcelona*. Com en el llibre, delimita les seves aventures noctàmbules en
un local de la ciutat on ell és coneixedor de la clientela i de l'ambient que es respira.

Fruit de l'observació, fa una fotografia del prototip de gent que sol anar a l'Olímpic Bar: homes
amb esmòquing acompanyats de la seva parella francesa. Els personatges que tenen més ressò en
la història que explica són l'escriptor, pintor, periodista i dramaturg i una de les persones que va
encapçalar el modernisme a Catalunya, Santiago Russinyol i l'escriptor i filòsof, Francesc Pujols.

Planes va trenar amistat amb intel·lectuals de l'època com Russinyol i Pujols. El manresà ja havia
admirat a l'autor de *L'auca del senyor Esteve* en l'article *El meu gra d'arena* publicat a *El Pla de
Bages* el gener de 1926. Uns dies més tard, també havia escrit una crònica sobre la seva visita a
casa de Russinyol, per tal de convença'l que visités Manresa que la ciutat li volia retre un
homenatge. En el cas de Pujols, el va fer aparèixer en algun article a *La Publicitat* i a la revista
Imatge:

«Cap allà a les dues de la matinada, quan les bones persones ja fa estona que dormen i les altres estan davant del dilema de si perden o no la nit, comença a reunir-se la penya nocturna de l'Olímpic Bar. En *aquella* taula del racó ja fa estona que la barba florida de Santiago Russinyol hi posa una nota grave. De seguida arriba En Francesc Pujols, amb el seu aire sorreguer de sagristà. D'un sagristà que ve del Liceu, entenem-nos; perquè En Pujols sempre ve del Liceu.

(...) Queda formada, doncs, la *penya*; l'habitual, la tradicional, perquè sempre hi cauen contertulians ocasionals i reessagats, com el qui escriu aquestes ratlles, per exemple.

(...) L'Olímpic Bar, a primeres hores de la matinada, té allò que se'n diu un cert aire. Hi pugen els senyors de l'*Excelsior*, tots carregats d'esmòquing i de senyora francesa. Les ampolles de xampany, en destapar-se, fan un soroll discret i civilitzat, i si no fos alguna riallada massa considerable de qualque senyora del país, el *cert aire* que hem esmentat més amunt seria una cosa definitiva.

(...) En Russinyol, pel seu compte, engega unes quantes cançons-caricatura d'allò més reeixides. Valdria la pena de fer hores de camí per a sentir a Don Santiago quan està en ple ús de les seves facultats.

(...) Les hores passen volant, està clar, i no us adoneu que les distingides mangueres municipals ja han enxarolat tot el Passeig de Gràcia. És qüestió d'anar se'n al llit. En Moragues explica encara la darrera anècdota i tot rient encara, sortiu al carrer. Els tramvies de Gràcies comencen a baixar amb una continuïtat molt significativa».

(«Les matinades de l'Olímpic Bar», *El Pla de Bages*, 17-2-27)

12.3. La Criolla

L'article del cabaret de *La Criolla*, que es va reproduir al diari *El Dia*, va ser l'únic tastet de *Nits de Barcelona* a la premsa manresana. Aquest local barceloní era el centre de pelegrinatge de l'oci nocturn de la ciutat:

«Un dels punts de referència en qualsevol crònica- independentment de si és de tipus literari o periodístic- de l'oci nocturn barceloní a principis dels anys 1930 és el mític cabaret La Criolla ubicat a tocar del port. (...) centenars de viatgers durant les seves visites a la ciutat, feien d'aquest cabaret una de les seves parades obligatòries gràcies a la permissivitat i la relaxació de costums dins de les seves parets i a la polifacètica galeria de personatges que omplien les seves nits i que incloïa des de prostitutes a transvestits, passant lladres, mariners i músics de jazz», (Corral, 2015).

El text publicat a *El Dia* sobre aquest cabaret només hi apareixen els primers paràgrafs. Reflecteix l'ambient que es respirava en el carrer del Cid, on hi havia La Criolla.

«Tot el carrer queda tenyit d'una vermellor que li dóna un to fantàsticament irreal. (...) El personal que circula per la calçada i els invertits i les prostitutes que s'exhibeixen per les vo-

res, participen d'aquest bany de vermell brut i queden decoratius, estilitzats. (...)

Davant d'un espectacle semblant -penseu- poden passar perfectament dues coses. Primera: que qualsevol dels vianants es tregui un ganivet de set molles i faci un assassinat esgarriós, allà mateix, als vostres nassos. Segona: que tot d'un plegat aparegui un senyor en mànecues de camisa, pantalons de golf i ulleres de carei i, servint-se d'un altaveu, doni una ordre terminant: S'ha acabat l'escena! Llavors, un equip d'obrers apareixeria i en un tres i no res desmuntarien totes aquelles façanes- que serien fetes de cartó pedra-, els actors s'anirien a desmaquillar i canviar de roba i els operadors enfundarien tranquil·lament les seves màquines».

(«La Criolla», *El Dia*, 20-7-31)

13. UNA PORTA D'ENTRADA A LA MODERNITAT

La multitud de nits que va viure a la ciutat comtal, amb la complicitat de Sagarra, escoltant jazz, un dels símbols que caracteritzaven la modernitat del període d'entreguerres, o qualsevol música que toquessin, va ser la llavor perquè s'interessés pel món dels artistes. Planes va observar i va saber copsar els nous estils artístics, i les modes que s'importaven d'altres territoris, sobretot dels Estats Units, com el charleston i el black bottom. Aquests nous corrents brollaven, en gran mesura, en els cabarets, i les sales de ball, on Planes freqüentava.

Els nord-americans havien sortit reforçats del transcurs de la primera Guerra Mundial i van viure els anys de bonança que van donar nom als feliços anys 20. La indústria cultural americana ja era una potència i el seu impacte a la resta de països va ser evident, i Barcelona no en va ser una excepció. Va ser un moment d'explosió de les modes socials i de gustos com els cabarets i els còctels, etcètera. El cinema va ser un canal de comunicació molt potent per transmetre els nous ritmes i corrents que brollaven de la pantalla.

Per la seva condició geogràfica, és lògic que les diferents modes sempre arribessin abans a Barcelona i tardessin més en les poblacions més allunyades. Per tant, Manresa encara li quedava lluny aquests corrents però Planes les va voler acostar. A través dels seus articles, va intentar retallar les distàncies que separen la capital del Bages i la ciutat comtal. Va voler que el lector manresà veiés el que ell havia observat i fer-lo partícip de la modernitat que s'estava gestant a Barcelona. Va ser una porta d'entrada a través dels artistes a la modernitat que impregnava la ciutat comtal.

També va voler acostar una realitat que a Manresa no hi era, i poder ampliar la visió del món dels lectors. Una bona mostra són articles com *Riss, el "barman" del Diable* on explica l'espectacle i el joc il·lusionista que crea un cambrer amb tot tipus de begudes, i el de Harry Wills, que parla sobre un ballarí i l'estilització humorística de la dansa. Era molt difícil que aquest tipus de personatges que formaven part dels nous aires de modernitat que creixia Barcelona, encaixessin i poguessin existir en una societat més tancada i menys cosmopolita.

13.1. Riss, el «barman» del Diable

Riss va ser un dels il·lusionistes europeus més prestigiosos en el període d'entre guerres segons les crítiques elaborades des de Londres, París i Berlín i que va aterrar a Barcelona per oferir un dels seus espectacles. Segons Planes, l'impacte que va tenir en la societat de la ciutat comtal va ser tal que durant uns dies només es parlava d'aquest il·lusionista.

Planes va quedar captivat pels trucs que va dur a terme i per com era capaç de convertir l'aigua en tot tipus de begudes. A *El Pla de Bages* va escriure un article on descriu amb precisió i tot tipus de detalls una part de l'espectacle i de les il·lusions que crea per deixar el públic embadalit. D'aquesta manera va compartir i donar a conèixer el muntatge de Riss perquè els lectors manresans poguessin gaudir, encara que fos d'una altra manera, del show de l'il·lusionista.

Després de la funció que va fer a l'Olímpic Bar, Planes va tenir l'ocasió de conversar amb ell i va poder oferir als lectors una aproximació per intentar entendre algun dels trucs de Riss:

«L'aigua del gerro, en passar als vasos i a les copes, es converteix, a voluntat de Riss, en rom, conyac, menta, chartreuse, vi blanc o negre, xampany, cafè, llet, cervesa blanc o negra, *ponche* fred o calent, xocolata, pernod d'abans de la guerra, aigua mineral, etc. Totes aquestes begudes són ofertes al públic el qual pot apreciar perfectament la seva bondat. Com a truc final, Riss col·loca dos gerros grans plens d'aigua, a banda i banda de la pista. Ell se situa al fons, i al fer un signe amb la mà, l'aigua dels dos gerros es converteix simultàniament en tinta.

Tot aquest treball el fa amb una netedat tal, que ens deixa veient visions. Ah! I ens descuidàvem de dir que tant la tinta com les begudes són convertides novament en aigua si a Riss li plau així.

(...) Riss és francès, fill de París. Com a bon parisenc, és simpàtic i xerraire. Fa trenta anys que actua com a il·lusionista. Va passar-se deu anys estudiant la manera de realitzar el truc dels licors, el qual fa set anys que ve exhibint. En estudiar la forma de produir el *ponche* calent, en poc més es torna orb. Va passar vuit dies completament privat de la vista. El seu truc -diu- és a base de destil·lació, no de reaccions químiques.

(...) Riss va dedicar-nos una sessió íntima de jocs de mans. En va fer tres. El darrer, sobretot, en el qual ell no intervingués per res, puix que totes les manipulacions vaig fer-les jo, al seu dictat, és la cosa més extraordinària que he vist en tota la meua vida.

Havia arribat l'hora d'anar a sopar. En acomiadar-nos, li vaig dir: -Senyor Riss, passi-ho bé. Ah!, i doni records al Diable, quan el vegi.

Riss somrigué, s'alçà el coll de l'abric, i va desaparèixer Ronda de Sant Pau avall».

(«Riss, el «barman» del Diable», *El Pla de Bages*, 15-1-27)

13.2. El Rei del Charleston

El charleston va ser un dels balls més representatius dels feliços anys 20. Va ser un ball extravagant que va encaixar a la perfecció en els nous aires que s'imprimien en una època de molta bonança econòmica. El charleston tenia un ritme sincopat en què s'alternen les cames i els braços amb una mobilitat dels peus. Es va dir així perquè va ser originari de Charleston, una població de Carolina del Sud, i era originalment ballat pels afroamericans a principis del segle XX. Però no va ser fins a la dècada de 1920 que va comptar amb una gran popularització. I es va estendre ràpidament per Europa en el 1925, gràcies a l'aparició de films com *Révue nègre* de Joséphine Baker.

En el cas de Barcelona, hi havia una acadèmia de ball que ensenyava el charleston. Un dels propietaris, conegut com a Bubby, va ser empresonat per presumptament haver amenaçat de mort a la seva sòcia de l'empresa. Arran d'aquest fet, Planes va voler posicionar-se públicament i va defensar el seu amic afroamericà en l'article *El Rei del Charleston*, però sempre amb un punt irònic.

El manresà no va oferir cap argument de pes per creure amb la innocència de Bubby, sinó que fa un seguit de comentaris sobre la personalitat afable, tranquil·la i mansa d'aquest professor d'acadèmia. Amb això reforça la tesi que és incapaç de cometre una atrocitat de tals magnituds.

Planes enlaira a Bubby com a rei del charleston. Opina que va ser ell el qui va introduir aquest ball a la ciutat comtal i que va suposar un «fet sensacional en els annals de la vida barcelonina». Ho diu fent gala de la seva ironia exagerada que tant el caracteritza.

Juga amb el concepte que el charleston és un element que injecta prestigi, glamur a la societat del país. I entronitza el ball com un fet indispensable per qualsevol territori. Aquest ball era un símbol de la modernitat. Per tant, Barcelona podia ser analfabeta però el més important era que el charleston impregnés els locals nocturns de la ciutat.

Un altre element important en l'article i que va estar molt viu en aquella època, va ser el conflicte i les barreres existents entre la societat negra i la blanca. Com a rerefons s'observa aquest debat de la superioritat blanca i de les classes benestants però que Planes s'encarrega d'esberlar a través de l'exemple del charleston.

Agafa aquest ball per mostrar la hipocresia i l'estupidesa del discurs de supremacia blanca i de la jerarquia d'ètnies. Destaca que les dones de classe social alta van anar a l'acadèmia de Bubby a aprendre un ball originàriament negre i que van passejar el charleston per les pistes de ball dels hotels més luxosos de Barcelona. També escriu que és un negre el que va haver d'arribar a la ciutat per civilitzar-la una mica més i què ningú li ha de sorprendre aquest fet perquè el món està canviant i està adoptant noves formes:

«Un dia, unes mans femenines varen posar-me davant dels ulls una targeta que deia: Bubby y Margot, profesores de Charleston y Bailes Modernos. Al cap d'uns moments vaig fer la coneixença personal amb Mr. Bubby, aquest negre nord-americà que ara ha estat detingut per haver amenaçat de mort a la seva amiga i codirectora de l'acadèmica coreogràfica. (...) Jo crec molt capaç al negre Bubby d'amenaçar de mort a qualsevol. Al cap de cinc *whiskys* i de mitja dotzena de còctels, tots els mortals estem en disposició de fer promeses sinistres en relació a la vida del pròxim. Ara, pel que fa a portar a la pràctica aquests propòsits, no tinc gaires escrúpols en equiparar les meves qualitats agressives a les del negre en qüestió. Mr. Bubby és d'una innocència i bona fe doblement xocants en un home que tragina una cara tan concretament antropòfaga.

(...) Ell és el que va introduir el charleston a Barcelona. Això, que dit així, plenerament, sembla una cosa sense cap transcendència, constitueix un fet altament sensacional en els annals de la vida social barcelonina. Totes aquestes dametes que ara es poden enorgullir de moure els peus amb un ritme encisadorament salvatge, en els halls del Ritz, del Magèstic, de Can Llibre, i en els de tots els balnearis que tenen vergonya, on han après d'adaptar-se a la melodia del charleston? A l'acadèmia de Mr. Bubby, no ho dubteu.

(...) Jo opino que mantenir entre reixes la preciosa personalitat de l'introduïdor del charleston a aquest port de la Mediterrània, hauria constituït una imperdonable desatenció envers aquest nucli adorable, que actualment, gràcies a les lliçons del pobre negre, sap fer quedar-nos bé davant de la civilització.

Oh, no us en rigueu! Ni cerqueu tampoc frases enginyoses al voltant del fet que sigui precisament un negre el que hagi vingut a civilitzar-nos una mica més! Tots sabem al so de quina tonada es mou el món en l'actualitat. Què en trauríem de tenir metro, de posseir una

grave col·lecció d'autors grecs i llatins, de contar entre nosaltres amb una pila de personalitats que són mirades amb reverència més enllà de les fronteres, si no sabéssim ballar el Charleston? (...)

Als ulls d'un estranger, el seu concepte de la nostra civilització serà molt més favorable si es topa amb un poble que ja s'ha fet seu el charleston, que no pas si es trobés amb un país sense analfabets, però que encara balla els rigodons.

Per això jo també no he pogut per menys de lamentar el seu empresonament i celebrar la llibertat de l'amic Bubby. És un negre tan simpàtic, tan decoratiu, que si el nostre Ajuntament tingués un sentit més modern de les necessitats urbanes, el subvencionaria perquè donés un *cachet* de distinció i de cosmopolitisme als nostres cabarets i als llocs on sol concórrer aquesta gent tan estimable, que, ai!, ha comprès perfectament l'amable habitud d'anar a dormir tard.

(«El Rei del Charleston, *El Pla de Bages*, 23-8-26)

13.3. Harry Wills

El març de 1927 surt publicat una entrevista amb el que es pot considerar el mànager o algun representant del ballarí nord-americà Harry Wills que actua en el Teatre Còmic de Barcelona. No sabem amb exactitud amb qui manté el diàleg perquè no ho diu amb cap moment. Però tal com s'observa en el rumb de la conversació i les respostes de l'entrevistat, ho fa amb una persona propera que vol promocionar l'espectacle de Wills.

La peça està formada íntegrament pel diàleg entre entrevistador i entrevistat. Planes, anteriorment havia realitzat entrevistes en la premsa manresana molt formals, i amb l'entradeta de presentació del personatge, les preguntes i respostes i l'acomiadament de l'entrevistat com se solia fer en aquest gènere. Però en el text *Harry Wills*, no apareix cap informació inicial que serveixi per situar al lector. D'aquesta manera, el receptor tampoc pot entendre la importància que té l'entrevistat i els motius pels quals se l'entrevista. Planes vol oferir una entrevista trencadora, que ressalta exclusivament la part de conversació que s'ha dut a terme.

El manresà va descobrint a mesura que es va desenvolupant la conversació qui és el personatge. En un principi, creia que li parlaven del boxejador dels Estats Units, Harry Wills, un esportista que va aspirar al títol de campió dels pesos pesants però que no el van deixar batre's en la lluita per tenir la pell de color negre.

Com dèiem, al llarg de l'entrevista i cada cop que va preguntant, va aconseguint treure informació sobre el ballarí. Segueix una estructura senzilla, amb un diàleg poc enrevessat i complex. Està plegat de frases breus que fan que el text es llegeixi amb molt ritme, amb facilitat i sigui entenedor. Però malgrat aquesta senzillesa, hi apareixen algunes reflexions de rerefons sobre la societat. L'entrevistat considera que la ciutadania s'encarrega d'atribuir i de vestir amb valors, coneixements, continguts, i filosofies els llibres i els balls perquè pugui generar un interès en la gent:

«- Harry Wills?

- Sí, senyor, Harry Wills.

- El negre boxador?
 - Res d'això. El blanc ballarí del Teatre Còmic.
 - Ah, molt bé. I què vol dir-ne d'aquest senyor?
 - Moltes coses. Primera: que és un personatge molt important.
 - Important?; per què?
 - No s'hi encaparrí. La gent són o deixen d'ésser importants, simplement. No es preguntí mai el perquè; pot trobar-se amb moltes sorpreses.
 - No ho entenc, però vaja, és igual. A veure, digui, doncs.
 - Vaig. Que és el millor ballarí que ha passat per Barcelona.
 - I res més?
 - Ah, no en té prou amb això?
 - Home, no, francament. No podria dir-ne més coses?
 - Amb molt de gust. Coneix a Chevalier, vostè? Sí, oi?; doncs Harry Wills és el Chevalier del ball. És la caricatura, l'estilització humorística de la dansa. (...)
- Una època que fa veure que entén a Picasso i a Cocteau, ha d'acceptar per força a Harry Wills.
- Picasso, Cocteau, Wills..., vol dir que és lícit d'emular aquests tres noms sota d'una mateixa idea?
 - Completament. I que cap d'ells es pot ofendre del companyonatge que li atribuïm.
 - A veure, a veure, expliqui's...
 - Vostè coneix el jazz, oi? I el charleston, i el black bottom. Doncs bé. L'art d'Harry Wills és la posició irònica davant de tot això.
 - Així digui que es tracta d'un ball filosòfic...
 - No és ben bé això, Harry Wills, balla, simplement. La filosofia li posem nosaltres.
 - Caram, quina gràcia!
 - Oh, no s'esveri. El món sempre ha anat així. Uns homes, els genis, han fet les coses i prou. Després, han vingut uns altres homes i les han explicades.
 - N'està segur?
 - Està clar! Vostè es creu que Cervantes sabia tota la filosofia que enclou el "Quixot"? I ca!. La filosofia l'hi hem trobat nosaltres.
 - Dispensi. Em sembla que ens embarquem.
 - Té raó. També m'ho sembla a mi.
 - Pleguem, doncs?
 - Pleguem».
- («Harry Wills», *El Pla de Bages*, 1-3-27)

14. EL LLIGAM AMB MANRESA

Tot i estar vivint i treballant a Barcelona, no perd mai el vincle amb Manresa. No es vol desentendre de la vida social, política i cultural que viu el territori i viatja fins a la capital del Bages de forma ocasional. Tot i que la premsa manresana el pagaven per escriure *Cròniques de Barcelona*, uns articles sobre la cultura i social de la ciutat comtal, feia contínues excepcions i buscava la manera per parlar de Manresa. Si no s'ho feia venir bé per trobar algun element on oferir una vaga pinzellada de la ciutat, com l'article *Les Compagnons de Notre Dame*.

Dins de *Crònica de Barcelona*, important va ser el text *Que passa a Manresa?* que contesta de forma indignada un article publicat al setmanari *Seny*, portaveu dels carlins al territori, que deia que la ciutat s'havia pervertit. Planes fa gala d'un torrent de paraules que denoten el seu malestar per les vexacions i les difamacions cap a Manresa i mostra una estima i un respecte cap a la seva ciutat natal.

Els primers anys de Planes a Barcelona coincideixen amb la seva etapa més prolífica en la premsa manresana. A part de les peces que escriu en el marc de *Cròniques de Barcelona*, també publica altres articles purament manresans com: *L'alt valor social del Te dansant*, on fotografia amb un punt sarcàstic les reunions de les elits burgeses per prendre una tassa de te; i altres articles que són uns elogis a persones nascudes a Manresa i amb uns llaços, més o menys estrets d'amistat, com Ramon Martí Farreras i Joan Casassayas.

Divertida va ser *Quinze minuts de conversa amb Santiago Russinyol*. Abans i després de la conversa, una crònica que relata sobre la visita que va fer ell i Farreras a casa de l'escriptor Santiago Russinyol per tal d'informar-lo que a Manresa li estaven preparant un homenatge i van intentar convença'l perquè hi pogués assistir.

Plandes estava al corrent de tot el que es movia a Manresa. Seguia l'actualitat de la ciutat, una prova és la crítica que va fer als Amics del Teatre adreçada a un dels programadors dels espectacles per haver censurat una obra que s'havia presentat a Vic i Sabadell. Un altre exemple de la seva incidència i vinculació a Manresa va ser la disputa que hi va haver amb el seu company d'*El Pla de Bages*, Fidel S. Riu Dalmau a les pàgines del mateix diari.

A mesura que passaven els anys, Planes anava ascendint en la seva meteòrica carrera periodística i els escrits a la premsa comarcal es van reduir de forma considerable. Però tot i així segueix publicant articles de forma irregular i algun dels quals, Manresa o algun manresà eren els protagonistes. En les pàgines de *La Publicitat* i de *Mirador*, va escriure articles que tracten alguna temàtica manresana i que van aparèixer en les pàgines d'*El Dia* com *Una visió de Manresa*, on destaca el llibre que van publicar els seus dos grans amics manresans Vicens Prat i Anselm Corrons, i plasma uns trets característics de la societat del territori; i el comentari on lloa el Conseller d'Economia i Agricultura de la Generalitat de Catalunya, Lluís Prunés, que havia sigut durant tota la seva vida, botiguer de Manresa.

En línies generals, en aquests articles que parla de Manresa i la seva ciutadania tracta tot tipus de temàtiques que demostra que és un periodista polièdric i amb una gran potència intel·lectual. Radiografia, sempre amb un punt irònic i sarcàstic, la vida social i la psicologia dels manresans, i també s'observa la seva faceta cultural i política.

En aquest capítol, també es mostra el vessant teatral de Planes i la seva repercussió que té a Manresa la presentació de la seva obra de teatre al Conservatori, *L'home que s'havia de morir*. Es reproduïx l'article que publica exclusivament a *El Dia* un dia abans de l'estrena de la seva obra a Barcelona, així com els periodistes locals que parlen de la presentació del muntatge a la capital del Bages.

14.1. L'alt valor social del Te dansant

L'alt valor social del Te dansant és un dels articles més importants que publica Planes en la premsa manresana i en la que aconsegueix elaborar una fotografia dels comportaments de les classes benestants de la ciutat mitjançant les reunions on prenen te.

Aquesta beguda va néixer a la Xina i Anglaterra la va portar cap a les illes en el segle XVI. L'aristocràcia de diferents països d'Europa la van importar dels britànics i es van fer seva el costum de reunir-se per prendre el te als volts de les tres i les cinc de la tarda. Es va convertir en un esdeveniment social que també van adoptar posteriorment, les classes mitjanes. Normalment, les mestresses de la casa, convidaven els amics i, mentre bevien el te, aprofitaven per conversar sobre tot tipus de temàtiques.

Planes parla en aquest text sobre com es viu el costum de prendre te en la societat manresana. L'elecció d'escriure sobre aquest tema és clar: és un entreteniment social elitista, dels sectors més acomodats a escala econòmica, i per la seva condició benestant és fàcil creure que va ser participat de moltes d'aquestes reunions. Ell parla sobre les temàtiques que li criden l'atenció i té la necessitat de versar sobre el paper la seva opinió. Les modes o problemàtiques de sectors de la societat marginats o d'una condició econòmica més baixa no en sol escriure, almenys en els articles de l'etapa manresana.

Les trobades on es prenia te solien participar com hem comentat, un públic adinerat. Aquest mateix target era el que principalment consumia *El Pla de Bages*, persones amb un pensament ideològic afí a les idees que representava la Lliga.

Planes estava escrivint els articles en el marc de *Crònica de Barcelona* i va decidir canviar per primer i últim cop el nom original de la capçalera, i va publicar sota el paraigua de *Crònica frívola*. Aquest petit canvi el va realitzar per avisar als lectors del to frívol que empraria en el text.

En l'article, Planes també utilitza un to sarcàstic envers la societat manresana. «Els tes dansants, a més a més, ofereixen una avinentesa única per a dir mal de la gent. Quina bella cosa, dir mal de la gent! Constitueix, potser, la plasmació més alta de la civilització i de la sociabilitat. Un te dansant en el qual hom no malparli del pròxim, no és un te, ni dansant, ni és res».

El periodista parla del te dansant i de Manresa però ho fa amb un punt de distància. Ja vivia a Barcelona i visitava ocasionalment la capital del Bages. L'article va dedicat «a la gentil amiga M.O.», qui sap si també era una assídua en aquestes reunions:

«Amb una amable reincidència, veig que a Manresa, un cop passats els dies graves de Quaresma, hom torna a organitzar tes dansants. Molt bé, estupendament bé. Això és una

cosa perfectament ensopegada que no pot més que merèixer el meu modest, però sinceríssim aplaudiment.

Bé és veritat que en els tes dansants, el que menys interessa és el te. Tampoc a la dansa li escau un paper gaire important. És igual. La part més abellidora d'aquesta mena de festes va a càrrec dels *caussers* enginyosos, els quals amb la seva vèrbola brillant i florida assoleixen donar a la reunió un *cachet* altament distingit, un ambient amable de bany maria. Els veureu que, com alades papallones, van de taula en taula, de grup en grup; aquí deixen anar una frase feliç, allà un acudit insinuant. Les noies riuen i les mamàs somriuen.

Els tes dansants, a més a més, ofereixen una avinentesa única per a dir mal de la gent. Constitueix, potser, la plasmació més alta de la civilització i de la sociabilitat. Un te dansant en el qual home no malparli del pròxim, no és un te, ni és dansant, ni és res. Jo suposo que els meus amics que assisteixen a aquestes festes del *Mundial* hauran sabut posar-se al to escaient i si algun dia m'és permès d'acompanyar-los, podré escoltar les anècdotes més picants i els potins més salats de la setmana.

Ah, quina altra cosa no seria de Manresa si ens haguéssim adonat abans d'organitzar tes amb dansa! Amb tota seguretat que el senyor Merino no hauria dit, com ara fa poc, que som un *pueblo grande*. Tot és començar, però. Sense adonar-nos-en, d'aquí un quant temps tindrem engiponada una vida de societat que serà la joia de les famílies i l'enveja dels terrassencs. I com per art d'encantament sorgiran els cronistes especialitzats, els quals ens faran més alegre el viure, des dels periòdics locals. Jo enyoro molt aquelles elevadíssimes cròniques que escrivia el caríssim company De Pujades, entorn de les distingides reunions del Casino, ai!, de bona memòria.

Vinguin tes dansants, senyors! Amb això i els quaranta guàrdies municipals que ens prepara l'Ajuntament, Manresa agafarà tot un altre aspecte. I quan vingui un foraster, després de portar-lo a la Seu, a la Cova i al Casino, li direm, amb un escaient rubor d'orgull, com aquell qui no hi dóna importància: -Ara, sap?, anirem una estona al te dansant...»

(«L'alt valor social del Te dansant», *El Pla de Bages*, 7-5-26)

14.2. Una visió de Manresa

Alguns dels articles de Planes que van aparèixer a *El Dia*, ja havien sortit publicats anteriorment en algun diari de Barcelona. És el cas del text *Una visió de Manresa*, que havia sortit a la llum en la capçalera de la ciutat comtal, *El Mirador*, on treballava. Però també és significatiu que publicant per la premsa barcelonina dediquéssim ocasionalment algun article a tractar situacions relacionades amb Manresa.

Aquest article, lloa el *Llibre Verd*, una obra dels seus amics manresans Vicenç Prat i Anselm Corrons. I a partir d'aquí, destaca alguns dels aspectes psicològics que envolten a la ciutadania de Manresa:

«(...) Si alguna característica pròpia tenim, és una mena de pudor, que no té res a veure amb la modèstia, que ens priva de lliurar-nos a certes expansions d'eufòria comarcal. Per

exemple: els meu amics Prat i Corrons no m'han enviat cap exemplar del seu llibre, com jo tampoc els en vaig enviar quan, potser fa dos anys, també en vaig publicar un de llibre.

S'erraria el que considerés aquest tret del caràcter local com una possible tendència a la mala educació. No. La mala educació ens la reservem per ocasions més importants. El que passa és que en general, creiem que els amics en som massa d'amics perquè, sense més ni més, els obliguem, en certa manera a compartir les nostres febleses literàries.

Si els barcelonins hi reflexionen una mica, s'adonaran que en mig del brillant assalt de les comarques catalanes sobre Barcelona, el nom de Manresa i del Pla de Bages sona amb una grisor particular. Els empordanesos, els vigatans, els del Vallès, els tarragonins, els lleidatans, tenen un prestigi sòlid, colorit, que els destaca sense compliments. En canvi, els manresans-per culpa, potser, del nostre paisatge, tan modest- fem la viu-viu, sense piafar poc ni molt. Mancants de pintors que passegessin les gràcies del nostre país per les exposicions, faltats de literats que en contessin els seus mèrits i -si al meu amic Farreras i Duran no s'ha d'ofendre- diré que sense polítics que fessin brillar el nom de Manresa amb una resplendor singular, ens trobem, vulgues que no, obligats a tragar d'amagatotis el nostre orgull local.

Potser, aprofundint les qüestions, trobaríem en aquest peu forçat de discreció en què es mouen els manresans per Catalunya, l'explicació que un cert humor, la ironia i una por desesperada al ridícul siguin el refugi més planer, el tret més destacat del caràcter dels meus conciutadans.

Ens guardarem prou de dir si això és un mèrit o un defecte. En el pitjor dels casos es pot afirmar amb el cap ben alt que potser, és una comoditat. Una de les poques comoditats que ens permeten els nadius de la comarca més inconfortable de Catalunya».

(«Una visió de Manresa», *El Dia*, 18-6-32)

14.3. Què passa a Manresa?

Va fer un article que criticava el text *La ciutat alegre i confiada* que va publicar el setmanari manresà *Seny* (1921-1936), portaveu de la Joventut Carlista Manresana, i que va reproduir més tard el diari *Pàtria*.

L'article que va aparèixer a *Seny* mostra Manresa com a epicentre de la luxúria i fa un seguit de vexacions sobre la societat de la ciutat. Planes està dolgut sobre les paraules que versa l'articulista del setmanari. Fins al moment, no s'havia publicat cap article firmat pel Planes el qual destil·lés tanta contundència i força contra una persona i unes idees exposades. La resta de temàtiques que havia tractat Planes a *El Pla de Bages* eren temes culturals o socials però que seguien un estil amb molta formalitat però es nota que amb aquesta peça s'ha deixat anar i plasma sobre el paper la seva indignació.

Per mostrar el seu rebuig, vol deixar en evidència a l'autor i reproduïx algunes frases que ha emprat. També s'observa la versió més irònica del manresà vista fins al moment. Ja des del principi es nota com Planes domina la ironia, i és un recurs que seguirà utilitzant, i amb mestria, al llarg de

la seva carrera periodística.

El text de Planes es titula *Què passa a Manresa?* i surt publicat el 5 de juny de 1926:

«Cal veure l'enorme quantitat de pornografia que s'ha esmunyit a través de la prosa antipornogràfica de l'articulista. Si jo tingués filles, no permetria pas que llegissin aquest article d'intencions moralitzadores. Per altra part, estic esperant d'un moment a l'altre la notícia que a Manresa hi ha caigut una purificadora pluja de foc. Si hem de creure a l'articulista de *Seny*, la ciutat del Cardener s'ha convertit de poc temps ençà en una segona Gomorra, corregida i notablement augmentada.

(...) Hom parla d'uns balls de casino i d'uns tes dansants organitzats pels sàtirs, en els quals se'n va en orris l'honradesa de les mullers i l'honestat de les filles; allí no es deixa 'castedat per macular ni virginitat per desflorar'.

(...) Déu meu, Déu meu!, però què passa a Manresa? La darrera vegada que vaig venir-hi -farà cosa d'unes tres setmanes- em va semblar que tot estava en la més absoluta normalitat. (...) Però, pel que es veu en aquest curt espai de temps, totes les fúries de la luxúria i de la perdició s'han donat cita en la capital del Bages. Quines coses té la vida! Vet ací que els set pecats capitals, amb tot el seu ròssec de malvestat i de perdició, han cuitat a fer la maleta i cap a Manresa s'ha dit.

(...) Aquelles noies tan boniques i tan simpàtiques (...) van pel carrer 'indecentment vestides' i s'exhibeixen pels espectacles i reunions perversament maquillades!! I jo que temps enrere, tant les havia admirat i estava frec a frec d'enamorar-me platònicament de totes plegades!

(...) Els venedors de morfina, de cocaïna i de tota mena de drogues, deuen estar fent el seu agost. (...) En els cafès, societats i tota mena de centres de reunió, hom deu estar d'orgia permanent. (...) I en mig de tot això, els pobres redactors de *Seny* corrent adelerats amunt i avall, lívids, desencaixats, estirant-se desesperadament els cabells, els quals se'ls deuen haver tornat blancs en un dir Jesús.

Mentrestant, el Diable, el mateix, el veritable, l'autèntic Diable, vestit amb tot l'atrezzo del cas i còmodament assegut, cama ací, cama allà, a dalt de tot de la torre de Santa Catarina, deu presidir tràgicament aquest espectacle tremebund. De tant en tant, les seves sarcàstiques riallades s'enfilen cel amunt i els turons de Montserrat oscil·len lleument...»

14.4. Els 'Amics del Teatre'... amb censura?

Planes xoca de manera frontal amb Els Amics del Teatre, una entitat que es dedicava a programar les obres que veurien la llum en el teatre Conservatori de Manresa. S'indigna davant la visió del món i la moral que tenen, enquistada i arrelada a uns valors socials de molts anys enrere.

El molesta que apliquin la censura teatral a la funció *Comiat de Teresa*. A més, posa com a exemple Vic, ciutat tradicionalment molt més tancada que la manresana, i lloc on es va dur a terme el

muntatge.

L'obra que s'havia de representar a la capital del Bages era *Comiat de Teresa* de Prudenci Bertrana, un dramaturg modernista. La funció era un relat amb aspectes biogràfics de Bertrana, del seu pensament, i l'oposició entre creació i vida responsable. En referència a l'eix temàtic de l'obra, s'assemblava a *El desig de pecar* (1924) que havia elaborat anteriorment.

Ja portava uns quants anys vivint a Barcelona i consumint tot tipus d'espectacles. La llibertat artística que hi havia a la ciutat comtal era molt diferent de la que predominava a Manresa. Planes s'oposa a una visió tancada, curta de mires i enclavada al passat. Creu que no ha de passar absolutament res perquè una funció aparegui el divorci o l'adulteri:

«Fa l'efecte que l'obra de Bertrana, acceptada en principi, no podrà ésser presentada al públic manresà perquè, segons diuen, un senyor amic del teatre i animador entusiasta, ha trobat que *Comiat de Teresa* no s'ajustava a les regles de la moral estricta, que, segons ell, és l'única que poden pair els estómacs teatrals dels nostres espectadors.

Tenim motiu per creure que estimats amics nostres que formen part de la directiva dels Amics del Teatre local, no comparteixen aquest punt de vista purità. I és amb aquesta convicció que ens plau de posar damunt la taula el problema que planteja aquesta curiosa actitud.

És possible que una obra que accepten els Amics del Teatre de Sabadell i de Vic (fixin-s'hi bé, senyors: de Vic), no pugui ésser donada al públic de Manresa?

És que es pretén potser establir una moral teatral per a ús particular de la conca del Cardener? O bé hom considera que els manresans encara no estan en disposició d'apreciar altres delicadeses espectaculars que les que es moguin de l'òrbita tendríssima que assenyalen els angelicals espectacles per a infants?

Diem això perquè, si no ens han informat malament, resultà que el senyor al·ludit, en fer la tria de les obres que han de presentar-se al Conservatori, es distingeix més per la seva feina de rebutjar-ne, que no pas d'escollir-ne. Aquesta, no és possible perquè l'autor hi planteja l'adulteri. La de més enllà, és inacceptable perquè la protagonista no acaba casant-se i fent el viatge de nuvis a Montserrat ...

No negarem que aquest criteri, aplicat a una societat catòlica-recreativa, pot donar uns resultats immillorables, però tampoc podem negar que fa l'efecte que els socis dels Amics del Teatre de Manresa ja han traspassat fa temps l'època de la lactància i de les tendres emocions que els fornien els aficionats del Casal Regionalista o de la Joventut Carlista».

(«Els 'Amics del Teatre' ... amb censura?», *El Pla de Bages*, 21-3-31)

14.5. Les Compagnons de Notre Dame

Planes sentia una gran curiositat pel món de l'espectacle i una bona prova és que fins i tot, va escriure unes quantes obres teatrals. Abans de desenvolupar la seva faceta com a dramaturg, ja

havia publicat diverses crítiques teatrals. Ja es nota que Planes és un gran entès en la matèria, que domina el llenguatge i els conceptes que empra.

Les Compagnons de Notre Dame s'emmarca dins de la secció *Cròniques de Barcelona*. És un article que agafa com a subjecte la representació d'aquesta obra de teatre a la sala Romea de la ciutat comtal i aporta elements relacionats amb Manresa. Encara que sigui una referència breu o de passada, vol introduir algun concepte que estigui vinculat a la ciutat.

El text és una crítica teatral de la funció *Les Compagnons de Notre Dame*. Primer exposa el tema i el tipus de temàtica que tracta el director del muntatge, Henri Ghéon, i fa una pinzellada per la seva trajectòria vital. Classifica aquest espectacle com un teatre «d'amateurs, d'autors, d'actors i de temes purament catòlics», i després de presentar aquest concepte, el desenvolupa sobretot en paraules de Ghéon. El dramaturg explica que les arrels del teatre són religioses i reflexiona entorn aquest concepte:

«El dia de presentació dels *Compagnons de Notre Dame*, érem al Romea, si fa o no fa, un centenar de persones. El teatre tenia aquell aspecte desolat que sol haver-hi en tots els teatres quan s'hi representen sessions d'aquelles que en diem d'art pur. Això d'art pur és una cosa que escama molt el públic. A Manresa hem tingut ocasió de constatar-ho a bastament cada vegada que des dels diaris hem hagut de defensar un pròxim espectacle gairebé amb la punta de l'espasa».

Les comunicacions a principis del segle XX no eren com les d'avui en dia ni de bon tros. El procés de redacció era molt més lent i a l'hora de fer arribar l'escrit al diari podien passar en alguns casos força dies. Una evidència d'això és aquest article. Sota la firma de Planes apareix una nota breu on diu que:

«Els comentaris encara persistents de l'actuació dels *Compagnons* a Barcelona, donen interès a aquest article, encara que rebut notablement retardat».

(«Les Compagnons de Notre Dame», *El Pla de Bages*, 2-5-27)

14.6. Quinze minuts de conversa amb Santiago Russinyol

Santiago Russinyol va ser un important escriptor, pintor, periodista i dramaturg català i una de les referències del modernisme al país. Va ser un dels autors més reeditats de la seva època. Una de les seves novel·les més populars, *L'auca del senyor Esteve* (1907), va esdevenir un clàssic del teatre de Catalunya.

Quinze minuts de conversa amb Santiago Russinyol. Abans i després de la conversa tracta sobre l'expedició que realitza Planes i Farreras a l'habitatge de l'autor a Passeig de Gràcia a Barcelona, per conwença'l que vagi a Manresa, ja que li volien fer un homenatge. Farreras és l'enviat a la ciutat comtal per intentar traslladar Russinyol a la capital del Bages. I va fins al pis de Planes perquè l'acompanyi i el pugui ajudar en aquesta tasca que li van encomanar.

El text és una àmplia crònica amb molt d'humor i entretinguda des que es desperta gràcies als tocs a la porta de Farreras, fins que acaben la visita a casa de Russinyol. Descriu l'ambient i com

succeeixen els fets abans que entrin a realitzar-li la proposta amb l'escriptor i les preguntes que li fan.

Amb un breu diàleg amb la dona de Russinyol, Planes mostra la desconexió de la societat de Barcelona davant l'enclavament geogràfic de Manresa. L'article acaba amb el compromís del barceloní de visitar la capital del Bages tan aviat com la salut li permeti.

«Dos quarts de nou del matí. Una suau penombra que convidava a la plàcida dormida, envaïa la meua cambra. Jo, que pel que toca a aquesta mena d'activitats no he d'esperar mai a què em convidin, dormia amb el son que hem donat per anomenar dels justos. De sobte, uns trucs formidables ressones a la porta i tota la cambra es commou. Em desvetillo, obro, i l'amic Farreras fa una entrada de cavall sicilià. En un obrir i tancar d'ulls ha regirat tots els llibres, periòdics i altres atuells que, deliciosament desordenats, se la campen per damunt dels mobles. Mentrestant, encara li queda temps per a dir-me: - Au, vesteix-te que hem d'anar a veure En Russinyol!

Si la nit passada heu anat a dormir una mica tard, i a dos quarts de nou del matí de l'endemà us vénen a fer llevar per anar a veure En Russinyol o al mateix bisbe, posem per cas, possiblement no us emocionareu gaire. En aquella hora, la proposició del car amic em va fer el mateix efecte que una invitació per anar caçar panteres a l'Índia anglesa. De totes maneres i amb una cara com una sessió necrològica, em vaig anar vestint.

(...) La senyora d'En Russinyol, després d'assabentar-se on cau Manresa, diu que li agradaria molt, però molt de poder venir. En Santiago, però, no es troba gaire bé.

Les tres de la tarda. Altra volta el taxi, el Passeig de Gràcia, el 96, l'ascensor i els quatre pisos. En Santiago ja està llevat, acaba de dinar.

-Qui diré que el demana?, pregunta la cambrera.

-Diga-li que hi ha aquella comissió de Manresa.

Vet aquí, doncs, que *som* comissió. Encara que no me n'havia adonat. Aquest mot és per a mi una revelació i m'emociono discretament. Tan jove i ja comissionat! Fet i fet, aquesta activitat, que a mi m'apareixia tota aromada de pergami, de banquetes, de discursos al·lusius i plena de dificultats insuperables, és una cosa fàcil, planera, agradable, simple... sempre que es porti al davant un home de l'empenta comissionística del company Farreras.

(...) S'obre la porta i apareix la venerable figura de Mestre Russinyol. Alt, corpulent, amb la testa venerable i aquell somriure de bonhomia. Diu que ho sent molt, moltíssim, però no pot anar a Manresa. El recobriment del seu antic mal del ronyó el té veritablement capolat. -M'hauria agradat molt-afegeix- de poder venir a Manresa. Però m'és materialment impossible. Ja se'n faran càrrec. El meu estat no m'ho permet.

(...) - Ja ho saben. Per mica que la salut m'ho permeti, la primera visita que faré serà a Manresa. I marxem. Pel nostre aire xiroi, ningú no diria que som, simplement, una comissió fracassada... ».

(«Quinze minuts de conversa amb Santiago Russinyol. Abans i després de la conversa», *El Pla de Bages*, 13-1-26)

14.7. Ramon Martí Ferreras

L'únic article que escriu a *El Pla de Bages* el 1927 en la secció *Motius literaris*, és un text sobre la figura de Ramon Martí Ferreras. Va ser un destacat periodista, dibuixant, pintor, caricaturista, i cinematògraf. El 1921 va engegar la seva implicació en la política quan va fundar, juntament amb Joan Selves i Carner, Francesc Ferreras i Duran, i Francesc Senyal, la Joventut Nacionalista de Manresa, filial del Casal Regionalista de la Comarca del Bages vinculat a la Lliga Regionalista de Barcelona. També va dirigir *Joventut*, el portaveu d'aquesta formació política⁸³.

Ferreras va treure una bona amistat amb Planes i va formar part del grup d'amistats on també hi eren els escriptors Joan Baptista Claret i Vicenç Prat, el dibuixant Anselm Corrons, l'empresari Josep Noguera i el metge Manuel Casanovas⁸⁴.

En l'article, Planes fa èmfasi en el Ferreras escriptor, i intenta deixar en un costat la faceta personal que l'uneix. Tot i que no se'n pot despendre, ja que tenien una bona amistat. Des del principi, ja es nota que processa uns llaços d'amistat amb el seu company d'*El Pla de Bages*.

Comença dient que el fet de poder seleccionar el tema que parlar en l'article permet al periodista gaudir molt més de la seva tasca:

«Parlar d'un amic, és sempre una cosa agradable. I si aquest amic és un xicot de les qualitats de Ramon Martí i Ferreras, la feina del cronista esdevé amable a tot ser-ho. Els que escrivim en els diaris ens veiem obligats, per una pila de circumstàncies, a glossar temes i tractar assumptes que, dit sigui en confiança, no ens interessen absolutament gens. És per això, que quan es presenta l'avinentsa de parlar d'una cosa que hagi estat escollida al nostre albir, sense que ens hi obligui cap mena de compromís ni de pressió, per vaga que aquesta sigui, veieu que la ploma se us mou més airoament i que la tasca agafa un cert encís.

(...) Ramon Martí i Ferreras és un dels companys que més he admirat. (...) El meu amic té una personalitat tan vària i tan plena de matisos, que resultaria una àrdua feina reflectir-la més o menys fidelment en el reduït espai de què podem disposar. Penso parlar, solament, del Ramon Martí escriptor.

Ferreras va estar vinculat a Estat Català, organització política que Planes donava suport. El 4 de novembre de 1926 va ser detingut per participar, amb Francesc Macià, en els fets de Prats de Molló. El 15 de novembre, juntament amb uns 85 detinguts més, va ser deportat a Bèlgica⁸⁵. Des de l'estranger va escriure cròniques sobre la situació que es vivia a l'època:

Suposo que els lectors d'*El Pla de Bages* s'hauran fixat en les cròniques que aquest car

83 http://www.civtat.cat/marti_ramon.html

84 http://www.civtat.cat/marti_ramon.html

85 http://www.civtat.cat/marti_ramon.html

company ve publicant en aquest Diari Ciutadà de França, ciutadà de Bèlgica, amb l'esperit trempat per totes les emocions d'un èxode agitat i embellit per una boirina romàntica, Ramon Martí i Ferreras ha afinat el seu esperit amb aquest vernís únic que dona la coneixença de nous països i de noves costums.

(...) En Martí reïx, sobretot, en la pintura d'ambients. Posseeix una traça molt considerable en aquest difícil art de fer reviure als vostres ulls, amb una descripció acolorida i plena d'esperit, els espectacles llunyans i exòtics per a nosaltres. (...) compta amb una veritable pasta d'escriptor. Posseeix una qualitat, que en aquest país, sobretot, esdevé doblement apreciable. I és que és un xicot que té idees. (...) Això, unit a la seva claredat d'expressió, a la seva naturalitat- tots els seus escrits fan l'efecte que han sortit d'una manera espontània, sense tortures- ens el presenta com una falaguera esperança.

No ens la volem donar de profetes, però ens fa l'efecte que aquest nostre amic és, ara per ara, el valor més important que en el camp de les lletres tenim a *El Pla de Bages*».

(«Ramon Martí Ferreras», *El Pla de Bages*, 7-1-27)

14.8. Joan Casassayas

Planes fa un article centrat en la figura de Joan Casassayas, un manresà que va ser un metge destacat dins de l'escola de pediatria catalana extrauniversitària. Va dur a terme una tasca essencial en el servei de pediatria de la Casa de Maternitat de Barcelona. El 1936 la Societat Catalana de Pediatria li va dedicar uns estudis en homenatge a la seva persona titulats *A Joan Casassayas*⁸⁶.

Casassayas va ser una autèntica personalitat dins del món científic català i va morir en el 1926. Planes li va dedicar un article per rendir-li un homenatge pòstum. Va utilitzar la figura del pediatre per parlar de la societat manresana. Se centra més a destacar el seu vessant personal i del seu caràcter. Però el cataloga com el metge més important sobre malalties de la infància en tot l'Estat espanyol.

L'article arriba als lectors dies ençà la mort del pediatre. Per això, empra un to emotiu, solemne. Va voler buscar la part sensible dels lectors, un clar exemple és quan explica l'escena que Casassayas va voler visitar Montserrat, i la tomba de la seva família situada a Manresa abans de la seva mort. Ho narra incorporant diàlegs, un recurs més propi de la literatura que del periodisme. Aquesta tècnica resulta efectiva, ja que aconsegueix traslladar als lectors al lloc dels fets i poder saber de primera mà les darreres voluntats del pediatre.

El text també serveix per reflexionar sobre la feina del periodisme, i relaciona la pèrdua de Casassayas amb la d'altres personalitats públiques que van morir en aquest segle XX com Juli Garreta, Antoni Gaudí, Verdaguer, Guimerà i Maragall, etcètera. La mort de Casassayas, la utilitza de rerefons com una manera d'enaltir el patriotisme local. És un element d'enllaç que serveix per venerar personalitats catalanes com els ja citats, i reivindicar-ne i exaltar-ne les figures que van engrandir Catalunya.

86 <http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0015650.xml>

«Des d'aquestes columnes i des de les de tots els confreres locals, s'ha parlat moltes vegades de manresanisme. És un tema, aquest, que ha servit per ha dir tot un reguitzell de frases llampants i decoratives. Jo també, avui, vull parlar de manresanisme. És sobre aquesta divisa que m'escau de col·locar-hi el meu petit homenatge a un nostre gran compatriota qui acaba de desaparèixer.

Com ja dèiem en aquest nostre diari alguns dies enrere, per a molts manresans, el nom de Joan Casassayas era gairebé desconegut. La seva quieta labor, que posada en mans d'un home afectat i ambiciós hauria produït forçosament una popularitat al voltant de la seva figura, ha passat del tot desapercibuda entre el gran públic. L'exhibicionisme no comptà mai entre les activitats del metge Casassayas. De totes maneres, el seu valor extraordinari no podia passar per alt entre el món científic de Barcelona. Aquí era considerat per tothom com una de les figures més eminents de la medicina. En la seva especialitat de malalties de la infància, hom l'assenyalava com la més alta autoritat de la Península.

(...) El dia abans de morir, va anar d'excursió a Montserrat, amb el seu auto. Un cop allà va decidir d'arribar fins a Manresa. Junt amb els qui l'acompanyaven, va anar al cementiri. Davant la tomba de la seva família va dir: -En aquest lloc estan enterrats els meus pares. El meu gust fóra que m'enterressin aquí, junt amb ells... I l'endemà mateix, a Barcelona, el metge Joan Casassayas es moria.

Les circumstàncies ens vénen avui a convertir aquesta crònica, d'habitud lleugera i superficial, en una cosa grave i vagament solemne. Fet i fet, la tasca del periodista és això. En la seva paleta ha de tenir-hi sempre a punt els tons més variats i diversos, des del vermell cridaner i agressiu al melancòlic morat, passant per l'escaient pal·lidesa del rosa...

(...) Atureu-vos uns instants, si us plau, davant l'ombra venerable de Verdaguier, de Robert, de Guimerà, d'Alcover, de Maragall, de Costa i Llobera, de Torres i Bages, de Prat de la Riba, de Turró, de Gaudí; i esguardeu, després, el panorama actual que ofereixen les nostres personalitats d'ara. On són aquella altitud, aquella grandesa i aquella majestat?

El vuit cents ens apar com un exèrcit sense soldats, comandat per uns generals de primer ordre. Actualment, tenim els soldats, però ens manquen els generals».

(«Joan Casassayas», *El Pla de Bages*, 19-6-26)

14.9. Lluís Prunés

Planes li va dedicar un article des de les pàgines de *La Publicitat* a Lluís Prunés, pel seu nomenament com a Conseller d'Economia i Agricultura de la Generalitat de Catalunya. Aquest text es va reproduir al diari republicà *El Dia* en el 28 de maig de 1936. Fins que la tasca política ho va impedir, Prunés havia dedicat tots els seus esforços professionals en el món del comerç manresà. Es va presentar en la candidatura de Concentració Republicana en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, i més tard, va engreixar les files d'Esquerra Republicana de Catalunya. Va ser el segon alcalde republicà de Manresa des del juliol de 1931 fins al desembre de 1932, i va substituir a Joan Selves i Carner que va ser escollit com a diputat a les Corts.

Per tant, Planes tenia un vincle amb Prunés. Compartien unes idees polítiques semblants: els dos eren republicans i catalanistes. I pel que s'observa en l'article, professa una gran admiració cap a la personalitat i la figura de Prunés:

«Em plau que el senyor Lluís Prunés hagi entrat a formar part del govern de la Generalitat. Cuitem a dir que aquest sentiment no és pas dictat solament per la satisfacció natural que proporciona veure un amic que prospera; tampoc no és per raons de solidaritat local. Em plau que Lluís Prunés hagi estat nomenat conseller de la Generalitat, perquè veig en aquest fet un exemple viu de la realitat que planteja el nou estil que, vulgues o no, haurà de tenir la política catalana.

(...) De procedència modesta, sense haver passat per la Universitat, simple botiguer de Manresa, Lluís Prunés ha portat en l'exercici de la seva carrera política, que començà entre la vasta promoció dels regidors inèdits del 12 d'abril, unes qualitats simples i sanes, però magnífiques dintre la seva austeritat.

(...) Arrencat, pels atzars de la política, de la seva botiga de queviures i traslladat a l'alcaldia de Manresa, primer, i a les comissaries de Girona i de Tarragona, més tard, Lluís Prunés, que no havia estat pas un home bregat en les batalles de juntes i de comitès, trobà de seguida, instintivament, l'accent i el to que requerien els càrrecs.

(...) Però sobretot -i aquesta és la seva qualitat principal- l'actual conseller d'Economia és un home de caràcter. Avui dia, quan tantes febleses i-per què no dir-ho?- tantes covardies s'amaguen sota exteriors molt brillants, quan el caràcter és una particularitat que escasseja tant, trobar un home com Lluís Prunés, net, decidit, lleial, de rectes intencions, és una veritable sort. Amb Lluís Prunés és un representant de la més autèntica democràcia catalana- en el sentit profund del mot- que puja al poder.

(«Lluís Prunes»; *El Pla de Bages*, 28-5-36)

14.10. El debut de Planes com a dramaturg i la presentació de l'obra a Manresa

A part de centrar els seus esforços en el periodisme, Josep Maria Planes també va escriure obres de teatre. El seu debut com a dramaturg ho va fer amb *L'home que s'havia de morir* que es va estrenar el Teatre Novetats de Barcelona l'abril de 1930 i que va estar dirigit per Carles Capdevila. La resta d'obres que va gestar van ser: *Qui l'ha vist i qui el veu!* (1930), *Un dinar fred* (1932), i *Amor* (1933).

L'home que s'havia de morir va ser una crítica social de la Barcelona de l'Exposició Universal de 1929:

«Es desfà dels tòpics de la farsa teatral catalana tradicional, dels sainets del mestre Santiago Rusiñol, que havien quedat obsolets al tombant de segle. Planes, influenciat per autors teatrals francesos, va donar a la comèdia teatral autòctona nous ingredients modernitzadors», (Finestres, 2008).

L'estrena de l'obra es va fer el 4 d'abril de 1930 a Barcelona, i per això, aquell mateix dia va aparèixer a *El Dia*, un article escrit per Planes on descriu les seves emocions abans del seu debut

com a dramaturg, i informa sobre el contingut de *L'home que s'havia de morir*.

Una caricatura del perfil esquerre de Planes acompanya l'article que va ocupar una part de la portada, juntament amb altres informacions com un resum sobre les sessions a l'Ajuntament. El fet que debutés a Barcelona l'obra de Planes va ser una informació rellevant que la ciutadania manresana havia de conèixer. Era una de les figures públiques manresans més destacades dins de la societat catalana i això era un motiu d'orgull.

Tot i ja tenir un nom dins del món del periodisme, va trobar temps per elaborar *La meva estrena d'avui*, que va ser el segon article que va publicar a *El Dia*. A partir d'aquell moment, continua escrivint de manera irregular en aquest diari republicà.

«Els meus amics de *El Dia* em demanen unes quartilles a propòsit de l'obra que aquesta nit m'estrenen al Teatre Novetats de Barcelona. Sempre he cregut que els autors són, potser, les persones menys indicades per parlar de llurs obres; i aquesta dificultat augmenta, encara, quant teniu el moment de l'estrena al damunt i sorgeixen, amb aquella providencial inoportunitat, tots els dubtes i les complicacions de darrera hora.

L'autor teatral, en aquests dies de tràngol, va sempre una mica perdut. Afegiu a això la meva tendra experiència en aquesta mena d'aventures, i ja us fareu càrrec que en aquests moments no pugui escriure unes coses molt delicades i originals.

Generalment, l'autor escriu una obra, els comedians en representen una altra i el públic n'entén una altra. Diguem de seguida que aquest no és el meu cas, però, de totes maneres, sempre queda aquell dubte de veure com l'espectador reaccionarà davant d'uns efectes i d'unes situacions que, quan les heu escrit a les quartilles, us semblava que eren molt clares. A més a més, en la meua comèdia he intentat, no sé si per bé o per mal, seguir uns camins poc fressats en el camp del teatre català. Si *L'home que s'havia de morir* té algun interès, és, crec jo, pel que representa d'experiment, d'assaig d'una fórmula teatral poc conreada entre nosaltres. Rossend Llates, a propòsit d'això, va escriure ahir a *La Publicitat* un article, admirable de finor i de precisió, en el qual explica d'una manera claríssima i probablement massa favorable, tot allò que jo m'he proposat a fer.

L'home que s'havia de morir és una obra essencialment còmica. Partint de la base d'un argument d'embolic, he procurat d'aprofitar-me de les facilitats de situació que em proporcionava l'anècdota absurda que forma el nus de la farsa, per a penjar-hi una sèrie de personatges grotescos i un diàleg planer, que cerca l'efecte còmic a base de la desproporció entre el sentit exacte de les paraules i la significació que se'ls dona.

Aquesta farsa fulletonesca no es proposa demostrar res. Entre tots els seus personatges -en penso que són tretze- no hi ha ningú que sigui allò que se'n diu una bona persona. Els herois de *L'home que s'havia de morir* són gent perfectament irregular, que es passen la vida vorejant el codi. D'aquesta associació de gent amoral, he procurat treure'n un efecte còmic i decoratiu, voire artístic, el qual, dit sigui en confiança, és el que més m'interessa de la meua feina d'escriptor».

Seria imperdonable que terminés aquestes ratlles sense fer constar el meu agraïment a

l'amic Carles Capdevila, que ha dirigit i muntat l'obra amb un interès i un encert que no podré pagar-li mai; els seus consells, les seves suggestions han estat per mi d'un valor inapreciable. Suposant-que ja és suposar- que *L'home que s'havia de morir* fos un èxit, aquest èxit me l'hauria de partir amb en Carles Capdevila.

(«La meva estrena d'avui», *El Dia*, 4-4-30)

L'home que s'havia de morir va arribar a Manresa dos mesos després. Concretament, es va estrenar el 7 de juny de 1930. *El Dia* havia creat força expectació per la presentació del muntatge a la capital del Bages. A principis de juny, dos articles elogien la figura de Planes. Els dos textos apareixen a la portada del diari.

El dia abans va aparèixer en aquesta capçalera un article que esdevé la prèvia de la funció. El text és una radiografia de l'obra i en descriu els trets principals de l'espectacle. També coincideix amb el qualificatiu que l'obra és una farsa fulletonesca i que Planes va aconseguir crear un gènere nou dins del teatre català:

«L'obra de Josep Maria Planes, *L'home que s'havia de morir*, que demà serà estrenada a Manresa, fou qualificada pel seu autor de farsa fulletonesca. (...) Hom reconegué el qualificatiu com un encert i amb aquest senzill reconeixement hom atribuïa a un autor novell, la creació -o si volen l'assaig- d'un gènere nou en el teatre català.

En efecte. L'obra de l'amic Planes, més o menys reeixida, com a obra escènica, té com a principal mèrit el d'haver ofert al nostre teatre les possibilitats d'un camí encara desconegut i cridat a tenir un cert èxit.

(...) té de fulletonesc el tema i el desenvolupament i té de farsa el sentit dels mots que no fan riure precisament per la xabacanereria o l'acudit vulgar, sinó per la desproporció entre el sentit exacte de les paraules i la significació que hom els dona.

Podríem avançar aquí uns models que confirmessin aquestes paraules, però preferim que els lectors els copsin ells mateixos demà des de la butaca».

(«Una farsa folletinesca», *El Dia*, 6-6-30)

El mateix dia de l'estrena de l'obra, el seu amic Joan Baptista Claret li va dedicar un article extens a *El Dia*. Baptista fa un repàs per la trajectòria de Planes, tot admirant la seva extraordinària i precoç carrera periodística, i recomana que vagin a veure *L'home que s'havia de morir*:

«Aquí tots el coneixem. Qui més, qui menys, tots tenim el dret assegurat i garantit de tustar- li amicalment l'espatlla. Als uns, aquest dret els el dona el fet d'haver anat a estudi junts, els altres haver-se passejat agafats del braç Born amunt i Born avall de les vuit a dos quarts de nou del vespre. Àdhuc pot haver-hi algú que tingui guanyat legítimament aquest dret amb una baralla iniciada entre dues columnes de prosa i resolta al carrer amb dues paraules candoroses i amables.

(...) Avui Josep Ma. Planes, serà una altra vegada entre nosaltres. Encara que tot sovint

tinguem aquest goig, aquesta vegada una Companyia de prestigi, ens portarà amb ell la seva primera obra teatral. Jo sé- i tots ho sabem – que donar el tracte i el nom mestre a l'amic Planes, tanmateix seria encara una cosa exagerada. Li falta per això un gruix de mèrits o bé un pam de barba. Però sense arribar en aquest extrem- i ningú no diu que ben aviat no hi arribi- per les seves activitats literàries i per la manera que ha sabut reeixir es fa mereixedor d'un aplaudiment ben entusiasta en la representació d'aquesta nit que la Companyia amb encert ha volgut que fos en honor i homenatge al seu autor.

No cauré en el pecat de dir que és un deure de manresanisme i altres tòpics que semblen exclusius dels actes patriòtic-religiosos. Però em penso que tots plegats anirem a dormir amb una son més dolça i una consciència més tranquil·la després d'aquest acte senzill de simpatia. Tant en mèrits a l'obra feta com per estímulo a la que la seva joventut ens permet esperar d'ell».

(«Josep Maria Planes», *El Dia*, 7-6-30)

El ressò de la presentació de l'obra de Planes va tenir molt impacte a la ciutat. I dies després se'n va seguir parlant en les pàgines d'*El Dia*. Com que la gent ja havia pogut veure la funció, l'autor del text es va permetre el luxe d'endinsar-se en l'argument de l'obra i concretar més sobre els personatges que apareixen i la funció que tenen. L'autor d'aquesta crítica teatral fins i tot desvela el final del muntatge.

L'autor es mostra una mica crític i opina que l'obra és lenta i que dos actes es podrien eliminar perfectament. No obstant això, creu que Planes demostra en el seu debut unes bones qualitats i molta fusta per dedicar-se a ser dramaturg:

«L'obra, com a peça teatral no és perfecte ni s'acosta ben bé a la perfecció. Pateix d'una mena de lentitud i de poca concentració. Creiem que si en lloc de tenir cinc actes en tingués tres solament -el primer podria suprimir-se sense gens d'esforç- l'obra experimentaria un guany molt accentuat.

Tanmateix, Planes demostra amb aquesta obra excel·lents qualitats per dedicar-se a escriure pel teatre, dintre l'orientació i el caient d'aquesta farsa fulletonesca».

(«L'home que s'havia de morir», *El Dia*, 11-6-30)

14.11. Dèria combativa

Fidel S. Riu i Dalmau va ser un professor, escriptor i periodista. Va col·laborar amb la revista *Juventut*, va ser redactor i director d'*El Pla de Bages* i va editar *L'Om*, entre d'altres. Planes va tenir una disputa amb Riu Dalmau en les pàgines d'*El Pla de Bages*, lloc on es publicaven els seus articles. Encara que un els enviés majoritàriament des de Barcelona, i l'altre des de la capital del Bages, van tenir les seves diferències.

Com hem dit, Planes seguia mantenint un vincle amb Manresa, i una altra prova també és aquest enfrontament. Si Planes s'hagués volgut allunyar de la realitat manresana i del cercle intel·lectual que hi havia a la ciutat, per motius obis de distància, no hauria tingut gaires problemes. Però no ho

va voler fer. Planes és Planes i les seves circumstàncies.

Tot i que els dos havien coincidit a la redacció d'*El Pla de Bages*, no van resoldre les seves desavinences en privat i les van fer públiques. Planes es va ofendre amb l'article que va publicar Riu el 13 de juliol de 1926, titulat *Dèria combativa*. Sense que Riu el cités, es va donar per al·ludit per les paraules i les idees que plasmava el periodista en el paper del diari. I Planes el va voler replicar i va emprar el mateix titular per elaborar un article que parlava de Riu.

Des de la primera línia de l'article de Riu ja s'observa com el periodista es dirigeix clarament a alguna persona, però no anomena a qui va dirigit. És un text dur, i contundent:

«Hi ha homes els quals diríeu que van venir al món un dia que estava núvol. Sempre sembla que tinguin ressentiments amb algú, sempre parlen amb l'enuig a flor de llavi. I el que és més divertit, és que aquells mateixos homes pretenen fer d'humoristes. Generalment, els esperits escèptics que pateixen de *dèria combativa*, porten damunt les seves espatlles l'estigma d'un fracàs prematur. Han fracassat abans d'actuar.

(...) Són homes que fan giravoltar l'espasa a llur en torn, com l'heroi d'aquells versos de Josep Carner: *sempre es troben sols contra tots i sols contra ningú*. Si els pregunteu a què obeeix llur malhumor, no sabran respondre-us més que amb quatre vaguetats, en el fons de les quals endevinareu sempre llur situació econòmica o sentimental. Són, senzillament, homes que estan neguitosos perquè no poden assolir la posició que ambicionen o no poden desfogar la passió que els domina. (...) Voldrien que els donessin els problemes resolts; els aclapara haver-los de resoldre per llur compte.

(...) Dels nostres problemes psicològics no n'hem de fer una obsessió: aquesta obsessió engendrarà inevitablement un malhumor el qual no trobarà res que ens justifiqui de la nostra actitud encarcarada enfront dels altres homes.

Ara que som en ple estiu, temps de vacances i repòs, poden tots aquells empedernits que pateixen de monomania combativa, cerca un atenuant a les seves convulsions impertinents damunt l'herba frescal de les prades (...). Si no, sempre seran com aquelles criatures que neixen amb una patacada al cap i se'n ressenten tota la vida».

(«*Dèria combativa*», *El Pla de Bages*, 13-7-26)

L'article de Planes el titula amb *Dèria combativa*, el mateix que havia fet servir Riu. I sota el títol, diu: «Per al senyor Fidel S. Riu-Dalmau».

Planes, se sent atacat i està molest amb el to i les paraules que utilitza Riu. Se sent insultat i vol contraatacar l'article del seu company de diari. Per Planes és la gota que fa vessar el got. Segons ell, i l'opinió dels seus amics manresans, Riu en continues ocasions ja s'havia adreçat a la seva persona per tal d'atacar-lo.

La resposta de Planes també està marcada per un punt irònic que tant el caracteritza. Acaba l'article dient que el jovent té massa defectes però que posseeix la virtut d'adreçar-se pel seu nom si volen dir alguna cosa a una persona:

«Amic Fidel. M'he permès de considerar-me al·ludit en l'article *Dèria combativa* que publicàveu dimarts passat a *El Pla de Bages*. Si no m'equivoco, i no s'equivoquen tampoc els meus amics que llegeixen les vostres cròniques en aquest vell Diari, aquesta és la vegada que fa deu o dotze que la vostra prosa perfecta, ai!, es converteix en vehicle de les caritatívoles garrotades que d'una manera més o menys dissimulada, m'adreceu de tant en tant.

Ja comprendreu que no sé com agrair aquest interès que dediqueu a la meva pobra persona. M'emociona vivament pensar que qui junt amb els Estanislau de K.Guilà i Àngel de Montserrat comparteix el tron de la poesia a *El Pla de Bages* abandona tan sovintment les seves altíssimes ocupacions per descendir a donar unes quantes palmadetes a aquest humil periodista.

Ja em faig càrrec que vos, com a pare espiritual de tots els d'aquesta comarca que senten inquietuds literàries, us sentiu una mica adolorits per aquell fill bord que us ha sortit amb mi. Però, malgrat tot, creieu-me, em faríeu un gran favor si no us preocupéssiu més de la meva persona. No em desdeixo pas de què amb el temps, no vingui tot afligit, com un nou fill pròdig, als vostres peus amb un volum de Francis Jammes a sota el braç, a demanar el vostre perdó i la vostra protecció. No me'n desdeixo, ja us ho he dit, però de moment, us agrairia moltíssim que em deixéssiu tranquil.

Vos també heu estat jove. Així és que us resultarà més fàcil de comprendre i d'oblidar aquesta petita insurrecció que ara em dicten els pocs anys. Veieu, però?, la joventut, entre moltíssims defectes, té un avantatge. I és que quan vol dir alguna cosa a algú, l'hi posa el nom ben clar i net, per tal d'evitar possibles equívocs.

Malgrat tot-això no és res més que una lleu esgarrinxada literària- ja sabeu que podeu disposar del vostre amic i servidor».

(«Dèria combativa», *El Pla de Bages*, 17-7-26)

Com s'ha observat, Planes se'n burla de Riu i l'entronitza de forma satírica com un dels grans poetes de la comarca. També en l'article cataloga a *El Pla de Bages* com un diari vell. Però no ho fa per ressaltar les virtuts que pot comportar que tingui una capçalera amb tanta experiència i anys de vida, sinó que ho diu despectivament. Riu li recrimina cinc dies més tard en l'article de resposta a Planes.

La polèmica ja estava servida quan Planes es va sentir al·ludit i ho va fer saber públicament. I Riu, va replicar l'article de Planes. Adopta un to paternalista, aconsellant sobre què havia de fer i la manera que hauria de comportar-se. I entre línies s'observa com Riu opina que Planes pateix l'anomenada dèria combativa:

«Amic Planas:

En l'edició d'*El Pla de Bages* del passat dissabte us permeteu de donar-vos per al·ludit amb el meu article *Dèria combativa*. Tanmateix sou massa susceptible, fillet! Qualsevol que us

vagi llegir creurà que teniu algun ressentiment personal amb mi i que us proposàveu molestar-me. Tingueu la seguretat, joveníssim amic, que res del que vós em digueu no pot ofendre'm mentre hi poseu el vostre nom al capdavall.

Si verament sentiu i practiqueu aquella dèria, és molt natural que vulgueu justificar-vos de la vostra conducta. Aquesta vegada, almenys ho féu sense recórrer al pamflet per tal de no comprometre el nostre estimat diari que vós també anomeneu vell, portat per l'obsessió que us domina. Sou tan tendre, teniu tan pocs anys! Ho confesseu amb una ingenuïtat que trenca el cor. És una llàstima, però, que tan jove ja aneu pel món amb bastó.

El que trobo estrany és que instintivament us considereu al·ludit amb els meus articles pel sol fet d'ésser els defectes que jo combato els mateixos que vós pugueu tenir, si realment els teniu. Em sembla que penseu més vós en mi, que no pas jo en vos. Poseu-vos tranquil, assereneu-vos, no tingueu preocupacions ni obsessions perilloses, car a un jovencell de la vostra edat, no li estan gens bé i podrien revelar símptomes alarmants. Em permeto de recomanar-vos que abans d'escriure aprengueu a pensar, que estudeu prèviament allò que vulgueu combatre, que no féu humorisme amb el cor pansit, que no us enfadeu, home, no us enfadeu! Car a un donzello! Com vós no li escauen certes rabineses.

Allibereu-vos d'aquest desig de voler fer l'home abans d'hora, deixeu-vos de la vostra manta persecutòria i no respongueu fins que us anomenin. Si la gent avui no parla encara gaire de vós, ja vindrà un dia que en parlarà. Mentrestant, creieu-me, treballeu i no tingueu impaciències. Pel bé que vull a la vostra salut, us aconsello que sortiu a respirar sovint els aires purs, que practiqueu la gimnàstica, que salteu a corda, que us atipeu bé i, sobretot, que féu força bondat, que sigueu sempre un bon minyó, si no tota la vida us hauran de fer pam!, pam!

Per altra part, donzell amic ja sabeu que sempre estic disposat a correspondre a les vostres proves d'amistat, com vos us mereixeu».

(«Resposta a Josep Ma. Planes», *El Pla de Bages*, 22-7-26)

Sota la signatura de Fidel S. Riu Dalmau, va aparèixer una nota breu on demanava disculpes als lectors d'*El Pla de Bages* pels incidents que havien ocorregut. I que els repudiava per manca de consistència. I en el text, també assessorava Planes que les seves justificacions no les fes en les pàgines del diari.

Planes va decidir no alimentar encara més el debat i no va escriure ni una ratlla més dedicada a Riu. Amb aquest article es va posar punt final a la polèmica suscitada arran de l'enfrontament a través d'aquestes dues figures de renom dins de la premsa manresana de l'època.

14.12. Confessions d'un periodista

El 2 de maig de 1936, *El Dia* anuncia a la portada del diari que la conferència de Planes, que s'havia ajornat a causa de les eleccions de compromissaris, se celebraria l'endemà diumenge a la sala d'actes del Grup Escolar Renaixença. L'acte havia de servir per celebrar Sant Jordi i la Festa del

Llibre a Manresa. Quan es feia un anunci d'un esdeveniment com aquest, era habitual que es parlés de la figura del conferenciant perquè la ciutadania que no el conegués, tingués interès a anar-hi. Però el text, no ho fa amb Planes perquè ja feia anys que era considerat un dels grans periodistes catalans de l'època:

«No és necessari, tanmateix, fer la presentació d'en Planes. Per ésser fill de la nostra ciutat, tots els manresans hem anat seguit pas a pas la seva brillant carrera periodística. Hem viscut com a cosa pròpia les lluites i l'esforç portat a terme pel volgut amic, fins que pels seus mereixements va ésser col·locat a primer rengle entremig dels millors escriptors de la nostra terra».

La conferència de Planes va tenir una gran repercussió a Manresa. Va generar molta expectació entre la ciutadania i la sala de la Renaixença es va omplir de gom a gom per escoltar les paraules del seu fill pròdig. En aquesta xerrada el van acompanyar l'alcalde de la ciutat, Francesc Marcet, els consellers-regidors Torra i Flor de Lis, i els consellers Font i Ferrer, entre d'altres.

En el diari de l'endemà, *El Dia* reproduïa a la portada el parlament que va dur a terme. Va començar definint la professió del periodista: «Som una mena de gent que ens dediquem a l'observació del que passa en el món extern i després ho expliquem amb més o menys fidelitat», va confessar. És una definició que s'adscriu a les seves qualitats com a professional: era un gran observador i reproduïa la seva visió del món i de qualsevol tema en els seus articles.

Seguidament fa una reflexió sobre l'estat actual de la literatura catalana. Planes era un bon coneixedor del camp literari català i també europeu. I enllaça el moment de canvi que viuen els diferents països del vell continent amb aquests conceptes. Parla de la literatura d'Estat que on els escriptors deixen d'estar al servei de la seva inspiració i el seu públic per estar-ho al de la política. Posa com a exemples, Itàlia, Alemanya i la Unió Soviètica.

Llavors, trasllada el focus en la situació catalana. Apunta que la societat del país es va deixar endur per l'eufòria de l'esplendorós moment que vivia la literatura al territori i que per això, es van lloar escriptors com Àngel Guimerà i Ignasi Iglésies. Considera que van ser catalogats com a genis quan eren autors mediocres.

Aquesta visió xoca amb els primers articles que firma a *El Pla de Bages* on homenatge a Guimerà després de la seva mort i li brinda paraules d'autèntica admiració. Quan les havia escrit encara no havia complert els 20 anys i en el moment de la conferència, en tenia 29. En aquest compendi de temps havia madurat la seva visió i havia adquirit molt més bagatge literari.

En la conferència, Planes també va exposar els perills de dictadures com l'alemanya i la italiana, i analitza el taulell polític europeu. Va augurar, posteriorment s'ha vist que amb encert, que hi hauria una guerra a curt o a llarg termini pels diferents posicionaments clarament marcats en els països europeus.

Després del panorama pessimista que ofereix al públic present, acaba el seu parlament injectant un bri d'esperança als assistents. Diu que els estrangers que vénen a Catalunya, tots l'hi parlen meravelles del país i de la seva alegria, optimisme i il·lusió que es diferencia molt de la resta d'Espanya:

(...) En aquesta peroració no sentireu cap mot greu, cap reflexió profunda: sóc periodista i

com a tal us parlaré. Nosaltres, els periodistes, som una mena de gent que ens dediquem a l'observació del que passa en el món extern i després ho expliquem amb més o menys fidelitat. Intel·lectualment i econòmicament, som una gent que vivim al dia.

A vegades ens passa com a aquell personatge d'Oscar Wilde al qual els arbres li tapaven el bosc. Manta vegada el detall ens trinxia la perspectiva; és per això, que en la classe dels periodistes, és difícil trobar-hi aquella qualitat superior, que hom troba entre filòsofs, historiadors, etc.

Mai com avui la literatura apareix tan preocupada pels problemes que pesen damunt el món. Gairebé no existeix, podríem dir, literatura artística, preciosista. Avui dia els escriptors que tenen sensació de responsabilitat veuen lligada llur obra als problemes que preocupen el món. Abans els personatges de novel·la eren pures entelèquies, sense cap mena de lligam i relació amb l'època on eren plaçats. Avui, en canvi, els personatges de les novel·les, senten marcada damunt ells tota la tragèdia de l'època. L'actual literatura és tràgica, desesperada.

L'època actual és una època de traspàs. El món va a alguna banda sense que exactament sapiguem, vers on es dirigeix, l'única cosa que sabem, és que el món ha de canviar. Això forçosament ha de pesar damunt l'actual literatura.

En alguns països de dictadura i com a conseqüència de voler lligar la literatura amb les preocupacions del moment, s'ha pretès crear una literatura d'Estat. Els escriptors, com un engranatge més, són enrolats en la màquina de l'Estat. Això ho hem vist a la U.R.S.S., a Itàlia, i a Alemanya. N'hi ha hagut prou amb eixalar la llibertat, perquè automàticament la mitjana de producció baixés sensiblement. (...) En aquests països esmentats, s'ha creat un art líric, una novel·lística, una poesia, etc., que en el fons no són res més que una propaganda, un art industrial, un art de poca categoria.

(...) A Catalunya ens trobem ara en una època de gestació i la literatura es ressenteix necessàriament d'aquesta interinitat. Fa molt pocs anys, que tenim a punt el nostre mitjà d'expressió. Abans podem ben dir, que estàvem sempre en una guerra civil ortogràfica. Estem tot just a les beceroles. Mirant molt per damunt, fa l'efecte que el moviment literari català, ha baixat de categoria, pel fet d'haver desaparegut uns valors, uns noms que no han estat encara reemplaçats. Ací arribarem a crear uns genis: Maragall, Mossèn Cinto, Guimerà, Iglésies, etc. És que la producció catalana en lloc d'ascendir ha descendit? Jo m'atreiria a assegurar que no. Dic això per diverses raons: aquelles figures esmentades mirades avui a la llum de la crítica actual, se'ns apareixen amb un valor més just, més humà, no hem tingut genis tan grans com ens figurem. Únicament, se salven de la tria dues figures: Maragall i Verdaguier, els altres, fou l'eufòria que les féu ascendir a la categoria de genis, quan en realitat eren mediocritats. Hem perdut grans figures, és cert, però ha millorat el valor mitjà. Tenim actualment una gran generació de gent desconeguda, grisa, que són el fonament, el llevat, damunt el qual, es bastirà una futura generació gran.

La poesia és la manera d'expressió corrent dels pobles joves. Ací no tenim novel·listes, és cert. Hi ha qui diu que això és degut a la manca de temes, i això és mentida. El que passa és, que la novel·lística no es produeix fins que la literatura d'un país ha arribat a un cert grau de normalitat i ací encara ens manca recórrer un tros de camí. Els poetes són els heralds de

la processó, que en aquest cas, és la literatura; fins més tard, no s'ajunten a la comitiva els novel·listes, filòsofs, etc.

La gran Guerra destruï a més de molts valors materials molts altres de morals. Fins a la guerra, els homes mantingueren moltes il·lusions però la guerra les destruï. Van veure els homes, que lligats al govern, hi havia uns homes que a base de la guerra bastien unes fortunes immenses i varen veure també que aquest crim es perpetrava impunement.

Travessem una crisi total de valors morals. La generació que ha sortit de la guerra no creu en res. Des d'ací no es veu bé això que us dic, cal veure-ho de prop per adonar-se de la duresa, del desesper, del profund escepticisme d'aquesta generació. Aquesta absència de valors morals ha servit per crear moviments monstruosos que s'han concretat en dictadures. Aquestes no són més que la reacció física davant un destí massa dur. Són els països pobres, en el sentit abans apuntat, que reaccionen contra els rics.

Mussolini es trobà amb una nació que no comptava per res en el concert europeu. Avui el ciutadà italià té la sensació que dintre Europa és un ciutadà de primera categoria, i està satisfet d'això, encara que ho hagi hagut de pagar a costa de la pèrdua de tota mena de llibertats individuals. Exactament ha passat amb l'Alemanya, de després de la guerra. Els ciutadans d'aquests països han hagut de renunciar a la felicitat. Han desaparegut davant l'Estat. Ara cal preguntar-nos: aquesta sensació de patriotisme satisfet compensa la pèrdua de la llibertat? Jo crec que no. L'home és el centre de la creació i l'Estat ha de posar-se al servei d'ell i no a l'inrevés. Què en trauran d'aquesta meravellosa escenografia, d'aquesta grandesa de l'Estat, si la llur vida està lligada a tota classe de vexacions i de misèries? Què en trauran que el seu país faci por per les cancelleries si la seva vida han de passar-se-la miserablement d'uniforme en uniforme? Què és la vida d'aquests homes?

Aquests països de dictadura amb sentit exacerbament nacionalista tenen les grans il·lusions a aconseguir. En canvi, les nacions que ja han abastat la civilització perfecta – França, Anglaterra...- tenen aquest punt d'amargor; no tenen il·lusions a aconseguir. Únicament els toca defensar l'aconseguit i això no és ocupació gaire bonica.

Anem de cara a una guerra, és inevitable, això pot ésser dintre un temps més o menys llarg. Aquesta guerra es farà en nom d'aquella misèria de què us parlava. A dues nacions els pertoca defensar la civilització i són Anglaterra i França. I aquests dos defensors són dues nacions cansades.

Fins ara els trastorns que afecten els altres no han repercutit a casa nostra. I d'ara endavant, què? Els catalans tenim la gran sort que hi ha una gran feina a fer. L'autonomia ens planteja l'orgull, la il·lusió de poder contribuir a la creació d'aquesta Catalunya nova. Tot està per fer i aquesta és la nostra força.

Amics: això que us he dit no és una fantasia, és un fet. He tractat molts estrangers que han estat a Catalunya i he de dir-vos que se'n van meravellats. Ací es nota un caire d'alegria que no flota enlloc més. L'espectacle negre que presenta el món és desconegut ací. Aquesta és la nostra sort. Haureu vist-ara mateix- que el canvi polític operat a Espanya amb motiu de les eleccions ha repercutit molt diferentment a Catalunya i a la resta d'Espanya. Les nostres

il·lusions són diferents de la dels altres espanyols. Ací on no disposem encara de l'Ordre públic no hi ha hagut els trastorns que desgraciadament s'han registrat al defora. Sabeu per què és això? És que ací ens hem adonat de l'enorme responsabilitat que damunt nostre pesa. Ací tots som tan governamentals com el mateix govern, per no dir més.

Estiguem contents de viure en aquesta època. Ací mateix em trobo com foraster en aquesta ciutat que m'ha vist néixer. Tal és l'esperit de renovellament. Això representa una part més d'aquest esperit de creació que fa gràcia a Catalunya.

Per acabar congratulem-nos amics de la sort d'una situació privilegiada, brillant, alegre, optimista enfront d'un món que tot ho veu negre».

(«Confessions d'un periodista», *El Dia*, 4-5-36)

15. PLANES I AMAT I PINIELLA, DUES POTÈNCIES DE L'INTEL·LECTUALISME MANRESÀ

Josep Maria Planes també va ser molt amic del periodista i escriptor Joaquim Amat i Piniella⁸⁷. Piniella va participar en moltes activitats periodístiques, polítiques i culturals de Manresa. Va escriure força articles sobre art i política a *El Dia*, i va ser un dels fundadors de la revista avantguardista *Ara*. Va ser una persona destacada dins d'Esquerra Republicana de Catalunya a la ciutat, i del desembre de 1932 fins a l'octubre de 1936 va ser secretari personal de l'alcalde de Manresa, Francesc Marcet i Artigas⁸⁸.

Durant la Guerra Civil, Amat i Piniella es va presentar com a voluntari de l'exèrcit de la República i va lluitar en el front d'Andalusia. Al final del conflicte bèl·lic, va ser empresonat en un camp de refugiats a França i després el van fer presoner l'exèrcit nazi i el van enviar a Mauthausen⁸⁹. Aquesta experiència la va narrar de forma esplèndida en el llibre *KL Reich* (1963), una de les seves obres més conegudes. També va escriure *Ombres al Calidoscopi* (1933), *El Casino dels senyors* (1956), *Roda de Solitaris* (1957), *La pau a casa* (1959), *La ribera deserta* (1966), i editats pòstumament, *Les Llunyanies*, *Poemes d'exili* (1999), *Retaule en gris* (2012) i *La clau de volta* (2013).

Josep M. Planes i Amat i Piniella van ser dues ments prodigioses que va donar la intel·lectualitat manresana i es van professar una bona amistat i un respecte professional. Els dos van saber copsar i fotografiar la realitat a través de les seves plomes. Van dur a terme un estil crític, precisant les paraules que feien servir i amb un toc picaresc, irònic i sorneguer quan calia.

Per això, el debut d'Amat i Piniella com a escriptor el 1933, va veure en Planes, que en aquell moment ja era considerat un dels millors periodistes catalans de l'època, la persona ideal perquè li redactés el pròleg d'*Ombres al Calidoscopi* (Edicions Ara). Tal com avisa Planes en el pròleg, «no és un llibre de retrats». L'autor plasma sobre el paper algun concepte, característica, i la visió que té de diferents personatges de l'esfera pública manresana provinents de la política, la cultura i la societat de la ciutat. Per tal de reflectir l'observació que té Amat i Piniella de la gent de Manresa emprà un estil amè, divertit, entretingut, i amb components satírics.

Com bé indica Planes al principi del text, l'obra d'Amat i Piniella no té vocació de retratar de manera fidedigna a les personalitats públiques que escull ni vol elaborar un document històric que serveixi per conèixer de primera mà a les generacions futures qui eren i que havien fet aquestes persones:

«Aquest llibre no va destinat -em sembla- a procurar a les generacions futures un document sobre els personatges manresans de la primera era post-republicana. Aquesta advertència, encara que supèrflua, no és del tot intempestiva. Podria molt ben ésser que algun lector trobés que tal o tal ciutadà dels que apareixen en el llibre no s'assembla amb l'original. És a dir, que no s'hi assembla en el sentit realitat que imposa la tradicional serietat manresana i la gloriosa escola fotogràfica del senyor Orrit».

També fa una anàlisi breu del llibre centrant-se en l'estil que utilitza Amat i Piniella per atrapar el

87 (Manresa, 1913 – Barcelona, 1974).

88 Joaquim Amat i Piniella <http://www.memoria.cat/amat/content/biografia>

89 Es desconeix la xifra exacte del nombre total de morts que hi va haver en aquest camp d'extermini però han calculat que n'hi devia haver entre 120.000 i 320.000.

lector. L'amplitud i riquesa de vocabulari de Planes així com el domini absolut de la llengua catalana escrita ja és evident en les línies següents d'un fragment del pròleg:

«Em fa l'efecte que J.Amat i Piniella no s'ha proposat altra cosa que escriure un llibre divertit. Intel·lectual honest, ha cercat el tema dintre el seu radi d'acció i de coneixença i, finalment, ha descobert que el més divertit que hi havia a Manresa era la gent. Aleshores, ha escollit entre els seus parents, amics i coneguts els que, considerats com a objectes literaris, oferien més possibilitats de desfermar la fantasia i la imaginació del poeta que J.Amat i Piniella porta a dintre... L'autor observa els seus personatges amb la mateixa fredor que el pintor contempla l'ampolla i les taronges que li serveixen de model per al bodegó. Aquesta absència d'humanitat, dóna a la prosa de J.Amat i Piniella aquella perfecció niquelada, aquell confort i aquella manca de microbis de les clíniques ben instal·lades. L'absència d'elements sentimentals li permet fer les tombarelles que vulgui, amb una agilitat sorprenent i un estil molt segur, que produeixen, de tant en tant, pàgines perfectes».

Finalment, el pròleg acaba definint un concepte: el sobrerealisme. Fa referència a l'estil d'Amat i Piniella d'escriure la realitat que ell veu i sent. Una realitat que no és neutre, sinó que la mastega, la digereix i l'evoca sobre el paper. És fruit de la mirada que projecta aquest autor, que es vol allunyar dels textos feixucs i avorrits i vol escriure amb la voluntat d'arribar a tots els lectors, amb espurnes de diversió i satíriques. Planes, també utilitza un estil semblant. S'allunya de l'acadèmica prosa periodística clàssica i segueix un estil fresc, modern, propi dels grans periodistes dels anys vint i trenta a Europa.

«Malgrat el propòsit deliberat de no donar el llibre un to de document, per les pàgines d'aquestes *Ombres al calidoscopi* circula un segon terme bastant precís que, sota de l'acolorida fantasia dels primers plans, aporta un airet inconfusible de la Manresa de 1932-33, almenys de la Manresa que interessa a J.Amat i Piniella».

«I per acabar, una confidència. He procurat evitar d'escriure una paraula que semblava especialment indicada per aquest text. Em refereixo a: sobrerrealisme. Ara m'adono que algú podria trobar a faltar. Per tant, aquí la deixo, com a paga i senyal».

(Ombres al calidoscopi, 1933)

16. ENTRE L'OBLLIT I LA MEMÒRIA

La història i l'obra de Planes van quedar enterrades. Ni la societat manresana ni la barcelonina van recordar el llegat d'un dels periodistes més importants de les dècades 20 i 30. L'oblit de la seva figura va ser un còctel de diversos elements, com els 40 anys de dictadura franquista, i el fet que fos assassinat pels anarquistes. Els franquistes no el podien reivindicar de cap de les maneres i certs sectors de l'esquerra el relacionaven amb la burgesia. Encara que era demòcrata, catalanista i republicà, va quedar en terra de ningú:

«Va ser un dels pares fundadors del nou periodisme català, però a la vegada, una figura molt incòmode. Ja ho va ser en vida i ho ha sigut més després de morir. No el van matar els feixistes, i el bàndol republicà no el fa de bon reivindicar perquè el van matar companys d'armes. Va quedar en un oblit estrany. Qui l'havia d'homenatjar?», (Corral, 2017).

En sintonia, l'historiador manresà Joaquim Aloy, considera que la transició democràtica espanyola tampoc va ajudar a recuperar la seva herència:

«S'ha tardat tant a recuperar perquè la transició va ser nefasta. Reivindicar-lo no quedava gaire bé per certs sectors de la societat. Els anarquistes no el podien homenatjar i els franquistes tampoc, si no l'haguessin matat uns, ho haurien fet uns altres. I qui dia passa any empeny. Només és reivindicat per iniciatives individuals fins que arriba el moment que es diu prou. Se la va jugar per la llibertat i per Catalunya i Planes s'havia de recuperar», (Aloy, 2017).

Dos anys abans de la mort del dictador Francisco Franco, en una de les cartes que es van enviar Francesc Ferreras i Duran i Joan Planas, el que era en aquell moment president de la Generalitat de Catalunya a l'exili, li va demanar que li enviés informació sobre el seu germà. En la carta de l'1 de febrer de 1973, Ferreras li va explicar a Joan que s'estava elaborant un llibre sobre Manresa i la República en el qual apareixen diverses personalitats públiques de la ciutat de l'època com Selves i Carné, Casas Sala, Prunés, i també Josep Maria Planes, entre d'altres, i li va demanar informació biogràfica sobre el seu germà.

«Tinc una feina per tu a la que hauries de donar un termini, o terminis parcials com si portessis una causa i hi hagués un termini per la visita; Es tracta de què s'està embastant un llibre sobre Manresa i la República, on surten Selves, Casas Sala, Prunés, Senyal, Dr. Esteve, J.M. Planes, jo i molta altra gent. (...) Ens caldrà un currículum-vita de cada un d'ells. (...) A mi em manquen dades, dia i lloc de naixença -estudis- data del seu assassinat i algunes coses que recordis com anècdotes que puguem sumar a la resta de material», (Ferreras, 1973).

Això va suposar un intent de projectar una mica de llum sobre la foscor que va esdevenir la figura de Planes una vegada el van assassinar els anarquistes el 24 d'agost del 1936. Però la coneixença de l'obra i vida de Planes no es va començar a produir fins a la dècada dels 70 i és el mateix Ferreras qui ho gestiona des de l'exili. Va ser sabedor de la importància i de l'impacte que va tenir Planes en el periodisme català de l'època i estava interessat a deixar-ne constància a través d'un llibre.

Però pel que es pot observar a les cartes, sembla que la predisposició del seu germà a parlar-ne no va ser molta i que no en conservava cap record. Ho diu en la carta posterior del 10 de febrer de 1973 que serveix de resposta:

«Em sembla magnífic el vostre projecte de publicar una història manresana. El problema el veig jo en la falta de material d'aquella època. No sé on podrieu trobar-lo; i fiar-se exclusivament de la memòria per a donar el relleu just de tanta gent, és, almenys, arriscat. Parlo, naturalment, per mi. Jo no reservo res d'aquells temps, ni un retall de diari. És possible que alguns de vosaltres hagués estat més «formigues». Tant de bo que sigui així», (Farreras, 1973).

«(...) De Josep Maria en parlo en el meu llibre de Sant Mateu, per bé que malauradament la major part de la informació surt a la voluminosa obra sobre la impremta catalana publicada per Joan Torrent i Rafel Tasis», (Farreras, 1973).

Com que no rebia la informació que li va demanar, Ferreras va tornar a insistir a Joan que li facilités alguna dada sobre la figura del seu germà en una carta del 7 de juny del 1973:

«M'has d'enviar un currículum extens de Josep Maria. No hi pot faltar en el llibre. Dades sobre el temperament i aptituds. La iniciació al periodisme jo ho puc fer i em sembla que sóc el més adient per fer-ho, ja que va començar amb mi».

16.1. Homenatge en el 76^è aniversari de la seva mort

A Manresa, hi ha un carrer que porta el nom de Josep Maria Planes. És el que hi ha a prop de Plaça Espanya, al darrere de l'edifici de Correus, que connecta amb el Passeig de Pere III i amb el de Maurici Serrahima. A part de posar-li un carrer amb el seu nom, també s'han fet en els darrers anys a la capital del Bages diferents iniciatives per intentar recuperar la figura d'aquest periodista manresà.

El Col·lectiu Desvalls va organitzar el maig del 2012, un petit cicle dedicat al periodista. Aquesta organització s'encarrega de potenciar la interrelació dels Països Catalans fent tot tipus d'activitats en diversos àmbits com el polític, el social, el cultural, el mediàtic, etcètera. Se centra sobretot en personatges oblidats pel gran gruix de la societat per tal de reivindicar les seves figures.

Juntament amb Òmnium Bages, i Grup de Periodistes Ramon Bernils, van preparar un seguit d'actes. Com per exemple: una taula rodona que va comptar amb la participació de l'advocat, editor i escriptor Quim Torra, l'escriptor Llorenç Capdevila i el periodista Jordi Finestres. També, el grup de teatre dels Carlins, sota la direcció de Fina Tàpias, van dur a terme una lectura dramatitzada de *Nits de Barcelona*.

Els actes es van celebrar el 76^è aniversari i no quan feia 75 anys de la seva mort. Això és significatiu i demostra el grau d'oblit que va arribar Planes. Les activitats per ressaltar la seva figura van arribar tard, però almenys van arribar.

Enric Badia, periodista de Regió7 i president de la Demarcació de la Catalunya Central del Col·legi de Periodistes de Catalunya apunta que Manresa no ha sigut injusta amb Planes perquè no va tenir

gaire contacte amb la capital del Bages:

«No és una qüestió d'injustícia, Manresa pràcticament no el va conèixer. Dels periodistes que tenen entre 20 i 30 anys que estan treballant entre Manresa i Barcelona quants en quedaria el record si desapareguessin de cop i volta els 30 anys? Va quedar oblidat per molta gent, per moltes causes i per la guerra sobretot i no cal dir si s'ha estat injust o no. S'ha de passar full i reivindicar-lo per la seva obra i per tot el que representa.

Hi va haver una primera campanya per posar el seu nom en un carrer i després va tornar a quedar oblidat. Això li pot passar més gent d'aquest període, tampoc tinc un coneixement històric per saber-ho. Però segur que hi ha altres persones que van ser molt importants i que no hem sabut portar-los als nostres dies i valorar les seves figures».

Una de les iniciatives que va tenir ressò i en té una vegada l'any és la celebració del Premi Josep Maria Planes. Es va crear el 2012 i distingeix el millor treball d'investigació, de denúncia o de sàtira publicat o emès en català durant l'any. El guardó el convoquen conjuntament la Fundació Independència i Progrés i la Demarcació Catalunya Central del Col·legi de Periodistes.

16.2. Any Planes

Manresa, aquest cop sí, està brindant un homenatge majúscul a Josep Maria Planes. S'està dignificant la seva figura i exposant-la perquè l'opinió pública de Manresa i comarca, i també d'altres zones de Catalunya, coneguin l'herència del manresà. El 2016, l'historiador Joaquim Aloy de l'Associació Memòria i Història de Manresa, i Gonçal Mascuñan, exdirector de Regió7, principalment, van proposar a la Demarcació del Col·legi de Periodistes de la Catalunya Central que Planes fos reconegut com a manresà il·lustre.

Tot seguit, es van buscar organitzacions per tirar endavant la idea. Es va presentar la proposta a l'Ajuntament de Manresa i es va crear la Comissió Josep M. Planes per poder commemorar el 80e aniversari de la seva mort. La Comissió va dur a terme un seguit d'actes que s'emmarquessin dins de l'Any Planes que va del juny de 2016 fins al juny del 2017, on el trajecte acabarà sent escollit manresà il·lustre.

Les organitzacions que es van aglutinar sota el paraigua de la comissió van ser: Òmnium Bages, Fundació Independència i Progrés, Demarcació Catalunya Central del Col·legi de Periodistes, Associació Memòria i Història de Manresa, Col·lectiu Desvalls, Fundació Universitària del Bages, UVic-Universitat Central de Catalunya, i a títol individual: Pep Corral, Jordi Sardans i Jordi Finestres.

«La idea era clara, fer difusió de Josep Maria Planes, per donar-lo a conèixer, per explicar qui és. Consideràvem que el teníem poc conegut i vam dir, doncs fem difusió en diferents camps: a Manresa, i arreu del país», explica Badia. En la premsa, Regió7 ha contribuït a donar a conèixer la figura del Planes, i des del 2 de juliol, aquest diari de referència de la Catalunya Central publica cada dissabte una tria dels millors textos del periodista.

En el marc de la Festa Major de Manresa, el 24 d'agost del 2016, 80 anys després que fos assassinat, es va fer un acte d'homenatge al xamfrà del carrer del Born i de la Canal de la capital del Bages. Es va dur a terme després de les visites a la Manresa Desconeguda sobre l'oci nocturn a

principi del segle XX organitzades a partir de textos de Planes. En l'acte, es van poder llegir uns fragments dels textos més rellevants del periodista, i la col·locació d'un ram de flors davant de la casa on va néixer.

El 18 de setembre, Corral, Aloy i Finestres van fer una xerrada a Sant Mateu de Bages, localitat on la família tenia el Mas les Planes. També es van celebrar conferències com la de Finestres i Aloy a l'Esplai La Plana de Manresa, i la del filòleg Lluís Calderer que es va centrar en els articles que va escriure sobre la nit barcelonina.

També es va intentar que els centres de secundària poguessin estudiar Planes i el poguessin incloure dins de la matèria però no es va tenir gaire èxit. A les facultats de periodisme, la idea que pugui entrar en els estudis universitaris encara s'està gestant.

Una de les activitats troncal de l'Any Planes, va ser l'exposició *A propòsit de Josep Maria Planes (1907-1936)* que va acollir el Casino de Manresa l'abril del 2017, comissariada per Finestres i el professor de l'UVic Jordi Serrat. Va estar dissenyada per Enric Comallonga i es van poder observar originals de premsa de diferents diaris on va treballar com *La Publicitat*, *El Be Negre*, i *Imatges*, entre altres, i un audiovisual on s'entrevisten persones que coneixen l'obra de Planes.

L'exposició es va inaugurar el 31 de març, amb un diàleg entre Finestres, i el cap d'esports del diari *El País* Ramon Besa, sobre la faceta de periodista esportiu de Planes. La mostra ha passat per Vic, i també ho farà per la Universitat Autònoma de Barcelona, pel Memorial Democràtic, i el Col·legi de Periodistes de Manresa.

17. CONCLUSIONS

Arran de la mort de Planes en mans dels anarquistes, pel seu posicionament catalanista i el fet que guanyessin els feixistes la Guerra Civil, va comportar que fos una figura que la societat li va acabar girant l'esquena. El van oblidar i ignorar la seva obra. L'historiador Joaquim Aloy i el periodista Jordi Finestres el van situar a la llum pública i van mostrar el llegat que havia deixat en capçaleres com *El Mirador*, *Imatges*, *El Bé negre* i *La Publicitat*, entre altres.

L'etapa manresana de Josep Maria Planes va néixer amb l'objectiu d'aprofundir sobre un terreny no gaire conegut i transitat. El focus el va ocupar els seus anys esplèndids en les capçaleres més importants de Barcelona i de Catalunya. L'empremta que va deixar a Manresa va quedar eclipsada per això.

El llibre *Les Planes de Sant Mateu. Una casa pairal* de Joan Planas m'ha servit per complementar, i mostrar al lector aspectes sobre la família Planas. Vaig poder conèixer més detingudament les arrels de la família, la seva tradició en el mas de Sant Mateu, així com l'acollida per part de la família de membres de la comunitat dels Germans Maristes de Manresa per salvar-los de la ira desfermada que va comportar la Setmana Tràgica. Ensenyar aquests aspectes són claus perquè ajuden a configurar la personalitat i la vida de Planes i poder entendre i comprendre millor la seva obra i la seva figura.

En el treball també amplio un fet que va marcar la seva personalitat com l'empresonament juntament amb els seus amics per burlar-se de Primo de Rivera. Va ser una broma de joventut que va acabar malament i que va tenir un gran ressò en la premsa manresana i en la societat de la capital del Bages.

Es diu que el seu primer article com a periodista va ser el que va aparèixer a les pàgines d'*El Pla de Bages* sobre Àngel Guimerà el 19 de juliol de 1924. Aquest va ser el primer que va sortir publicat firmat per ell, però no va ser el seu debut en el diari. Ja hi havia estat col·laborant anteriorment però no els publicava amb la seva firma.

Podem afirmar amb certesa que va fer els seus primers passos en el món del periodisme en el camp dels esports, concretament en les cròniques sobre futbol. El va acompanyar i guiar Francesc Farreras i Duran que el seu pare, Domingo Farreras Serrahima, era el director d'*El Pla de Bages*. Francesc Farreras va treure una bona amistat amb Planes des que eren petits. Planes ja mostrava grans qualitats des de ben jove i aquesta relació el va poder ajudar a començar a escriure en el diari, el seu talent va fer la resta. Va despuntar i va provocar que es consolidés com un dels grans referents de la premsa manresana quan encara no havia complert els 20 anys.

Una altra persona important que va influir en la carrera de Planes i que he volgut ressaltar és Joan Selves i Carné. Els dos venien d'una família de tradició rural i la proximitat geogràfica dels seus pobles nats, marquen el lligam amb Selves que era originari de Castelltallat, un municipi que va formar part de Sant Mateu de Bages. La seva amistat es va traslladar també en una relació professional i van impulsar la revista esportiva manresana *A Ple Aire*.

Gràcies a les investigacions que he dut a terme, puc afirmar que Planes, juntament amb Raimond Ferrer Ferrés i Selves, van ser els fundadors del setmanari *A Ple Aire*. Amb només 17 anys va

formar part d'un projecte ambiciós i de qualitat que acostava les informacions esportives, principalment, futbol, ciclisme, boxa, i l'excursionisme, entre altres. Se centrava en l'esport manresà i comarcal tot i que també, les cròniques del FC Barcelona van ocupar un espai important en les pàgines de la revista.

El setmanari es va idear i difondre des de les entranyes d'*El Pla de Bages*. Aquest diari va fer constantment publicitat per donar a conèixer la nova capçalera. Dies abans que sortís a la llum el primer article firmat de Planes a *El Pla de Bages*, el seu nom ja apareixia al diari, juntament amb el de Selves i Ferrer, anunciant que feien un concurs per buscar nom per la revista que s'estava gestant. Això és una prova clara que Planes ja devia tenir una vinculació amb *El Pla de Bages* abans que sortís el seu primer article firmat i que per tant, els seus inicis com a periodista, com bé hem assenyalat anteriorment, es remunten temps enrere.

Selves es va encarregar de dirigir *A Ple Aire* i Planes va ocupar el segon esglaó de l'ordre jeràrquic de la revista, sent redactor en cap. Devia utilitzar algun pseudònim a l'hora de firmar els articles perquè no en va aparèixer cap amb el seu nom.

L'etapa a *El Pla de Bages* és transcendental per la formació de Planes. És una persona autodidacta i això l'empeny a aprendre constantment. En les pàgines del diari manresà comença a donar forma i a polir el seu estil, i conrear tot tipus de gèneres i temàtiques. Aquesta experiència que va acumulant l'acaba fent servir posteriorment i van suposar els fonaments d'un periodista excepcional. I per això té un gran valor el temps que va treballar per aquesta capçalera.

El seu primer i únic llibre, *Nits de Barcelona*, es comença a gestar des del primer moment que trepitja els locals d'oci nocturn de la ciutat comtal. Però els seus primers articles relacionats amb aquesta temàtica apareixen a *El Pla de Bages*. A les pàgines d'aquest diari surt alguna crònica on relata, mitjançant l'observació i un acurat llenguatge, les seves aventures nocturnes i que tenen una gran similitud amb els textos que configuraran el llibre en el 1931.

La seva vinculació amb el diari també és important perquè, tot i que en un principi es decanta més per les temàtiques culturals, és el mitjà on comença a fer algun article polític que més endavant, en els grans mitjans barcelonins, també ho farà i amb mestria. En aquesta capçalera manresana, fins i tot, va escriure un conte irònic sobre l'amor, un gènere i una temàtica que no solien tenir espai en un mitjà tradicionalista.

L'anàlisi sobre l'etapa manresana de Planes m'ha permès veure que, tot i que va marxar a viure a Barcelona des de molt jove, no va perdre mai el vincle amb la premsa i la societat de la capital del Bages. El seu pas per les capçaleres de Manresa no va ser efímer sinó que va estar prolongat en el temps, encara que adoptés un paper molt secundari i una periodicitat molt ocasional. I he volgut posar en valor aquest fet que és cabdal per destacar el paper que va jugar Planes en la premsa de la ciutat.

Quan estava a la ciutat comtal seguia mantenint una relació més esporàdica amb Manresa però no va voler perdre mai el contacte amb el seu lloc d'origen. Són força els articles que fa aparèixer algun element relacionat amb la ciutat. Alguns lloa manresans que els hi té una gran admiració com Lluís Prunés, comerciant que va acabar exercint de Conseller d'Economia i Agricultura de la Generalitat de Catalunya; Joan Casassayas que va ser un metge destacat dins de l'escola de

pediatria catalana extrauniversitària; i Ramon Martí Ferreras, periodista, pintor, dibuixant, i cinematògraf.

En altres textos va optar per projectar la seva visió de la ciutat o algun aspecte més en concret. Com *L'alt valor social del Te dansant*, on plasma amb ironia la moda que havia arrelat a la ciutat entre les classes més benestants de prendre el te, imitant el costum dels anglesos. La seva relació amb Manresa és tal que fins i tot, vivint i treballant a Barcelona va mantenir una disputa dialèctica amb el periodista sallentí Fidel S. Riu i Dalmau a les pàgines d'*El Pla de Bages*.

L'estudi dels articles del Planes, també he pogut comprovar que els seus textos eren una porta d'entrada a la modernitat. Era una manera que tenia la societat manresana d'apropar-se als nous aires que bufaven a Barcelona i que encara tardarien a arribar a la ciutat. I això es fa més que evident quan tracta modes com per exemple el charleston i el black bottom. És una manera d'escurçar distàncies entre Manresa i Barcelona, i ho perseguia en aquest tipus d'articles. *Riss, el «barman» del Diable* és una constatació d'aquesta idea. En l'article detalla a la perfecció els trucs que va fer un dels il·lusionistes més importants del moment que, després de presentar el seu espectacle arreu de ciutats europees, va oferir un seguit d'actuacions a Barcelona. Era una manera de dir: això és el que vaig poder veure i vull que vosaltres ho veieu i podeu gaudir del muntatge.

Tots aquests aspectes esmentats configuren un treball que ha volgut descobrir Planes des d'una òptica que fins al moment s'havia tractat de manera superficial o no s'havia parlat. Ha volgut ser un estudi amb profunditat sobre una etapa gens coneguda i que pogués il·luminar el patrimoni periodístic i cultural que va deixar a Manresa.

18. AGRAÏMENTS

*L'etapa manresana de Josep Maria Planes no hauria estat possible sense l'ajuda i el mestratge del professor Josep Maria Figueres que em va guiar i em va motivar perquè elaborés aquest treball. També he d'agrair Joaquim Aloy per facilitar-me les cartes que es van escriure Francesc Farreras i Duran i Joan Planas, per deixar-me el llibre *Les Planes de Sant Mateu. Una casa pairal* (Jover, 1969), i el més important, per confiar amb mi.*

Gràcies a Goretti Casoliva, Pep Corral i Enric Badia per il·lustrar-me, i a l'Arxiu Comarcal del Bages pel pou de paciència que van tenir.

I a la família, pel suport incondicional.

19. BIBLIOGRAFIA I FONTS D'INFORMACIÓ

AMAT I PINIELLA, Joaquim. *Ombres al Calidoscopi*. Ara. Manresa, 1933.

ARTÍS-GENER, Avel·lí. *Tísner revela les interioritats de 'El Be Negre'*. Setmanari Satíric. Argentona. L'Aixernador edicions, 1990.

ARXIU COMARCAL DEL BAGES: *A Ple Aire* (1924-26), *El Pla de Bages* (1921-36), *Joventut* (1918 – 1920), *Revista del Ateneo obrero manresano* (1921-1932), *Butlletí del centre excursionista "Avant"* (1922-1924), *Acàdia* (1923-1924), *Butlletí del centre excursionista "Montserrat"* (1923-1926), *Bulletí del centre de cultura* (1925), *Crònica esportiva* (1925), *Manresa atracció* (1926), *Manresa Film* (1927), *La Crònica* (1929), *Política* (1930-31), *Acció* (1933), *Ara* (1930-1932), *Avançada* (1934), *L'Esport Comarcal* (1923-24), *L'Om* (1929) , *El Dia* (1929-1936), *Ciutat* (1926-1928).

BURGUET, Francesc. *Els diaris de la Rambla. Memòries del periodista Lluís Aymamí i Baudina (1899-1979)*. Diputació de Barcelona. Barcelona, 1997.

CALVET GAZIEL, Agustí, *Tots els camins duen a Roma*, Edicions 62 (1981).

CAPDEVILA, Llorenç. *Els diaris de Pascal. (La novel·la)*. Edicions Proa. Barcelona, 2008.

CASASÚS, Josep Maria. *El periodisme a Catalunya*. Plaza i Janés. Barcelona, 1988.

CASASÚS, Josep Maria. *Periodisme català que ha fet història*. Barcelona. Proa, 1996.

CASASÚS, Josep Maria. *Periodisme que ha fet història. Barcelona*. Col·legi de Periodistes de Catalunya, 1991.

CASASÚS, Josep Maria. *Periodística catalana comparada*. Pòrtic. Barcelona, 1993.

CASTANYS, Valentí. *La memòria es diverteix. Mig segle de records*. Barcelona. Destino, 1966.

COMAS, Francesc. *Històries de Manresa*. Ed.Zenobita. Manresa, 2009.

DÒRIA, Sergi. *Imatges 1930. Barcelonins i moderns*. La Campana. Barcelona, 2004.

ESCAMILLA, David i FINESTRES, Jordi. *L'Univers Tísner. 1912-2000: gairebé un segle*. Barcelona. Angle Editorial, 2001.

FARRERAS, Antoni. *De la Setmana Tràgica a la implantació del franquisme*. Pòrtic. Barcelona, 1977.

FIGUERES, Josep Maria; *Prensa i nacionalisme*. Pòrtic. Barcelona, 2002.

FIGUERES, Josep Maria; *Entrevista a la guerra: 100 converses: de Lluís Companys a Pau Casals (1936-1939)*. L'esfera dels llibres. Barcelona, 2007.

FINESTRES, Jordi. *Josep Maria Planes (1907-1936). Memòria d'un periodista assassinat*. Col·legi de

periodistes de Catalunya. Barcelona, 1998.

GASOL, Josep Maria. *Manresa Panorama d'una ciutat*; Llibreria Sobrerroca, s.a; Manresa, 1971.

GASOL I ALMENDROS, Josep Maria. *Les Impremtes. La premsa cultural. Història de la ciutat de Manresa (1900-1950)*. Caixa Manresa. Manresa, 1991.

GASOL, Pere i, ALOY, Joaquim. *Joves i republicans. La República a Manresa (1931-1936)*.

HUERTAS I CLAVERÍA, Josep Maria. *Mirador, la Catalunya impossible*. Edicions Proa. Barcelona 2000.

OLIVERAS i SAMITIER, Josep. *La consolidació de la ciutat industrial*; Obra cultural de la Caixa d'Estalvis de Manresa; 1986.

PASSARELL, Jaume. *La Publicitat, diari català*. Barcelona. Pòrtic, 1982.

PASSARELL, Jaume. *Cent ninots i una mica de literatura*. Antoni López. Barcelona, 1930.

PERMANYER, Lluís. *Sagarra vist pels seus íntims*. La Campana. Barcelona, 1991.

PLA, Josep. *Prosperitat i rauxa de Catalunya (Obra Completa de Josep Pla. Volum XXXII)*. Edicions Destino. Barcelona, 1977.

PLANAS I MARTÍ, Joan. *Les Planes de Sant Mateu. Una casa pairal*. Barcelona. Jover, 1969.

PLANES i BALL, Josep Albert. *La Manresa Noucentista: Cenacle (1915-1917) i Ciutat (1926-1928)*. 1995.

PLANES I MARTÍ, Josep Maria. *Nits de Barcelona*. Barcelona. Llibreria Catalònia, 1931. Proa, 2001.

PLANES I MARTÍ, Josep Maria; *Els gàngsters a Barcelona*. Proa, 2002.

PLANES I MARTÍ, Josep Maria. *Planes d'esport*. Barcelona. Proa, 2007.

POLO, Irene. *La fascinació del periodisme. Cròniques (1930-1936)*. Barcelona. Quaderns Crema, 2003.

PRAT i BRUNET, Vicenç. *Memòries de Vicenç Prat i Brunet (1902-1957): escriptor, intel·lectual i polític manresà*. Centre d'Estudis del Bages. Barcelona, 2002.

PRESTON, Paul. *La Guerra Civil espanyola*; Editorial Base (2013). Capítol 1, una societat dividida.

RUBÍ i CASALS, Maria Gemma. *El món de la política en la Catalunya urbana de la restauració. El cas d'una ciutat industrial. Manresa: 1875-1923*.

SARRET i ARBÓS, Joaquim. *Història de Manresa, Monumenta històrica civitatis Minorisae*; 1984.

SEMPRONIO. *Del Mirador estant*. Destino. Barcelona, 1987.

SINGLA CASELLAS, Carles. *Mirador (1929-1937): Un model de periòdic al servei d'una idea de país*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 2007.

TASIS, Rafael i TORRENT, Joan. *Història de la Premsa Catalana (2.volum)*. Barcelona. Bruguera, 1966.

TORRENTS, Ignasi; *Les fonts escrites; Històries de la ciutat de Manresa (1900-1950)*, Volum I. Manresa.

VILA, Enric. *Lluís Companys. La veritat no necessita màrtirs*. L'esfera dels llibres. Barcelona, 2006.

XAMMAR, Eugeni. *Seixanta anys d'anar pel món*. Barcelona. Pòrtic, 1974.

19.1. Articles

ABC. «Visita a Radio Barcelona emissora decana de España». (24-4-1974). Font consultada el 23-10-2016.

<http://hemeroteca.abc.es/nav/Navigate.exe/hemeroteca/madrid/abc/1974/04/24/049.html>

ALOY, Joaquim. «Josep Maria Planes: un dels millors periodistes de Catalunya»; *D'estil*; Font consultada el 21-9-16. <http://www.destil.cat/ca/josep-maria-planes-un-dels-millors-periodistes-de-catalunya>

AMAT, Jordi. «Josep Maria Planes, el somni truncat»; *El Periódico*, 4-11-2007. Font consultada el 23-10-2016.

AMAT, Jordi. «Merci Charlie»; *La Vanguardia*, 13-1-2015.

BADIA, Jordi. «Josep Maria Planes, assassinat fa vuitanta anys»; *El clot de les ànimes*; 23-8-2016. Font consultada el 3-11-2016. <http://blocs.mesvilaweb.cat/jbadia/2016/08/23/josep-maria-planes-assassinat-fa-vuitanta-anys/>

BESA, Ramon. «Esport amb majúscules»; *El País*, 8-11-2007. Font consultada el 5-10-2016

BONVEHÍ, Jordi. «El carrer del Born: burgesos i obrers»; *Històries manresanes*, (10-2-2015). Font consultada el 26-10-2016. <http://historiesmanresanes.blogspot.com.es/2015/02/el-carrer-del-born-burgesos-i-obrers.html>

BONVEHÍ, Jordi. «La indústria del cotó»; *Històries de Manresa*, 8-10-2008. Font consultada el 30-10-2016. <http://historiesmanresanes.blogspot.com.es/2008/10/la-industria-del-cot-manresa.html>

CAMPRUBÍ, Xevi. «100 anys del naixement del periodista Josep Maria Planes»; *El Temps*, 7-2-2007. Font consultada el 10-10-2016.

CAMPS, Gemma. «El III Congrés de Periodistes recorda Josep Maria Planas»; *Regió7*, 30-11-1996. Font consultada el 28-9-2016.

CAMPS, Gemma. «El periodista manresà Josep Maria Planes donarà nom a un carrer de la seva ciutat». *Regió7*, 23-1-2002. Font consultada el 29-9-2016.

CAPDEVILA, Jordi. «El periodisme temerari de Josep Maria Planes»; *Avui*, 24-2-2002. Font consultada el 3-10-2016.

CAPDEVILA, Llorenç. «Josep Maria Planes»; Suplement Lectura, *El Segre* 28-8-2016. Font consultada el 10-10-2016.

CARBONELL, Antoni. «Àngel Guimerà»; *Visat*, abril 2010, número 9. Font consultada el 10-11-2016.
<http://www.visat.cat/traduacions-literatura-catalana/cat/autor/27/angel-guimera.html>

CASASÚS, Josep Maria. «Gaziel, en el cànon i en la tradició d'escola»; *Trípodos*, número 20, Barcelona (2007). Font consultada el 23-10-2016.
<http://www.raco.cat/index.php/Tripodos/article/view/58331/68423>

CIVTAT. «Anselm Corrons i Perramon (1901-1994)». Font consultada el 23-9-2016.
http://www.civtat.cat/corrons_anselm.html

CIVTAT. «Joan Baptista Claret i Llobet (1903-1984)». Font consultada el 6-10-2016.
http://www.civtat.cat/claret_joan_baptista.html

Ciutat: Ideari d'Art i Cultura (1926-1928). Font consultada el 5-9-2016.
<http://www.civtat.cat/ideari.html>

CIVTAT. «Ramon Torra i Pujol (1887-1946)». Font consultada el 5-9-2016.
<http://www.civtat.cat/editor.html>

CORRAL, Pep. «Les nits de paper»; Treball Final de Màster – Universitat Pompeu Fabra (setembre, 2015). Font consultada el 15/9/2016.
<http://historiesmanresanes.blogspot.com.es/2008/08/la-festa-major-de-manresa.html>

CUYÀS, Manel. «Periodisme anys trenta»; *El Punt Avui* 18-11-2016. Font consultada el 28-12-2016.
<http://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1022424-periodisme-anys-trenta.html>

DE UNAMUNO, Miguel. «La vida es sueño. Reflexiones sobre la regeneración de España»; *Disea del Alma*, novembre, 1898. Font consultada el 18-12-2016.
<http://www.odiseajung.com/fragmentos/la-vida-es-sueno-reflexiones-sobre-la-regeneracion-de-espana/>

ENCICLOPÈDIA.CAT. «Acció Catalana». Font consultada el 12-12-2016.
<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0000533.xml>

ENCICLOPÈDIA.CAT. «Joaquim Montero i Delgado». Font consultada el 31-10-2016.
<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0043770.xml>

L'ENCICLOPÈDIA. «Valentí Castanys i Borràs». Font consultada el 31-10-2016,
<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0015890.xml>

FINESTRES, Jordi. «L'assassinat de J.M. Planes». *Regió7* 30-11-1996. Font consultada el 15/9/2016.

FINESTRES, Jordi. «Josep Maria Planes, en memòria»; *Regió7*, 3-2-2002. Font consultada el 5-9-2016.

FINESTRES, Jordi; «Set trets al periodisme català»; *Sàpiens*, núm 58, agost 2007. Font consultada el 5-9-2016.

FOIX, Lluís; «Planes, liberal y cosmopolita»; *La Vanguardia*, 8-11-2007. Font consultada el 5-9-2016.

GASOL i ALMENDROS, Josep Maria. «El Dia (1929-38)». *Avui*, 14-11-1976. Font consultada el 13-9-2016.

GASOL i ALMENDROS, Josep Maria. «El Pla de Bages (1904-37)». *Avui*, 14-11-1976. Font consultada el 20-9-2016.

GRUPO GODÓ. «Historia». <http://www.grupogodo.com/historia/> Font consultada el 9-9-2016.

La Salle Catalunya. «El fundador». Font consultada el 15-9-2016.
<http://www.lasalle.cat/es/el-fundador-2/>

MARTÍNEZ DE FOIX, Josep; «Josep Maria Planas»; *Avui*, 6-9-1986. Font consultada el 5-9-2016.

MATA, Toni. «Manresa dedica un any a recordar el seu periodista més il·lustre, Josep Maria Planes». *Regió7*, 30-5-2016 <http://www.regio7.cat/cultures/2016/05/27/manresa-dedica-any-recordar-periodista/363152.html>

MEDIA PRENSA. «España hasta el siglo XX; Gobierno de España, Ministerio de Educación». Font consultada el 5-9-2016.
<http://recursos.cnice.mec.es/media/prensa/bloque1/pag8.html>

MEMÒRIA.CAT. «L'economia». *La República a Manresa en un clic*. Font consultada el 5-11-2016.
<http://www.memoria.cat/republica/content/leconomia-0>

MEMÒRIA.CAT. «Josep Maria Planes». Font consultada el 17-9-2016.
<http://www.memoria.cat/planes/>

MEMÒRIA.CAT. «Joaquim Amat-Piniella». Font consultada el 13-9-2016.
<http://www.memoria.cat/amat/content/biografia>

MEMÒRIA.CAT. «Opinions i records de Josep Maria Ainaud de Lasarte – Josep Maria Planes». 31-3-2006. Font consultada el 5-10-2016.
<http://www.memoria.cat/ainaud/josep-maria-planes-1>

MOLERO PEREA, Clara María. «El desastre del 98 en la literatura»; Universidad de Alcalá. Font consultada el 15-9-2016.

http://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/aepe/pdf/congreso_39/congreso_39_18.pdf

MORROS, Jordi. «La Salle, una història de cent anys». *Regió7*. Font consultada el 15-9-2016.

http://www.manresa.lasalle.cat/wp-content/uploads/2013/11/LaSalle_Revista_R7.pdf

PARCERISAS, Pilar. «La revista Ciutat o el noucentisme importat a Manresa». *Avui* 30-8-1981. Font consultada el 15/9/2016.

http://www.civtat.cat/documents/articles/la_revista_ciutat_o_el_noucentisme_importat_a_manresa.pdf

PLANES i BALL, Josep Albert. «La Manresa Noucentista: Cenacle (1915-1917) i Ciutat (1926-1928)». *Dovella*, juny 1995. Font consultada el 23-10-2016.

<http://www.raco.cat/index.php/Dovella/article/view/20336/293898>

PLANS, Josep Camprubí. «Visió contemporània de la premsa a Manresa (1940 – 1990)». *Dovella*. Font consultada el 21/11/2016.

<http://www.raco.cat/index.php/Dovella/article/view/20322>

RUBI, Gemma. «La Setmana Tràgica va deixar a Manresa almenys cinc morts i tres edificis cremats». *Regió7*. Font consultada el 21/11/2016.

<http://www.regio7.cat/cultures/2009/07/30/cultures-setmana-tragica-deixar-manresa-almenys-cinc-morts-tres-edificis-cremats/39104.html>

SALDAÑA, María. «Libertad de prensa y energía política en la Areopagítica de John Milton». Universidad de Huelva, 2007. Font consultada el 21-11-2016.

<http://pensamientopolitico.org/Descargas/RIPP03213238.PDF>

SARDANS, Jordi. «L'exili de la lliga catalana». *Regió7*, 18-11-2016. Font consultada el 23-10-2016.

SÒRIA, Josep Maria; «Siete disparos en la Arrabassada». *La Vanguardia* 7-8-2003. Font consultada el 23-10-2016.

TARIN, Santiago. «La tinta sobreviu a les bales». *La Vanguardia* 24-8-2016. Font consultada el 23-10-2016.

TORRA, Quim. «80 anys de l'assassinat de Josep Maria Planes». *Núvol*, 6-6-2016. Font consultada el 21/11/2016. <https://www.nuvol.com/noticies/20-normes-per-al-periodisme-dinvestigacio-i-els-reporters-segons-josep-maria-planes/>

TORRA, Ramon. «Conferència de Ramon Torra i Pujol, L'estat actual de la cultura a Manresa i l'ex-convent de Sant Domingo». Font consultada el 3-11-2016.

http://www.civtat.cat/documents/torra/ramon_torra_conferencia.html#p=1

VALERA, David. «La crisis del 29 de España». *ABC*, 12-11-2011. Font consultada el 23-10-2016.

<http://www.abc.es/20111112/economia/abci-crisis-espana-201111121047.html>

VALLBONA, Rafael. «Dos ilustres manresanos». *El Mundo*, 5-3-2002. Font consultada el 23-10-2016.

VILAMALA, Joan. «Un manresà compromès, periodista de pes. Auca de Josep Maria Planes (1907-36)». *La paret de les auques*. Manresa, 2016. Font consultada el 18-11-2016. <http://www.auques.cat/textos.php?auca=planes>

VILARÓ, Bernat. «Prada recorda Josep Maria Planes, el republicà assassinat per la FAI». *El Món*, 18-8-2016. Font consultada el 3-11-2016. <http://elmon.cat/noticia/167663/prada-recorda-josep-maria-planes-el-republica-assassinat-per-la-fai>

VILAWEB. «Manresa homenatjarà el periodista Josep Maria Planes al 80è aniversari de la seva mort». Font consultada el 10/9/2016 <http://www.vilaweb.cat/noticies/manresa-homenatjara-el-periodista-josep-maria-planes-al-80e-aniversari-de-la-seva-mort/> (23/8/2016)

VIÑAO, Antonio. «La alfabetización en España: un proceso cambiante de un mundo multiforme». Universidad de Murcia, març 2009. Font consultada el 3-11-2016. http://campus.usal.es/~efora/efora_03/articulos_efora_03/n3_01_vinao.pdf

XTEC. «Josep Maria Planes». Font consultada el 23-10-2016. <http://www.xtec.cat/~jducros/Josep%20Maria%20Planes.html>

ANNEXOS

L'etapa manresana de Josep Maria Planes

1. ENTREVISTES

1.1 JOAQUIM ALOY I BOSCH

«Planes, sempre va mantenir el vincle amb la premsa manresana»

Joaquim Aloy i Bosch (Manresa, 1956) és llicenciat en Història Contemporània i treballa com a tècnic en Cultura a la Diputació de Barcelona. L'any 2007 va ser guardonat amb el Premi Bages de Cultura, concedit per Òmnium Cultural. Gran part de les seves investigacions històriques se centren en els períodes de la República, la Guerra Civil i el franquisme a Manresa. És autor de la pàgina web www.memòria.cat on ha projectat llum sobre la figura de Joaquim Amat-Piniella i Josep Maria Planes, entre altres treballs.

Planes venia d'una família benestant i catalanista, oi?

Ell era una mica dandy, venia d'una família benestant, no se n'amaga. La seva família era de dretes però ell era d'Acció Catalana i és l'únic que es canvia el cognom. Tot el tema catalanista el tenia clar i era un gran admirador de Macià. Ve d'una família benestant amb unes possessions, de tradició de dretes que sintonitza amb els ideals de justícia social, però això no impedeix que no toleri el terrorisme anarquista. És un catalanista autèntic. El sulfura el silenci de la gent. Ell és independentista però aquesta terminologia abans no s'utilitzava.

Quina va ser la relació amb Selves i Carné?

Els dos són d'allà, són joves, un des de l'àmbit polític i l'altre del periodístic i aposten per la República, per un país nou, i també són catalanistes. Selves venia d'una tradició burgesa i proclama la República, va tenir un paper de fidelitat absoluta a Macià i Companys. Selves i Planes van tenir un gran respecte i admiració mútua. És el que ens podem imaginar.

I aquesta relació va poder afavorir que Planes entrés a «El Pla de Bages»?

Podria ser que hagués afavorit la presència de Planes a *El Pla de Bages* perquè Selves va ser el director. Si no va ser gràcies al vincle amb Selves, va ser Francesc Farreras i Duran el que li va obrir les portes. El seu germà era molt amic del Farreras. Un dels dos li devia donar una empenta, i facilitar-ne la introducció. De seguida van veure que era un crac.

Ja demostrava una gran inquietud des de jove?

Sí, ja ho deia el seu germà, que era un desastre a l'escola però devorava molts llibres i li agradava escriure. Potser va succeir que un dia li van dir, vine un diumenge que m'ajudaràs a fer una crònica i el devien veure que escrivia molt bé. Això no ho sabem del cert, és ciència ficció però ens hi podríem aproximar bastant.

Creu que Planes escrivia amb pseudònim?

Hi ha molt pocs textos firmats per ell, ben aviat se'n va a Barcelona i allà escriu pels descosits. Segur que a *El Pla de Bages* hi ha coses que ha escrit ell però no ho sabem del cert. Si no està signat, no ho podem saber al 100 per 100.

Des de ben jove, Planes participava de la vida cultural de Manresa?

Era una persona molt ficada en el món de la cultura, devia seguir les exposicions, les tertúlies, les activitats del Kursaal, les obres de teatre, els concerts etcètera. És un exercici d'imaginació, és fàcil

pensar que es devia moure per aquests ambients culturals i viure intensament la vida cultural de la ciutat. A diferència d'Amat i Piniella que en tenim proves feaents, ja que ho escriu tot i fa crítiques d'obres de teatre, de llibres, d'exposicions, de pel·lícules... Gairebé tota l'obra del Planes l'escriu a Barcelona.

Manresa li va quedar petita?

Sí, Manresa li va quedar petita. Es devia avorir molt. Els mitjans se li van fer petit, era un home per escriure un diari de Barcelona, escriu a la primera pàgina de *La Publicitat*. Un home que viu al Mas Les Planes tampoc té una relació diària amb Manresa i necessita canviar d'aires, vol viure món i a Barcelona hi és tot, des del punt de vista cultural, de gaudir, de vida nocturna, de mitjans, etc. Es lògic que marxés molt aviat.

Tot i estar vivint a Barcelona, sempre va mantenir el vincle amb Manresa.

Encara que visqués a Barcelona, sempre va mantenir el vincle amb la premsa manresana i la relació amb Manresa. Va fer una xerrada premonitòria a l'abril del 1936 a la ciutat. Les amistats que va tenir de jove les va mantenir.

Com va ser que Josep Maria de Segarra l'avalés de seguida?

El Segarra l'avalava de seguida i l'introdueix a l'Ateneu barceloní. El Segarra no introdueix a qualsevol, encara que hagués publicat poc ja té un cert caché, els seus escrits ja es veu una qualitat i una diversitat i riquesa de llenguatge espectaculars, ara de política, ara d'esports, té un domini absolut de qualsevol registre. Era com si ho escrivís d'una tirada. Era molt intel·ligent, molt vàlid i se li obren totes les portes, ningú li va regalar res.

Per què va caure en l'oblit?

Cau en l'oblit perquè la transició va ser nefasta, era un home que desgraciadament cau en un terreny de ningú, als llims. Reivindicar-lo i recuperar la seva figura no quedava gaire bé era incòmode perquè va ser mort pels anarquistes, i els franquistes tampoc el podien reivindicar, si no l'haguessin matat uns l'haguessin matat els altres. Només és reivindicat per iniciatives individuals fins que arriba el moment que es diu prou. Se la juga per la llibertat i per Catalunya. Certs sectors de l'esquerra poder reivindicar el Planes era posar-se en evidència, i això incòmoda. I qui dia passa any empeny.

1.2. PEP CORRAL

«El Planes dramaturg acaba influint amb el nocturn i amb el social, i al revés»

Pep Corral és periodista de Regió7 i és el redactor que s'encarrega de seleccionar un article de Planes que es publica cada dissabte a les pàgines del diari. Pel Treball de Final de Màster de la Universitat Pompeu Fabra va fer un estudi en el 2015 titulat *Les nits de paper*. Aquest treball va aprofundir sobre el llibre *Nits de Barcelona* de Planes. També forma part a títol individual de la comissió per anomenar Planes com a manresà il·lustre.

Planes va escriure sobre molts temes. Va ser degut a la seva gran formació autodidàctica?

Sí, va ser molt polifacètic. Va escriure sobre teatre, esports, premsa satírica... És una bèstia intel·lectual, devia ser un fora de sèrie. És probable que això sigui degut a la seva formació autodidàctica, ja que no segueix una formació tan rígida, esquemàtica, cartesiana. Una cosa li porta a l'altra i anar fent i això es plasma en la seva producció. Planes devia estar durant el dia fent la investigació pels articles dels gàngsters, al migdia la tertúlia de l'Ateneu barcelonès, a la tarda anava a veure una obra de teatre o una pel·lícula per fer la crònica pel diari de l'endemà, i al vespre estrenava la seva obra de teatre al Paral·lel. En un mateix dia podies trobar totes les facetes del personatge. Toca moltes tecles, arriba a molts àmbits, excel·leix tant amb el que fa i té tants interessos i és tan bo en tot, perquè s'ha de centrar en algun aspecte en concret?

I com acaba influint aquesta riquesa temàtica?

Són molts camins que emprèn. I el Planes dramaturg, acaba influint amb el nocturn, i el Planes esportiu influeix al social, etcètera, tot va per separat però acaba confluint amb la seva prosa i és un aspecte clau de la seva producció. Totes les temàtiques l'enriqueixen. Sembla que s'hagin de contaminar mútuament però no.

Quin va ser l'estil de Planes?

Combrego bastant amb el concepte de sobrerrealisme. Carles Soldevila en l'epíleg *Nits de Barcelona* descriu molt bé l'estil del Planes. D'ell diu que utilitza una prosa papallonejant. Té aquest aspecte frívol, lleuger com el vol d'una papallona. Si ho analitzes, amaga molt contingut per sota. És una prosa molt ben trobada, molt acurada. L'amistat i la influència amb Segarra és clau. L'adjectiu just que no t'esperes en el moment menys insospitat i Planes ho porta en el seu terreny. Almenys sobretot en *Nits de Barcelona*. Planes és molt juganer, ociós.

Planes va tenir una gran facilitat per crear imatges.

Aconsegueix molt bé crear l'ambient a través d'una bona descripció. Això també influeix la seva capacitat autodidacta. Abans no arriba a escriure com escriu s'ha amarat de tot el que ha pogut. I està en contacte amb una elit cultural. És una esponja. Arriba en plena formació, i va fer un màster a Barcelona.

Què me'n diu de la seva capacitat d'observació?

Buscava l'altra cara de tot, sense la capacitat d'observació qualsevol text seria normal. És el que fa distintiu la seva obra, el que la catapulta, li dona la gràcia. Distingeix la seva crònica de qualsevol altra peça d'un altre mitjà que escrigui sobre la mateixa temàtica. T'explica com és la societat de l'època en base el que li ha explicat la senyora del guarda roba. Sense la curiositat i la tenacitat, el seu periodisme d'investigació no hauria aparegut.

Venir d'una família benestant l'ajuda moltíssim, oi?

Sí. Ell arriba a Barcelona i no treballa de res que no sigui la premsa. S'ho podia permetre molt poca gent. Ell va on el tiba el temps que està vivint.

La influència familiar fa que tingui un gran interès per la política?

Viu la política com una cosa del dia a dia, que no li és aliena. I la posició benestant també ajuda. L'home caçador recol·lector no té temps de filosofar. I la implicació de la família en la vida política acaba determinant el cercle en que t'acabes movent. Manresa va ser una ciutat castigada durant la Setmana Tràgica, i que la família acollís perseguit i que ell de petit visqués els últims ecos de la setmana tràgica, crec que en certa manera li fa posar una creu a l'anarquisme. El fet d'haver-ho viscut de petit, marca el posicionament en contra d'aquest anarquisme violent. Quan arriba a Barcelona veu espurnes d'aquest fenomen i posar el radar i denuncia el que passa. Planes no ataca l'anarquisme. Això s'ha de subratllar. Va denunciar les morts que hi va haver. Ell ataca la delinqüència, el crim organitzat que hi ha dins de l'anarquisme.

Manresa li queda petita?

No se li fa petita. Planes és molt curiós, ambiciós, amb ganes de conèixer i veure el món i saber què passa. I Barcelona comença a explotar, arriba a la Barcelona que s'està preparant per l'expo del 29, un gran moment d'ebullició. I per veure el que passa allà necessita instal·lar-se i viure a Barcelona.

Què suposa per la trajectòria de Planes, l'obra «Nits de Barcelona»?

Nits de Barcelona mostra una ciutat que s'està transformant radicalment i Planes en més de mirar-s'ho des de fora, es fica a dins i extreu tot el que pot i, moltes vegades, és el que conscientment molta gent amaga. És el joc de la vida pública i la privada. És un escàndol relatiu, no crec que fos una sorpresa molt gran l'obra. En el cas de la vida privada potser més perquè es centra en nissagues concretes fàcilment identificables. Ell defuig dels grans noms per acabar-se centrant amb els anònims. Pot anar al cafè Colón i entrevistar al neteja-botes. Fa una aproximació per posar de manifest una realitat que hi era i que molta gent la desconeixia. La tirada de l'obra no va ser especialment generosa. Té més impacte a escala literària que no pas a la social.

Per què va caure en l'oblit?

Va ser una figura molt incòmode. Ja ho va ser en vida i ho ha sigut més després de morir. Va ser un dels pares fundadors del nou periodisme català, una figura de pes però un cop mort, qui l'ha de reivindicar? No el van matar els franquistes, el bàndol republicà no fa de bon reivindicar perquè el van matar companys d'armes. Va quedar en un oblit estrany.

Per què va ser oblidat per la societat manresana?

Amat i Piniella també va estar força oblidat per la societat manresana. Fa 10 o 15 anys que es va començar a reivindicar-lo. Potser les lectures de la Reich incloses a Batxillerat ajuda que es conegui més. Crec que a Manresa queda molt treball de recuperació. Planes és d'aquí però el vincle que té amb Manresa tampoc és molt estret com en el cas d'Amat. Planes marxa molt jove a Barcelona i tornarà però d'una manera molt més esporàdica i Amat passat la guerra torna a Catalunya i a Manresa fins que l'expulsen. Aquests factors no ajuden al fet que es conegui la seva figura.

1.3. ENRIC BADIA

«S'ha de passar full i reivindicar la seva obra i tot el que representa»

Enric Badia és el cap de Societat del diari Regió 7 i el president de la Demarcació Catalunya Central del Col·legi de Periodistes de Catalunya. El diari publica durant un any cada dissabte un article de Josep Maria Planes per fer difusió de l'obra del manresà. I el Col·legi de Periodistes és una de les organitzacions que formen part de manera més activa de la Comissió que s'encarrega de les activitats de l'Any Planes.

Com va sorgir la comissió i l'Any Planes?

Gonçal Mascuñan (exdirector de Regió7) i Quim Aloy, entre altres, em van comentar d'intentar mirar a veure si Josep Maria Planes podia ser anomenat manresà il·lustre i que entrés a formar part de la galeria d'il·lustres de la ciutat. Es va parlar amb l'Ajuntament de Manresa i es va crear la comissió amb la voluntat de fer un Any Planes, per fer difusió de la persona, per donar-lo a conèixer, per explicar qui és.

En quins camps veu fer la difusió?

Consideràvem que el teníem poc conegut i vam dir, doncs fem difusió en diferents camps: hem fet difusió a Manresa, ara estem pendents de fer un acte a escala de país, i els hem ofert als centres de secundària perquè l'introduïssin com a matèria però hem tingut un èxit escàs. També hem intentat explicar-ho a les universitats perquè vagi arribant, que sigui una persona que pugui entrar en els estudis universitaris. A Vic ja estaven incorporats dins de la Comissió, amb la UAB hem entrat en contacte i amb la Pompeu Fabra s'ha fet un parell de sessions a les aules. També hem fet una exposició del Planes explicant la vida i l'obra, i és una exposició amb pocs recursos però amb molta il·lusió per explicar el personatge. Ara està a Vic, estarà també en el Memorial Democràtic, el Col·legi de Periodistes, a la UAB, i haurem fet més campanya d'aquesta manera de la figura del Planes.

Per què va ser oblidat?

Per ser un mort de la guerra com tants altres van ser oblidats. Sobte una mica més perquè estava introduït en el moviment cultural de Barcelona que després va continuar d'una manera o una altra. Els mateixos grups barcelonins no el van acabar de reivindicar. No sé si va pesar més que fos un assassinat anarquista i entre les pors de després de la guerra... a més era molt jove, potser no va acabar de ser valorat.

Manresa ha sigut injust amb Planes?

No és una qüestió d'injustícia, Manresa pràcticament no el va conèixer. De jove ja se'n va anar a Barcelona. No és una qüestió d'oblidar-lo o no, havia estat treballant en alguns mitjans d'aquí durant poc temps i llavors va fer el salt a Barcelona. Aquí no va tenir una gran transcendència, la va tenir a Barcelona.

Però ell va publicar uns seixanta articles i va mantenir el vincle amb Manresa.

Si estàs un any en un diari, també publiques seixanta articles. Pot ser que no el perdés del tot el contacte. Dels periodistes que tenen entre 20 i 30 anys que estan treballant entre Manresa i Barcelona quants en quedaria el record si despareixessin de cop i volta els 30 anys? Havia sigut director de diaris però no podem mirar aquell moment amb els ulls d'ara. Va quedar oblidat per

molta gent, per moltes causes i per la guerra sobretot i no cal dir si s'ha estat injust o no. S'ha de passar full i reivindicar la seva obra i tot el que representa.

El reconeixement arriba tard?

Això sí que es podria tenir en compte, i va haver-hi una primera campanya per posar el seu nom en un carrer i després va tornar a quedar oblidat, es torna a recuperar ara... Això li pot passar més gent d'aquest període, tampoc tinc un coneixement històric per saber-ho. Però segur que hi ha altres persones que van ser molt importants i que no hem sabut portar-los als nostres dies i valorar les seves figures.

2. LA PREMSA MANRESANA DELS ANYS 20 I 30

Taula elaborada a partir de la informació que apareix en el llibre *Les Impremtes. La premsa cultural. Història de la ciutat de Manresa (1900-1950)*. Caixa Manresa. Manresa, 1991, de Josep Maria Gasol i Almendros.

■ Diaris a Manresa

TEMÀTIQUES	QUANTITAT
Lliga Regionalista/ Catalana	3
Nacionalisme i República	2
Liberal i republicà	2
Catalanisme catòlic conservador	2
Esquerra Republicana de Catalunya	1
Acció Catalana	1
Lerrouxista	1
Informativa	1

■ Periòdics

TEMÀTIQUES	QUANTITAT
Tradicionalistes	6
Republicans	5
Catòlics	4
Catalanistes	3
Monàrquics liberals	3
Políticament independents	2
Esports	2
Propaganda electoral	2
Bloc Obrer Camperol	1
Anarco-sindicalistes	1
Estat Català	1

■ Revistes

TEMÀTIQUES	QUANTITAT
Econòmic i professionals	17
Escolar	14
D'entitats	12
Humorístic	12
Propaganda comercial	11
Religioses	9
Revistes culturals	5
General	4

3. LLISTAT D'ARTICLES DE JOSEP MARIA PLANES

■ ARTICLES EN DIARIS:

El Pla de Bages: 49 (23 articles sota la capçalera de Crònica de Barcelona)

El Dia: 11 articles (1 Crònica de Barcelona)

■ Articles totals diaris : 60

DATA	DIARI	AVANTÍTOL O SECCIÓ / TÍTOL	TEMA	TIPUS
19/7/1924	El Pla de Bages	Petites glosses/ <i>Guimerà, figura popular</i>	Cultura	Article d'opinió
29/8/1924	El Pla de Bages	<i>Festa Major</i>	Festes i tradicions	Article d'opinió
24/12/1924	El Pla de Bages	<i>Dickens i Nadal</i>	Cultura	Article d'opinió
18/7/1925	El Pla de Bages	<i>Paraules</i>	Cultura	Article d'opinió
8/8/1925	El Pla de Bages	<i>En Montero, a Manresa / Dues hores de conversa amb el popular autor-actor</i>	Cultura	Entrevista
2/9/1925	El Pla de Bages	<i>Les nostres intervius / Parlant amb l'Emili Vendrell</i>	Cultura	Entrevista
11/1/1926	El Pla de Bages	<i>El meu gra d'arena</i>	Cultura	Article d'opinió
13/1/1926	El Pla de Bages	<i>Un reportatge, com si diguessim / Quize minuts de conversa amb Santiago Russinyol. -Abans i després de la conversa</i>	Cultura	Crònica
8/2/1926	El Pla de Bages	<i>Fantasia en un acte / El valor espiritual de les cases de pensió</i>	Societat	Article d'opinió
5/3/1926	El Pla de Bages	<i>Observacions i comentaris / El jaumisme i la inutilitat de la seva existència</i>	Política	Article d'opinió
10/3/1926	El Pla de Bages	<i>Els contes d' "EL PLA DE BAGES" / Les noves corrents de l'amor</i>	Cultura/ Amor	Conte
18/3/1926	El Pla de Bages	<i>Fantasies primaverals / Inconvenients d'anomenar-se Josep</i>	Satíric	Article d'opinió
24/4/1926	El Pla de Bages	<i>Ciudadana / Quaranta municipis de a peu i quatre de a cavall</i>	Societat	Article d'opinió
4/5/1926	El Pla de Bages	<i>Crònica de Barcelona / Chesterton, transeünt anònim a Barcelona</i>	Cultura - perfil	Article d'opinió
7/5/1926	El Pla de	<i>Crònica frívola / L'alt valor social del Te</i>	Societat	Article d'opinió

	Bages	<i>dansant</i>		
8/5/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Pantalons amples</i>	Societat	Article d'opinió
15/5/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Les conviccions humanes i la relativitat</i>	Societat	Article d'opinió
22/5/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Un cas perdut</i>	Societat	Article d'opinió
5/6/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Què passa a Manresa?</i>	Societat	Article d'opinió
8/6/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Marins alemanys</i>	Societat	Article d'opinió
12/6/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Motius literaris</i>	Cultura	Article d'opinió
19/6/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Joan Casassayas</i>	Societat - Perfil	Article d'opinió
3/7/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Nit de revetlla</i>	Festes i tradicions	Crònica
10/7/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Una estona al Turó Park</i>	Societat	Article d'opinió
17/7/1926	El Pla de Bages	<i>Dèria combativa</i>	Societat	Article d'opinió
25/7/1926	El Pla de Bages	Una tarda a Sant Pol de Mar / <i>"Encara que volgues, no podria desfer-me de la catalanitat que respira tota la meva obra", ens diu el Mestre Vives</i>	Cultura	Crònica
6/8/1926	El Pla de Bages	<i>Fer un diari</i>	Periodisme	Article d'opinió
7/8/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>L'influència francesa</i>	Cultura	Article d'opinió
16/8/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Alemanya a través del "Gambrinus"</i>	Cultura	Article d'opinió
23/8/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>El Rei del Charleston</i>	Cultura	Article d'opinió
3/9/1926	El Pla de Bages	Temes literaris / <i>La colla dels rebentaires</i>	Cultura	Article d'opinió
13/9/1926	El Pla de Bages	Del llit estant / <i>Filosofies de convalescència</i>	Societat	Article d'opinió
4/10/1926	El Pla de Bages	<i>El Teatre Català</i>	Cultura / Teatre	Article d'opinió
9/10/1926	El Pla de	Temes literaris / <i>El Districte V i el Passeig de</i>	Cultura /	Article d'opinió

	Bages	<i>Gràcia</i>	Literatura	
20/10/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Revista de cinemes</i>	Cultura / Cinema	Article d'opinió
30/10/1926	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Blak Bottom</i>	Cultura / Ball	Article d'opinió
6/11/1926	El Pla de Bages	Temes literaris / <i>El Districte V</i>	Cultura / Literatura	Article d'opinió
7/1/1927	El Pla de Bages	Motius literaris / <i>Ramon Martí i Farreras</i>	Cultura / Literatura	Article d'opinió
15/1/1927	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Riss, el "barman" del Diable</i>	Societat	Entrevista
19/1/1927	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>El primer exemplar del primer número de "La Nova Revista"</i>	Periodisme	Article d'opinió
29/1/1927	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Josep Carner</i>	Cultura / Literatura	Article d'opinió
10/2/1927	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>El retorn del cuplet</i>	Cultura / Teatre	Crítica de teatre
17/2/1927	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Les matinades de l'Oímpic Bar</i>	Societat	Crònica
1/3/1927	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Harry Wills</i>	Cultura / Ball	Entrevista
5/3/1927	El Pla de Bages	Blanc i negre / <i>A propòsit de "Varieté"</i>	Cultura / Cinema	Crítica de cinema
14/3/1927	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>Els tes de la Granja</i>	Societat	Article d'opinió
2/5/1927	El Pla de Bages	Crònica de Barcelona / <i>"Les Compagnons de Notre Dame"</i>	Cultura / Teatre	Crítica de teatre
11/7/1928	El Pla de Bages	A ran de la publicació d' <i>"Herètics" / Unes paraules sobre Chesterton</i>	Cultura / Literatura	Article d'opinió
21/12/1929	El Dia	Crònica de Barcelona / <i>Els misteris del Premi Creixells</i>	Cultura / Literatura	Article d'opinió
4/4/1930	El Dia	<i>La meva estrena d'avui</i>	Cultura / Teatre	Article d'opinió
3/7/1930	El Dia	Informacions i comentaris / <i>Un monument desconegut</i>	Societat	Article informatiu
21/3/1931	El Dia	Tribuna lliure / <i>Els "Amics del Teatre"... amb censura?</i>	Cultura / Teatre	Article d'opinió
12/6/1931	El Dia	<i>Davant les pròximes eleccions/ L'Esquerra</i>	Política	Article d'opinió

		presentarà en la candidatura Medrano i Franco		
20/7/1931	El Dia	D'ací i d'allà / <i>La criolla</i>	Societat	Crònica
18/6/1932	El Dia	De "Mirador" / <i>Una visió de Manresa</i>	Societat	Article d'opinió
31/1/1936	El Dia	Un comentari de "La Publicitat" / <i>Sense dubtar</i>	Política	Article d'opinió
28/5/1936	El Dia	Comentari / <i>Lluís Prunés</i>	Política	Article d'opinió
2/6/1936	El Dia	Un comentari de Josep M. Planes / <i>Crit d'alerta</i>	Política	Article d'opinió
17/6/1936	El Dia	Un comentari de J.M. Planes / <i>La política de la por</i>	Política	Article d'opinió
16/7/1936	El Pla de Bages	<i>L'error persistent</i>	Política	Article d'opinió

■ ARTICLES EN REVISTES

Articles revistes: 2

DATA	REVISTA	NÚMERO	AVANTÍTOL O SECCIÓ / TÍTOL	TEMA	TIPUS
Desembre de 1926	Civtat	8	<i>Una visió de Manresa</i>	Social	Article d'opinió
15/4/1929	L'Om	1	De Canaletes al Born / <i>Carco i Henry de Montherland</i>	Cultura / Literatura	Crítica literària

TOTAL ARTICLES JOSEP MARIA PLANES A LA PREMSA MANRESANA: 62